

Coloniæ Apud Hermannum Demen 1674

HO

E

QU

NO

ME

I

G

R. P. C

HU

Sumptibu

ſub ſigno

Cum P

VETERIS

HOMINIS

PER
EXPENSA
QUATUOR

NOVISSIMA

METAMOR-
PHOSIS,
ET
NOVI
GENESIS.

AUCTORE
R. P. GUILIELMO STANI-
HURSTO, Societatis JESU.

COLONIÆ,
Sumptibus HERMANNI DEMEN,
sub signo Monocerotis, MDCLXXIV.
Cum Privilegio S. C. Majestatis.

AD

D

tum, m
laino e
Saulo o
ex hom
Depone
versatio
nem; qu
ſideria e
ſpiritu
NOV
dùm D
VETU
Chriſt
ſurſum
ille à N

(a)

AD LECTOREM.

DUos, in uno homine, esse homines, est testatissimum Spiritus Sancti effatum, magno maximi Apostoli calamo exaratum. Sic enim ipse ex Saulo olim, jam Paulus; hoc est, ex homine veteri, jam novus: (a) *Deponere, secundum pristinam conversationem, VETEREM hominem; qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestræ; & induite NOVUM hominem, qui secundùm Deum creatus est.* Homo VETUS est Adami: Novus est Christi. Ille de deorsum: hic de sursum: ille de terrâ, hîc de cœlo: ille à Naturâ: hic à Gratiâ: ille est in-

(a) *Ephes.* 4.22.

inferior: hic ſuperior: ille eſt homo animalis: hic ſpiritualis: ille eſt in domo Adami, Cain: hic Abel: ille eſt in familia Iſaaci, Eſau: (a) hic Jacob: ille eſt ex Agar, *filius ancillæ*: (b) hic ex Sarâ, *filius liberæ*. Denique homo VETUS, eſt *de terrâ terrenus*: Homo NOVUS, *de cœlo cœleſtis*. Quantum ergò eſt intervallum inter terram, & cœlum; tantùm eſt & diſcrimen inter hominem Veterem, & Novum. Nonnè igitur, ſi homo Vetus, fiat Novus, talis erit illa Metamorphoſis, qualis nec unquam commentus eſt Ovidius in ſuis Metamphoſeos libris? Quid eſt Metamorphoſis, niſi formæ Mutatio, Tranſmutatio, Transformatio, Converſio? An non eſſet

(a) *Gal.* 4.2. (b) *Cor.* 5.47. ma-

magna reum conversio, atque adeò stupenda Metamorphosis, si lolium fieret lilium, zizanium triticum, palea frumentum, hædus agnus? qui erat *vas in contumeliam,* (a) fieret *vas in honorem: si Æthiops mutaret pellem, & pardus varietates suas?* Major, adeoq; & mirabilior fit rerum transmutatio; dum homo Vetus, fit Novus. Inaudita fuit transformatio, dũ lapides à Deucalione, & uxore trans tergũ jactati, conversi sunt in homines: sed quod in Ovidio est fabula; modò in Ecclesiâ, est historia. Etiam lapides vertuntur in homines. Audi Oraculum Joannes Baptistæ: (b) *Potens est Deus de lapidibus istis facere filios Abrahæ.* (c) Audi & Dei promissum: *Auferam*

[a] *Rom. 9. 22. Iorem. 3. 23.* [b] *Mat. 39.* [c] *Ezech 36. 62.*

cor lapideū de carne veſtrâ; & dabo vobis cor carneū. Sed obſtupeſcendas illas in hominibus, quas SpiritusSanctus, beneficio Gratiæ operatur Metamorphoſes, accipe à Sanctis Patribus. Chryſoſtomus ſic loquitur: (a) *Invenit* (ſcilicet Spiritusſanctus) *publicanū, & fecit Evangeliſtam: invenit perſecutorē, & Apoſtolū reddidit: invenit latronem, & in paradiſum induxit: invenit meretricem, & Virginibus coæquavit: fugavit malitiam, & induxit benignitatē: exterminavit ſervitutē, & induxit libertatē.* Nos miramur in Ovidio Actæonem mutatum in cervum; Danaides, in veſpertiliones; Atlantē, Mauritaniæ Regem, in montem. Hæc, & majora ab Ovidio ficta, ſæpius à SpirituSancto ſunt

[a] *Ex variis in Matt. locis Hom. 21.*

sunt facta. Convincit id lacteus Orator Lactantius: (a) *Da mihi virum, qui sit iracundus, maledicus, effrænatus; paucissimis Dei verbis, tàm placidum, quàm ovem reddam. Da cupidum, avarum, tenacẽ: jam eum tibi liberalẽ dabo, & pecuniam suam, plenis manibus largientem: da timidũ doloris, ac mortis; jam cruces, & ignes, & periculum omne contemnet: da libidinosum, adulterum, ganeonẽ; jam sobrium, castum, continentẽ videbis: da crudelẽ, & sanguinis appetentẽ; jam in veram clementiam furor ille mutabitur, &c. Tanta Divinæ Sapientiæ vis est, ut in hominis pectus infusa, matrem delictorum stultitiã, uno semel impetu expellat.* Nõ igitur immeritò libro meo præfixi hunc titulum: *Veteris hominis Me-*

(a) *L. instit. c. 15.*

tamorphosis. Et cum fieri non possit; ut Vetus homo moriatur, quin Novus nascatur: addidi illud, & *Novis Genesis*, id est Nativitas. Sed quo pacto fiet hæc Veteris hominis metamorphosis, & Novi Genesis? sine longâ temporis morâ, citissimè; sine ullâ corporis molestiâ, facillimè; sine ullo tædio, aut fastidio, jucūdissimè. Sic enim idē Lactantius: (a) *Gratis ista fiunt, facilè, citò; modò pateant aures, & pectus sapientiam sitiat, &c. Quis hæc Philosophorum aut unquam præstitit; aut præstare, si velit, potest? Qui cum ætates suas in studio Philosophiæ conterant; neque alium quenquam, neque seipsos (si natura paululū obstitit) possunt facere meliores. Itaque sapientia eorum ut plurimū officiat,*

(a) *Supra.*

vitia nõ exſcindit, ſed abſcõdit. Pauca verò Dei præcepta, totum hominẽ immutant; & expoſito Vetere, Novum reddunt, ut non cognoſcas eundem eſſe. Pondera illa verba: *Pauca præcepta totum hominem immutant.* Plus dico; inter pauca, ſufficit unum præceptum, ut homo Vetus mutetur in Novum, videlicet illud Sapientis: (a) *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Si memineris noviſſimorum; qui fueras virtute noviſſimus, fies primus: ſi recorderis noviſſimorum; diliges eum, (b) *qui eſt primus & noviſſimus*; eris & ſecurus *in noviſſimâ horâ*: (c) imò per expenſa noviſſima, fies *in Chriſto nova creatura*; id eſt, è Veteri homine, fies

(a) Eccleſ. 7. 40. (b) *Apoc.* 1. 27. (c) 1. *Ioan.* 18. 2. *Corin.* 5. 17.

Novus. Meditatio mortis, erit tibi innovatio vitæ. Si tibi proponas sæpè extremum Judicium: Illicò, qui tibi erat quasi ignotus; (a) *à te cognoscetur Dominus, Iudicia faciens.* Si descendas vivus ad Infernũ cogitatione tuâ: non amplius duces *in bonis dies tuos*, ne *in puncto ad inferna desendas.* (b) Si mente sæpius ascendas ad cœlos: *conversatio* tua erit *in cœlis.* (c) Atque ita de terreno, fies cœlestis; hoc est de Veteri, homo Novus. Ut talis evadas; hæc pauca, quæ de Novissimis scripsi, evolvas: & ei, qui scripsit, fave, & vale.

PRO

(a) *Psal.* 9. 17. (b) *Iob.* 21. 13. (c) *Philip.* 3. 20.

AD LECTOREM.

PRO HOMINE VETERI CONSILIUM, PRO NOVO MONITUM.

Omnes morimur, Eccl. 26.

VT *ardore novo fias ex veteri, Homo Novus, sint tibi altè animo infixa, gemina Ecclesiastici verba.* Omnes morimur; *quid dici posset ad brevitatem succinctius? quid ad veritatem nervosius?* Omnes morimur. *Est oraculum, non è tripode effusum, sed è cœlo prolatum: non depromptum è Sybillæ foliis, sed excerptum è Spiritus Sancti paginis:* Omnes morimur. *Sunt duo ver-*

verba, ſed quorum veritatem confirmant infinita exempla, ſexcenta funera, quotidiana experientia, SS. Patrum teſtimonia, hiſtoriarum fides, Oratorum lumina, Parnaſſi oracula, Philoſophorum placita, lex Divina, & humana: denique omnia hoc clamant, inculcant, hortantur. Omnes morimur. *Si dubitas, reminiſcere, ubi ſint avi tui? ubi abavi, atavi, proavi, majores? ad experientiam te revoca, reſpice cæmiteria, tumulos viſita, quotidiana attende funera:* Omnes morimur. *Qui omnes? viri? Etiam fœminæ; ſenes? etiam juvenes, pauperes? etiam divites: Ignobiles? etiam Nobiles; Philoſophi? etiam Iuriſperiti:* Omnes morimur. *Forſan horres illa tam inauſpicata verba, quæ mortem prænuntiant & ſi votis tuis Deum obſecundare velle cenſeres, optares tibi indulgeri illud ſingulare privilegium, quod olim ab Alexandro Magno, magno ambitu flagitabant Philoſophi quidam. Cùm Alexander latè*

per

per orbem terrarum arma victricia circumferret, ac remotissimas orbis Regiones non magis suis cursibus peragraret, quàm triumphis, atque victoriis illustraret, audivit propè adesse catos, ac eruditos quosdam Philosophos, quorum verba, tanquam Apollinis oracula omnes suspiciebant. Hos, ut ex responsis, reconditæ cujusdam sapientiæ viros esse, experientiâ ipsâ comperisset: Petite, (ait Alexander) à me quodcunque munus & accipietis: cui Philosophi; volumus, à te immortalitatem obtinere. Risit ad hæc verba Alexander, & irrisit Philosophos: sapientes vos ait, esse censebam; nunc verò judicio vos esse ignorantes: mihi id, quod flagitatis, præstare nequeo; quomodo vobis tribuam? Mortalis ergò (ajunt) es tu? sum. Vt quid ergò tantanquam immortalis mundum universum turbas, ejusque dominatum tanto ambitu quæris? Hoc in mente Alexandri infixo aculeo abiêre Philosophi, ad se rediit Alexander. Hoc si exposcis Privilegium,

legium, petis aliquid, quod à nullo potest donari; atque ideò à nullo prudente debet postulari. Nulli enim mortali in vitâ mortali conceditur immortalitas; quia ut antea dixi. Omnes morimur. *Vndè benè Tertullianus* : Mutuum debitum est inter se nativitati cum mortalitate : forma moriendi, causa nascendi est. *Cui accinit D. Cyprianus:* (b) Nascimur, morimur, ideoque nascimur morituri, quia prius morimur nascituri. *Et quid mirum?* (c) Commorandi nobis natura hospitium, non habitandi dedit, *ait Romanæ eloquentiæ non tantùm lumen, sed inexhaustum flumen Tullius. Denique hanc gratiam frustrà ab ullo peti, ex Senecæ verbis intellige* : (d) Nemo tàm imperitus est, ut nesciat sibi quandoque moriendum, tamen cum propè accesserit, tergiversatur, fremit, plorat. Quid

(a) *L. de carne Christ. cap. 6* (b) *Serm. 6. in Psal. Qui habitat.* (c) *Philip. 4.* (d) *Epist. 67.*

fles miser? quid ploras? omnes hâc necessitate ducuntur. Eo, ibis, quo omnia eunt? Ad hanc legem natus es. Hoc Patri tuo accidit, hoc Matri; hoc omnibus ante te, hoc omnibus post te Quantus te populus moriturorum sequetur? quantus comitabitur? Fortior opinor esses, si multa millia hominum tibi commorerentur, atqui multa millia hominum, & animalium hoc ipso momento, quo tu mori dubitas, animam variis generibus amittunt. Tu autem non putabas te ad id aliquando perventurum, ad quod semper ibas? *Credo te ex his verbis intelligere non posse, à mortali concedi immortalitatem. Fortasse juvenes prærogativam quam juvenis quidam à Parente sibi impertiri postulabat, flagitabunt. Rem obiter perstringo.* (a) *Vir quidam, ut stemmate inclytus, ita & opibus splendidus de Miugorri nomine, filium*

(a) *Vincentius T. 3. spec. Moral. f.* 693. *l. c.*

tium habebat, quem ad disciplinæ militaris tyrocinium, Marti devotum, armis probè instructum destinavit. Sed alia esse hominum consilia, quàm Dei decreta, eventus docuit Patrem, & eventu didicit Filius. Nam cum Divino magis instinctu, quam fortuito casu filius Claram vallem, D. Bernardi famâ celebrem, pertransiret, illic contemplatus alterius militiæ tyrones, sub Dei aquilis stipendia facientes, & prælia Domini præliantes: ac deinde animo secum reputans, & qui sacræ, & qui profanæ militiæ auctorati sunt, morti esse obnoxios; hoc tamen discrimine, quod qui Deo militant, eos amplius longè maneret donativum, corona quippè gloriæ immarcessibili exornari: pertæsus profanæ militiæ, jussit mundum res suas habere, & ad Christi castra, sub ejus vexillis merituris, transfugit, ibique exuens arma iniquitatis, induit se armaturam Dei, ut adversus rectores tenebrarum harum, bonum certamen certaret. Quod ubi parens

rens

rens intellexit, ratus turpissimam inustam esse notam suæ familiæ; ob hoc novum genus, quod filius amplexus fuerat, militiæ insigniter stomachatus, concita gradu fertur ad illud quo se filius contulerat claustrum; ubi ruptis omnibus juris humani, ac Divini claustris, extremum toti monasterio minatur excidium, ni confestim remittant, quem admiserant filium, Antistes foras egressus, his verbis insolentis hominis furorem inflammatum sopivit, non extinxit Filium non gravatè ad parentem rediturum, si modò unam, quæ in Regione ejus vigeret, consuetudinem aboleret; sin minus: acquiesceret, & filium votis gaudere sineret. Placuit homini incondito conditio. Exhibetur ejus conspectui filius, conditionem exponit: Vna, inquit, mi parens in vestrâ Regione mihi displicet consuetudo, quod illic æquè juvens moriantur, ac senes. Hanc rogò, ut abroges, sin minus, illic persistam vivere, ubi mori juvenis non timeam, senex expetam.

(a) *His*

(a) *His verbis parentem sibi prius succensentem accendit, ut militiam, & ipse non quidem desereret, sed mutaret. Enimverò & ipse eidem, cui filius, voluit adscribi militiæ, ut eadem cum filio donaretur corona Iustitiæ. O gratum Iuveni privilegium, si possit vita produci usque ad senium, usque ad decrepitam ætatem; si posset antiquari hæc juventuti nimium quantum ingrata consuetudo, ne hîc morerentur æque juvenes, ac senes. Iuvenes mori possunt; senes debent: imò verò Iuvenes non tantùm mori possunt, sed ut plurimum solent. Fortasse non displicebit quibusdam donum, quod quidam referunt largitum fuisse filiis suis, alterum illum mundi instaurati parentem Noëmum:* (b) *Is post prodigiosum illud mundi submersi naufragium, maximamque eluvionem, cùm filios, filiasque in varias emitteret terrarum Regiones; ne illi cupiditate*

(a) *Ita Vallensis de regimine vitæ humanæ f.* Cxx. xII. (b) *Iacobus Edissenus Siirus. Labata Apparat. T.* 1. *f.* 367.

piditate longius evagante liberè volitarent, sed intra modestiæ gyrum continerentur, munus cuilibet obtulit non quidem utile censu, sed fertile fructu. Quod illud? singulis distribuit è lipsanis, ossibusque Adami portionem aliquam: Vni dedit Calvariam; alteri manum, isti costam pectoris, alteri coxendicem, ut illorum aspectu; in amplissimo, quem ut hæreditatem adibant terrarum dominatu, mortales se meminissent, & ne nimium se efferrent. Quid si è cæmiterio selecta hujusmodi ossa mortualia tibi in manus offerrem? sed apage, inquies: ossa canibus proiiciuntur. Quidquid ad mortem spectat viventibus displicet. Mortis cogitatio percellit mentes, commemoratio offendit aures, contemplatio lædit oculos. Tamen si velim quid impertiri accomodatum tuo statui, ac conditioni, nil Mortis imagine possum offerre opportunius, nec utilius ad evitandam æternam mortem, ad obtinendam sempiternam vitam. Quia ex illis, de quibus loquitur Ecclesiasti-

siasticus: (a) Omnes morimur, *tu unus es, qui morieris; ut mortem non tantùm non metuas, sed expetas; dic cum Paulo, sed & fac, quod Paulus:* Quotidie morior. *Qui debes in mundo mori semel, mundo morere semper. Quælibet dies vitæ, sibi tibi mors alicujus culpæ. Hodie morere tuæ Iracundiæ, cras Luxuriæ, perendie Invidiæ, post Acediæ, semper alicui vitio. Qui in peccatis natus es totus; ut vivas, morere peccato. Hoc facis, dum illi peccata aperis, qui habet potestatem demittendi peccata. Si ita moreris: mors tibi erit non modò votum, sed summa votorum: mori t[illegible]erit, non solùm nunc, antequam [illegible]reris, desiderium: sed tunc, cum morieris, gaudium: Fateor, jam passim vivitur, (ut quidam dextrè observavit) pro Honore, Ore, Ære, Re; hoc est, eo referentur propè omnes cujuslibet hominis conatus, ut vivat, ditescat, comedat, honoretur. Hoc modo, si vivas modò: si-*

mus

(a) 1. *Cor.* 15. 31.

nis peritura vitæ, erit tibi initium sempiternæ mortis. Morere ante mortem, ſed ut Paulus, quotidie morior, cur? pro veſtra gloria *tu quotidie morere; ſi no pro alienâ certe pro tua gloriâ: quæ una eſt tuæ militiæ Corona, tuæ proregrinationis patria.*

Ne mortem paveas, à malo caveas.

PRO

DE

A Vo
dig
Pr
su
memoratio
possent susti
quam infri
si necesse es
aut Matris
necessitudi
lud præstar
ob letale cr
fuisset prom
dicarent h
nuntium d
memoratio
gnum esse

PROOEMIUM DE MORTE.

AVctores non pauci, in paucis fide digni, referunt, Atheniensibus Proceribus tàm delicatas fuisse aures; ut Mortis non dicam commemorationem, sed neque nomen solum possent sustinere. Hinc lex fuit apud illos; quam infringere, capitale erat facinus, ut si necesse esset denuntiare mortem Patris, aut Matris, aut alterius, consanguinitate, necessitudine, vel affinitate conjuncti; illud præstari debebat per aliquem, qui jam ob letale crimen, reus mortis è tribunali fuisset pronuntiatus. Propterea, quod judicarent hominem illum qui tam ferale nuntium deferret, ac tam funestâ commemoratione eorum aures læderet, indignum esse vitâ, dignissimum morte; atque

adeò è numero hominum ejiciendum, & è finibus humanæ naturæ exterminandum. Si vos, quicunque hæc legitis, similis cum Atheniensibus indolis esse crederem; haud equidem tantùm mihi præsiderem, ut auderem & oculos vestros tam horridis funestare spectaculis; & aures tam tristibus sauciare nuntiis, & animos tam inquietis perturbare cogitationibus, & terriculamentis; qualia gigni solent, dum de terribilium omnium terribilissimo, Morte, instituitur sermocinatio. Sed quia vos, & indole, & naturâ, & genio, certè fide, & Religione ab Atheniensibus discrepare non ignorem; ideò vobis omnibus hujus argumenti Lectoribus, quin & Parentibus vestris, consanguineis, affinibus, ac amicis, liberâ voce, funestum, triste, horrificum, ego ipse reus mortis, defero mortis nuntium, verbis Paulini Oraculi: (a) *Divino instinctu fusi, & à magno Apostolo scripti, nimirum:* Statutum est hominibus semel mori. *Morieris tu, quisquis hæc lectitas, & de morte minimè*

(a) *Hebr. 4. 27.*

minimè cogitas? Morieris tu, qui viribus valens, ingenio florens, scientiâ pollens, pleno gradu in curriculum ævi ingrederis, spe lætus, & erectus, qui grandia meditaris, insolentia moliris, & ambulas in mirabilibus super te. Morieris. Non credis? Statutum eſt. *Vbi? In magno illo foro, in secreto sanctissimæ Trinitatis Concilio, in sublimi Divinæ Potentiæ prætorio, in arcano æternæ Sapientiæ gymnasio, in metuendo Iustitiæ tribunali, ubi de omnium capitibus habitæ sunt comitiæ.* Statutum eſt. (a) *A quo? Ab eo,* apud quem non eſt transmutatio. *Ab eo, qui de se loquitur:* Ego Dominus, & non mutor. *Ab eo, cujus statuta & verba, eventu tam sunt certa, ut dicat:* (b) Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt. (c) Statutum eſt. *Quomodo? Æterno Dei decreto, quod non poteſt mutari; inviolabili lege, quæ non poteſt infringi. Illud ergo, quod in principio, ante omne principium, fuit à Deo*

(a) *Iac.* 1. 17. (b) *Malac.* 3. 6. (c) *Matth.* 24. 35.

statutum, erit mihi scribendi, tibi legendi argumentum. Vtinam! quanto meo conatu, tanto & tuo fructu: Illa igitur, quæ mortem antecedunt, quæ comitantur; quæ sequuntur; denique regulas mortis utiliter oppetendæ, charactere magis ad motum pio, quàm ad plausum docto, succinctè exponam. Tu è lectis selectiora selige; selecta mentibus imprime, moribus exprime: sic erit pretium operæ, me in scribendo, te in legendo hoc argumento, impendisse operam.

CAPUT I.

Novi hominis, ex attenta Mortis Consideratione, Genesis.

UT homo vetus ex utero; sic homo novus, nascitur ex tumulo. Novi hominis idem est, & pater, & mater, Mortis memoria. Audi loquentem è suo fimeto, optimum morum

rum magiſtrum Job: (a) *Putredini dixi, pater meus es, mater mea, & ſoror mea, vermibus.* Ecce hic patrem & matrem novi hominis; putredo: quæ putredo? ſepulchralis. Ex putredine, ſanie, pure, vermibus, & cinere cadaveroſo, naſcitur novus homo. Nec opus, ut homo novus concipiatur, & naſcatur, vel longâ temporis diuturnitate, vel magnâ laboris difficultate; novus homo, & facillimè concipitur, & citiſſimè naſcitur. Hoc fit uno contuitu oculi, & brevi actione animi. Nunquid quoties oculos convertis ad ſpeculum, naſcitur nova effigies in ſpeculo? Ita ut idem ſit, ſp[illegible]-lum aſpicere, & in ſpeculo imaginem affingere? Noſtim, quem ad finem inventa ſunt ſpecula? Seneca (b) putat inventa, ut homo ſeipſum noſceret. Socrates uſus eſt ſpeculo ad morum diſciplinam: unde diſcipulis ſuis ſuadebat, ut ſe in ſpeculo contemplarentur; ut qui ſibi pulchritudine placeret, ſatageret, ne corporis dignitatem, morum de-

 hone-

(a) *Iob* 17. (b) 1. *Natur*.

honestamento contaminaret; qui verò minus visendàm in se formam spectasset, gnaviter contenderet, ut virtutis splendore, inopiam formæ collustraret, ac ingenio, corporis damna compensaret. Prosunt ergò specula, si nobis illa inserviant, non tam ad crinium censuram, quàm ad morum disciplinam. Sed ut magni æstimandum; sic & maximè commendandum est speculum; quod dum aspicitur, repentè novus homo cõcipitur. Accipite hîc speculum, cujus intuitus, si vis, erit novi hominis partus. Refert auctor Neotericus, (a) quendam ex sacra D. Dominici familiâ, celebrem Divini verbi, quod ad populum Parisiis exponebat, Oratorem, solitum quadraginta esurialium dierum tempore subindè ad alias excurrere civitates, ut populum è suggestu ad virtutes, & virtutum adhortaretur exercitia. Itaque exeunte jam Quadragesimâ, matrona quædam magis spectatæ formæ, quàm vitæ;

(a) *Spoelberg in Concion. parte Æstival. p. 317.*

vitæ; nobilis ut sanguine, sic, & libidine; cùm Patrem abiturum ultimùm salutaret, obsecravit impensè, & flagitavit importunè, ut proximâ quâ rediret vice, secum conferret speculum Parisiense. Hoc se facturum, sanctè promisit alter; & quàm fuit in promittendo liberalis, tam fuit in exequendo fidelis. Quapropter elapsis aliquot mensibus, cùm ad illius Matronæ rediret ædes, contulit secum speculum; non vitreum, sed osseum; non sumptum in foro à mercatoribus, sed in cœmiterio à vespillonibus. Ingressus domum, jubet per Dominam convocari omnes domesticos, asserens se contulisse speculum Parisiense, exquisitissimi artificii. Illa de munere læta, præcipit actutùm adesse famulos, ancillas, omnesque contubernales; jactitans exponendum omnium oculis concinnum aliquod speculum, Parisiis allatum. Tum vir Religiosus, amoto quo speculum texerat velo, producit in omnium conspectum, horrificam calvariam. Post hæc ipse nervosâ,

& aculeatâ oratione ad hoc spectaculũ, pupugit spectantes. Tu, ait, ô Domina, speculum flagitasti! En speculum aptũ non concinnandis crinibus, sed reformandis moribus! fuit illa olim, quod tu es modò: ubi jam sunt geminæ sine lumine cavernæ, fuerunt quondam blandæ oculorum pupillæ: cranium illud depile, exornavit crispata calamistris cæsaries: circa oculos jam effossos, roseæ rubuerunt genæ: circa dentes, fuerunt corallina labra, intus lenocinans lingua. Quod tu es modò, fuit illa olim; eris & tu olim, quod est modò? simul ad hæc verba & obstupuere, & conticuêre omnes, cunctis vox faucibus hæsit. Hujus speculi aspectus, fuit aspicientium salus. Sed illa præ cæteris Domina, quæ speculi obtinendi erat præ aliis cupida, sprevit præsentia, & cœpit cogitare futura. Unde non tantùm sui dissimilis; sed jam propè alia, talem ab illa die instituit vitam, qualem se duxisse, sciebat se opraturam, cùm esset oppetitura mortem. Atque ita, mortis cogitatio, fuit

novi

novi hominis generatio. Ecce tibi forsan non optabile, sed tamen utile pro animi salute speculum, haustum è cœmiterio cranium. Tale si in tuo habeas musæo, quod sæpè intuearis speculum, stabis semper quasi in specula; & ut præsentia despicias, & de futuris tibi prospicias. Hoc speculum non est veneris illud fallax, & subdolum, quo in lubrica, ac fragili glacie fluxam corporis pulchritudinem intueberis; sed velut in diviniore crystallo, rerum sublunarium, vitæ fugacitatem, mortis certitudinem, id est, ut Plato sentiebat, veram Philosophiam, speculando disces. Ito ergò ad cœmiterium, tanquam ad Christianæ Philosophiæ seminarium? aperi demortui hominis tumulum. Sta illic paulisper, ubi brevi cades. Sepulchrum cadaveris exanimis, mutabit tibi animum. Incipies jam nunc mundo mori, si cogitaveris te brevi moriturum. Consideratio mortis, erit tibi inspiratio novæ vitæ. Deinde, confer inde mortis spolium, informe cranium; confer

ad tuum cubiculum, ut illud identidem intuearis, quasi ſpeculum. Multa, quæ te officii moneant, non tantùm videbis, ſed audies. Illud enim cranium licet elingue, eſt tamen loquax: multa dicit dum nihil dicit: licet taciturnum, eſt tamen verboſum; ſuo ſilentio, altum clamat: licet mutum, canit claſſicum: ſine lingua docet, ſine voce monet, ſine verbis movet: dum nil pronuntiat, multa tibi pronuntiat. Placet audire Laconicam hujus muti Rhetoris orationem? Hoc tibi tacitè dicit cranium, quoties ad illud converſus attendes animum: Vix natus cœpi vivere; & mox ad vitæ metam, incœpi currere. Illud quod inter matris uterum & tumulum, ſpatium eſt medium; eſt punctum, quòd in tempore eſt minimum. Unde inter illa duo extrema, Naſci, & Mori, minus eſt, quàm ictus oculi. Ubi incipis, ſtatim deſinis, idem eſt fabulæ prologus, & Epilogus. Sæpè illius memento, ſalutem dependere ab ultimo momento. Summa erunt omnia, ubi venerit ſumma

ma dies. Sit tibi non modò prima, sed tota, & sola cura, salutem curare. Hoc unum tibi est necessarium, aliud quidlibet supervacaneum. Nunquam tibi hoc excidat; pati potiùs omnia, quàm ut excidas Dei gratiâ. Inter omnia hoc unum cave præ omnibus, ne quid agas, quod egisse pænitebit; dum animam ages. Denique eris homo novus, si sæpè cogitas novissima. Hæc erit hujus muti Oratoris ad te exhortatio; & post eam sors in te erit vitæ, morumque innovatio.

PRAXIS.

Fuit hoc familiare D. Antonio pronuntiatum. *Vt quis evadat perfectus, duo tantùm sunt necessaria. Primùm, credere se hodie incepisse Deo servire: Deindè, hodiernum diem esse ultimum vitæ.* Si hæc dies quam Deo consecrasti, sit prima, cùm nihil Dei causa sit à te actum, quid non agendum? si ultima, quomodo non agendum? Hic

ergò collige omnes corporis, & animi, Gratiæ, & Naturæ vires; ut nulla sit vel mentis cogitatio, vel cordis desiderium, vel oris verbum, vel manuum opus, quod non totâ totius hominis contentione dirigatur ad Deum: sic totam, cùm sit ultima, diem exigas, quam mereatur coronare felix Æternitas. Mane altè animò imprime hæc aurea verba D. Scholasticæ: *Dies unus benè impensus obsequio Dei, plus valet, quàm milliones annorum ad obtinendum universum mundum.*

CAPUT II.

Homo vetus ad intuitum sepulchri evigilat; & jam novus, sibi invigilat.

QUid aliud est sepulchrum, quàm Mortis domicilium? indè tamen sæpe hauritur vitæ præsidium. Ex morte ipsa ritè considerata, resultat in anima novæ vitæ præstans simulacrum. Sic fædi-

fæditas inſervit decori, deformitas venuſtati, peccati ſtipendium Virtuti, ſomnus vigiliæ. Patet id ex verbis Job, loquitur is de homine inſignitè ſcelerato: (a) *Ipſe ad ſepulchrum ducetur; & in congerie mortuorum evigilabit.* Exquiſitiſſimis coloribus exprimit hîc Job lineamenta hominis impii, ac potentis; qui fractis omnibus juris humani, ac Divini repagulis, Dei contemnit monita, violat præcepta, explodit conſilia; imò qui ſacrilego ore hæc plena impietatis verba in Deum deblaterat. (b) *Quis eſt omnipotens, ut ſerviamus ei? & quid nobis prodeſt, ſi oraverimus eum? Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus?* Et id genus alia execrabilia, quæ recenſet Job. Tandem Job, quaſi deſperans de hujuſmodi hominis ſalute, certum illius exitium denunciat, his verbis: (c) *Quia in diem perditionis ſervatur, & ad diem furoris ducetur.* Quaſi dicat; Actum eſt de

 illo,

(a) *Iob* 21. 32. (b) *Iob* 21. 15. (c) *Ibidem* 21. 30.

illo, conclamatum eſt de ejus ſalute, perditiſſimus eſt. Quid, inquies, nullumne homini illi reliquum eſt obtinendæ ſalutis præſidium? Vix occurrit, quia ut Job paulò poſt teſtatur: *Quis arguet coram eo viam ejus; & quæ fecit, quis reddet illi*: Quis illius erit roboris, ut audeat? quis illius fiduciæ, ut præſumat? quis illius virtutis, ut valeat, poſito omni metu, Principem valentem viribus, pollentem divitiis, ſcatentem vitiis, admonere officii, inſignia illius carpere flagitia, ac ſalubria ſuggerere conſilia? Res nimium quantum difficilis, imò periculoſæ plenum opus aleæ. Arguit Joannes Herodem; ſed jacturâ capitis. Arguit Propheta à Deo legatus Jeroboam; ſed & in carcerem fuit relegatus. Arguit Jeremias Regem, & Principes impios; ſed projectus fuit in lacum, ſuſtentandus pane doloris, & aquâ anguſtiæ. Quis igitur arguet coram eo viam ejus? vix reperietur: vel ſi quis ſurdo canet, non audiet. Quid igitur agendum cum homine, de quo jam eſt

actum? Non est remedio locus, ubi quæ fuerunt vitia, sunt mores. Quid subsidii ô Job! Restat unum, & præter illud, aliud nullum. Quod illud? *Ipse ad sepulchra ducetur; & in congerie mortuorum evigilabit.* O præsidium expeditissimum cujusvis etiam desperatissimi hominis ad salutem adducendi! Non cum hujusmodi homine agendum est rationibus studiosè excogitatis, non proferenda exquisita, quibus illum convincas, argumenta; non adducenda horribilia, quibus terreas exempla; non promenda, quibus illum attones, verborum fulmina: sed ut eum errantem reducas ad viam vitæ, adducas ad receptacula mortis, ad sepulchra: exhibe ejus oculis spectabilem mortuorum congeriem: & dicto citius, qui fuerat surdus, audiet sana consilia; qui fuerat cæcus, videbit præsentia pericula; qui fuerat imperterritus, horrebit futura supplicia; qui fuerat paralyticus, surget; qui claudus, ambulabit; qui mortuus, resurget; qui dormiebat, *Evigilabit*. Placet

cet historiâ rem hanc confirmari? Lissardus Religiosus Cisterciensis, inclytæ vir prosapiæ, diu Monasterii sui subulcus, denique officii sui tam inofficiosi pertæsus, nescio quâ arrogantiâ ductus; hæc ipse secum: Liffarde, quid agis? Absit à te, tuisque tantum dedecus, ut grunnientes pecudes pascas. Macte animo Liffarde, ad ea quæ tuo genere digna sunt, enitere. Tuumne decet gentilitium genus, tam humile munus? Sic se abjicere, quid est, nisi ad probrum familiæ, avitum sanguinem proterere? pudeat te non pudere tam infamis servitutis. Majores, quàm ut te despiciant minimi. Eripe te hoc ascetico ergastulo; in pristinam libertatem, nobilitatemque te vindica? Dixit, certusque jam erat, cucullum excutere, & asceterio profugere: sed jam, jam abiturum, retinuit nox, quam cùm duceret insomnē, ecce tibi sese oculis ejus obtulit, vir humanâ major majestate, quem sequi jussus, præeuntem secutus est, januis omnibus quacunque incederet, spontè reclu-

clusus: ventum ad cæmiterium, in quo cùm sepulchra vasto deducerentur hiatu; Liffardus ad tumulum, in quo putidum quoddam cadaver haud ita pridem humatum, verminabat, ductus audiit: *Miser, quo vis abire?* cumque alia, atque alia hujusmodi cadavera, contemplari juberetur, & ille propter horrorem deprecaretur, dicens: Parce Domine mi; exanimes illæ larvæ propè me exanimant: heu! nequeo porrò illas contemplari. Rursus audiit: Age igitur, & si tibi vis parci, noli superbiâ elatus, Religiosæ vitæ statum deserere. Quid plura? Ille constantiam pollicitus, ad lectum reversus, horrifico mortis simulacro, fuit ab omni superbia liberatus. Sic ad sepulchra ductus, reductus est ad modestiæ gyrum, & virtutis tramitem, ex quo pedem efferre in animum induxerat. Dicam ergò, non quod Salomon: (a) *Vade ad formicam piger*; sed vade ad sepulchrum piger, & mox cum Davide (b) *curres per viam mandatorum Dei.* Vade

(a) *Prov.* 6. 6. (b) *Psalm.* 147. 15.

Vade ad cæmiterium avare, & ſtatim dices cum Zachæo: *(a) Ecce dimidium bonorum meorum Domine, do pauperibus.* Vade ad congeriem mortuorum ſuperbe, & illicò exclamabis cum Eccleſiaſtico: *(b) Quid ſuperbis terra, & cinis?* Denique vade Coſmophile, qui mundum ſectaris, & ea quæ ſunt mundi, admiraris, ad congeriem mortuorum, & voluta te inter oſſa mortualia; & confeſtim occines tibi illud cum Salomone acroama: *(c) Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

PRAXIS.

Sit tibi Mors à ſecretis, & conſiliis? Nihil committas, quod non commiſiſſe optares; nihil omittas, quod omiſiſſe te pæniteret in noviſſima hora. Sic ergò ante omne opus, ſeu illud ſit animi internum, ſeu corporis externum, familiariter ſermocinare: Ecce Mors,

(a) *Luc.* 19. 8. (b) *Eccl.* 10. 9. (c) *Eccl.* 1. 2.

Mors, tu Divinæ es Justitiæ administra, tuo subditus sum imperio: mihi enim quod patri meo, jam pridem dictum est: (a) *Morte morieris*: Cùm igitur nullum sit mihi effugium, audiam Sapientis consilium: (b) *Consiliarius sit tibi unus de mille.* Quoties pendebo animi dubius, quid pro salute animi me facere vel deceat, vel oporteat; tu unus mihi eris, qui, quæ sunt obscura, illustres; quæ ambigua, explanes; quæ ignota, patefacias, consiliarius? Ecce impotens sui iracundia instigat, ut de illata injuria sumam vindictam? vult manum proferam ad ferrum, jubet me cum inimico descendere in arenam. Quid hîc facto opus? Cave, reponet mors: Olim quod vis facere, pœnitebit fecisse? Dum mihi lenocinatur caro? iterum adi tuum consiliarium, & dic ei cum Paulo: (b) *Caro concupiscit adversus spiritum*; pellicit me suis illecebris, ut saltem vel cogitando, illis me

(a) *Gen.* 2.17. (b) *Eccl.* 6.6. (c) *Gal.* 5.17.

me oblectem; titillat me suâ voluptate, ut illi saltèm desiderando assentiar. Quid hic mihi suades? si sapis, respondebit illa, audi meum consilium, quod est Spiritus Sancti oraculum: (a) *si secundùm carnem vixeritis, moriemini.* Quantum ergò metuis mortem, tantum oderis carnem. Iterum, dum te Avaritia invitat, ut vel obtineas, vel possideas contra fas aliena bona; dum Intemperantia te impellit, ut helluando te ingurgites, vel potando inebries; semper ante quodcumque opus, sit tibi perfugium ad tuum Consiliarium: audi, quid illa suadeat. O quàm multa, ut facias, suadebit! quàm non pauca, ne facias, dissuadebit. Nec Salomon cum omni sua sapientia suggerit tibi utiliora, quàm Mors, consilia. Tibi igitur consules, si illam semper consulas; si ad illius consiliorum normam; instituas vitam, stupebunt alii tuam vivendi formam eritque omnium interro-
gatio,

(a) *Rom.* 8. 13.

gatio, quæ est apud Isaiam: (a) *Quis consiliarius ejus fuit?*

CAPUT III.

Hominis fragilitas, temporis pernicitas.

NObilis ille Vates, cælestium arcanorum interpres Isaias, audiverat fortè resonantem ex alto vocem, & dicentem: (b) *Clama.* Quasi diceret; Illud quod tibi dicturus sum, & quod à me auditurus es, nolo in aliquo angulo, sed in publico; non in obscuro aliquo gurgustio, sed in celeberrimo theatro; non modestâ, aut gracili voce, sed contentissimo clamore; non aliquibus, sed omnibus annuntiari: *Clama.* Quid clamabo: *Omnis caro fœnum; & omnis gloria ejus, quasi flos agri: Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos.* Hoc est: tam futilis, & fragilis, & caducus est homo: ex carne licet, & ossibus conflatus, cum omni,

(a) *Isa.* 40. 13. (b) *Isa.* 40. 7.

omni, quâ fulget gloriâ, quâ floret dignitate, quâ valet auctoritate, quâ pollet potestate, quâ abundat opulentiâ, quâ se jactat scientiâ, quâ eminet sapientiâ, totoque Fortunæ, & Naturæ choragio; & mundi, quo tumet apparatu, ut minimo minimi venti corruat afflatu. Quid mirum? *Omnis caro fœnum; & omnis gloria ejus, quasi flos agri.* Scitè expendit hanc similitudinem floris D. Augustinus. (a) *Isti florent felicitate sæculi, & pereunt in virtute Dei: Non enim quomodo florent, sic pereunt: florent enim ad tempus, & pereunt in æternum: florent falsis bonis, & pereunt veris tormentis.* Confer te ad agrum, aspice Maji tempore fœnum, quomodo floret in pascuis, viget in campis, viret in agris; quàm amænum præbet viatoribus spectaculum? quàm mollem fatigatis torum? At exeunte Julio; quod antea virebat in agro, aret in horreo; quod priùs gratum præbebat hominibus spectaculum, jam servit brutis animantibus in pabulum.

(a) *In Psalm.* 53.

rum. O delicatule Troſſule! illa tua caro, quæ in capite flavis criſpatur comis; quæ in vultu, roſeis purpuraſcit genis; quæ in cervice, lacteo candet nitore; quæ in ore, corallinis rubet labiis: illa caro, quæ induitur byſſo, & purpurâ; cujus auribus, quidquid jucundum; oculis, quidquid pulchrum; naribus, quidquid odoriferum; faucibus, quidquid dulce; manibus, quidquid molle eſt, offertur, non eſt niſi *fœnum*. Exſpecta adhuc pauliſper juvenis formosè, brevi de te dicetur: *Cecidit flos*. O quàm benè non malus Poeta: *(a)*

Nos quoque floruimus, ſed flos fuit ille caducus.

Hodie ſumus validi, cras morbidi, perendie mortui, deinde ſepulti; paulò poſt à vermibus exeſi, tandem in cineres converſi: eodemque ſæpe, & temporis momento, & loci puncto, & exhalamus animam, & accipimus decretoriam ſententiam; & calente adhuc cor-

(a) *Ovidius.*

corpore, ſtamus coram Judice; noſque prius ad æternitatem miramur abreptos, quàm metuebamus abripiendos. Sic uno momento ſtamus, altero cadimus; uno vivimus, altero morimur. Non modò ſumma eſt, hominis dum vivit, fragilitas; ſed & maxima temporis, ut vivat, brevitas. Eſt effatum Paulinum: (*a*) *Tempus breve eſt.* Quid aliud clamat ſol, dum annuam orbitam emenſus, eandem remetitur, quàm *Tempus breve eſt*? Quid aliud illa frequens noctium, ac dierum viciſſitudo? quid aliud ſuccedens Infantiæ pueritia, pueritiæ adoleſcentia, adoleſcentiæ Juventus; huic reliquæ ætatis partes clamant; quàm *tempus breve eſt?* Idipſum aſſerit Job: (*b*) *breves dies hominis.* Pondera ſuis momentis, quia ſunt magni momenti, ſingula verba. Non dicit breves dies hominis ſenis, decrepiti, depontani, ſed hominis. Adoleſcens es, ſed homo? fortis, vegetus, validus, ſed homo: ebullit in venis juvenilis ſanguis,

(a) 1. *Cor.* 7. (b) *Iob.* 14. 5.

guis, ſtant firmæ in corpore vires; ſed homo es? *Breves dies hominis.* Sæpè adoleſcens florens ætate, nobilitate, ingenio, tanquam flos egreditur, & repentè conteritur. Non rarò Juvenis comptulus manè procedit velut ſponſus de thalamo; & veſperi jacet in tumulo. Hanc temporis brevitatem confirmabit tragica Saulis hiſtoria: Saul decretoriam cum Philiſthæis pugnam pugnaturus, juſſit per Pythioniſſam, Samuelem è funere excitari. Adeſt metuendâ majeſtate ſuſpiciendus Samuel. Vide hîc inter unius diei, & noctis moram minimam, maximam rerum omnium converſionem. Stabat utrimque copioſiſſimo bellicæ pompæ apparatu inſtructiſſimus exercitus: Verſabatur hic Saul inter quadrigas, & carpenta; inter turmas equitum, & cohortes peditum; inter lituos, & cornua, Martio pulvere non indecorè ſordidus: ducebat exercitum, inſtruebat aciem, cogitabat victorias, meditabatur triumphos, ſperabat trophæa; Re-

gnum denique suum ad seram posteritatem firmare moliebatur. Interim, dum hæc animo agitat, ecce tibi feralem Samuelis ab inferis exciti vocem: (a) *Cras tu, & filii tui mecum eritis; sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philistinorum.* O quanta, & quàm admiranda rerum omnium repentè vicissitudo! quàm præcipites rerum vices! Hodie stat in campo exercitus ferro metuendus; cras jacebit Mortis manu prostratus. Quot hodie stant hîc animata corpora; tot cras jacebunt inania cadavera. Quàm benè Tullius: (b) *Quis est tam stultus, quamvis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperam esse victurum?* Præclarè item Seneca: (c) *Id ago ut mihi instar totius vitæ sit dies; sic illum aspicio, tanquam esse vel ultimus possit.* O si cum vel Seneca quemlibet diem aspiceremus tanquam vitæ postremum, æternitatis primum! quid ageremus? Accerseremus pollinctores, locum sepulchralem

(a) 1. *Reg.* 28, 19. (b) *Senect.* (c) *L. de Epist.* 61.

lem in cœmiterio quiſque ſibi metaret; linteum funebre appararet; cùm veſpillonibus de efferendo funere paciſceretur: tumbam mortualem ſæpe inſpiceret; teſtamentum conderet; tum aliis omnibus curis ſepoſitis, conſcientiæ latebras diſcuteret; inde erutas animi labes in aures Sacerdotis conjiceret; Sacro Viatico, immenſum æternitatis iter initurus, mentem corroboraret, præcinctus, mentem corroboraret, præcingeret lumbos, pararet lampadem, exſpectaret ſponſum, vigilaret, teneret lucernam in manibus; denique unum id ageret, ſaluti conſulere. Hæc ageres, ſi non neſcires hunc diem tibi poſtremum elucere. Quid differs pæniter dor um in craſtinum pænitere, qui hodie commiſiſti pænitenda? Audi Gregorium (a) *Qui pænitenti veniam ſpopondit. peccanti diem craſtinum non promiſit: ſemper ergò poſtremum diem debemus metuere, quem nunquam poſſumus prævidere.* Cave ne cùm ſteteris in limine æternitatis, tibi occinas illud ſerum Hannibalis, negli-

(a) *Hom.* 12. *in Evang.*

gligentis Romæ occupandæ post victoriam Cannensem, occasionem: *Cùm potui, nolui; cùm volui, non potui.* Hodie potes, quidquid velis; cras forsan non poteris, licet volueris? O quàm erit triste ab arrodente conscientiæ verme æternùm cruciari! toties mihi ingeminanti. Heri potui æternam nancisci gloriam, nolui: heri potui hos declinare cruciatus, nolui: heri potui æternum esse beatus, nolui: heri potui nunquam esse miser, nolui: Quid ita? in crastinum distuli, qui ignorabam, quid esset futurum in crastino? Imitare, si tibi vis consultum, illud cujusdam viri Religiosi monitum; qui cùm ad insequentis diei convivium esset invitatus, respondit invitantibus (a) *Si quid à me vultis, præsto sum; quid enim cras agendum sit, vos, quibus vacat, cogitate; ego enim à multis annis crastinum non habeo.*

PRA-

(a) *Petrarcha l. 3. Memorial.*

PRAXIS.

Si vis in hac mortali vita, ubi homo repletur multis miseriis, stare in ipso fastigio supremæ felicitatis; semperque vivere sine metu, tutus: sine luctu, lætus: sine ærumnis, beatus: ita vitam institue, ut omni tempore Conscientia tibi dictet; si hâc horâ, & momento, mihi esset moriendum; nihil occurrit Sacerdoti aperiendum, nisi fors ab ultima confessione. Adeoque si vox illa mihi insonet: (a) *Ecce sponsus venit*; paratus sum in hoc statu illi occurrere. Si mihi subitò dicatur: (b) *Dispone domui tuæ, quia morieris*: Reponam; jam pridem disposui, lubens moriar. Si hoc modo vivas; potes mortem non modò expectare cum desiderio, sed invitare cum gaudio; potes securè in utramque aurem dormire, quia si mors subitò te opprimat, in Domino obdormies.

(a) *Matth.* 24. (b) *Isa.* 38. 1.

CAPUT IV.

Quid sit mori?

CUicumque contigit naſci; eidem neceſſe eſt & mori. O brevem voculam! mori; non continet niſi duas ſyllabas, & quatuor literas; ſed actus moriendi, complectitur omnes quæ timeri ſolent miſerias. Mori, non eſt niſi unicum verbum; ſed quæ mortem antecedunt, comitantur, ſequuntur, nullus nec verboſiſſimus Orator poterit unquam dicendo explicare. Faciamus hîc quaſi Anatomiam illius arcani, & prodigioſi verbi videlicet mori. Quid eſt Mori? Mori eſt relinquere omnia in hoc modo aſpectabilia, & ſenſibilia. Primum, quàm eſt perpeſſu acerbum proſcribi patria, mitti in exilium? Cùm Tullius amandaretur in exiliũ, viginti millia civium Romanorum, pullo amictu, luctus teſtandi causâ, eum comitabantur. Quid hoc eſt collatum cum

morte?

morte? Mori, est, debere pro omni tempore, deserere in quo vixisti, mundum; in qua natus es, Patriam; ubi vixisti, urbem; quam incoluisti, domum; in quo manducasti, triclinium; in quo studuisti, musæum; in quo quievisti, lectum; in quo ambulasti, hortum: omnia penitus loca; sicut nullus in toto orbe futurus sit angulus, in quo possis amplius, vel ad momentum consistere. Alia jam prosequere. Mori, est dicere perpetuum vale parentibus, fratribus, sororibus, consanguineis, affinibus, amicis, famulis, domesticis, civibus, popularibus, (verbo) omnibus hominibus; sicut nullus omninò sit futurus, qui te proficiscentem in illam ignotam, peregrinam, admirandam comitetur Regionem æternitatis. Princeps quidam impiè potens, & iniquè dives, cum morti se proximum cerneret, conversus ad sibi adstantem Palatinam Familiam:)a) Eia, inquit, vos fideles Palatini mei, succurrite quæso, & ab imminenti morte, hâc

(a) *Bellard. in Prato exemp. l. 21.*

hâc me vice eripire: Et si nunc omninò moriendum erit, saltem comites mihi estote, & ne in periculosa hac & ignota profectione solum relinquite: & hoc æquum est, ut qui fuistis participes meæ gloriæ, & felicitatis, ne in tam calamitoso statu me deseratis? Ad hæc ipsis silentibus, nulloque condicere volente, in rabiem actus Princeps, perjuros illos, & perfidos insanis clamoribus vociferans, per summam indignationem spiritum infaustum ejecit. Mori est, deserere omnia bona corporis, Fortunæ, Naturæ: Tunc igitur spoliatur omnibus vestibus, suppellectili, pecuniâ, opibus, thesauris, agris, fundis, prædiis, ædificiis, possessionibus; omnibus jumentis, quæ habebat in stabulo, piscibus, quæ in vivariis; arboribus, quas in silvis, fructibus, quos in agris; floribus, quos in hortis; frumento, quod in horreo; doliis, quæ habebat in caveis, (a) *Nudus in hunc mundum venisti, nudus exibis.* Etsi Cræso fueris ditior; non licebit te-
cum

(a) *Iob* 1. 21.

cum sumere, nec ex agris, spiculam; nec ex thesauris, obulum; nec ex armentis, ungulam; nihil penitus, Nihil, Nihil. Mori est, deserere semel, & simul omnes voluptates, delicias, convivia, tripudia, spectacula, aucupia, venationes, ludos; omnia, quæ vel oculos blandè oblectant; vel aures suaviter demulcent; vel nares odore recreant; vel palato sapore blandiuntur; vel tactum mollicule afficiunt. Nunquam amplius posse oblectare oculos aliquo lumine, solis, lunæ, stellarum, lampadis, cerei, facis. Mori est, pati extremas undique in corpore, & animo angustias: tunc enim supini sunt vultus; oculi patentes, immobiles, & extincti; contractæ nares? os lividis dentibus hians, longum, difficilem, raucum, & graviolentem reciprocans halitum; arescunt fauces, stupet omnis sensus; qui superat in facie color, diffluit; omnis venustas in ore evanescit; erumpit ex omnibus poris frigidus sudor, abit è genis rubor, succedit pallor, paulò post rigor, tum fœtor. de-

inde

inde rancor; tandem omnium, qui intuentur, horror. Non fit minor in adstantium affectibus mutatio; fluunt lachrymæ, personant suspiria, audiuntur ejulatus, editur planctus, excipiuntur novissima verba; conclamatur, quamdiu spirat, fovetur moriens: mortuus, statim nudatur, deseritur à propinquis; & qui prius in illis erat amor, desinit in abominationem. Mori, est in lubrica arena cum formidando illo hoste, cum potestatibus tenebrarum, cum mundi Principe, cum leone rugienti decertare, congredi, luctari pro sempiterna salute animæ; ut huic æternum benè, vel æternum malè fit: Et quidem pugnabis toto corpore infirmus, omnibus artubus debilis, gravissimâ calamitatum mole circumvallatus, letali sudore perfusus, mortifero morbo oppressus; & solus: (a) *quoniam non est* tunc, *qui adjuvet*, aut adjuvare possit: & pugnabis cum invisibili, (b) cum hoste vaferrimo, cui mille

(a) *Psalm.* 41. 14. (b) *Apoc.* 12. 12.

mille nocendi artes; cum hoste ferociſſimo, qui tunc inſurget in te, *cum ira magna*, furore inſatiabili, & horrifico, *ſciens quod modicum* ubi reſiduum, tempus habeat. Tunc omnia oſſa, artus, nervi, arteriæ, articuli, ſingulaque totius corporis membra ſi poſſent humanâ voce reſonare; non aliud clamarent, quàm illud Suſannæ: (*a*) *Anguſtiæ ſunt mihi undique.* Mori, eſt corpore rigido, & frigido jacere in ſtramine, involvi abjectâ ſindone, includi anguſto loculo; efferri per vicos, & compita ſarcophago ad templum, pone comitantibus, & lamentantibus amicis, & vicinis; inde deduci ad cæmiterium, ex cæmiterio ad ſepulchrum, paſſis funibus demitti in cæcum telluris antrum, obtegi terrâ, lapidibus, ac defunctorum oſſibus; tum fætere, tabere, conſumi, rodi à vermibus, putrefieri, ac tandem in pulverem referri. Quid denique eſt mori? Mori eſt, animam migrare ad alteram vitam, in alium orbem, in domum

(a) *Dan.* 13, 13.

mum æternitatis, in Regionem incognitam; ubi terræ opes, nullius sunt valloris; honores, nullius pretii; scientiæ, nullius æstimationis: ubi omnia, quæ sunt mundi, quia momentanea, nullius sunt momenti. Est animam sisti coram inevitabili æquissimi judicis tribunali; illic accusari, judicari, ac tandem æternùm vel in cælo gloriâ coronari, vel in orco pœnâ cruciari. Ecce Iliadem mirabilium, quæ complectitur una illa vocula, Mors; binæ illæ syllabæ, Mori? Jam forsan quæres, quod Discipuli olim à Christo: (a) *Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum adventus* mortis, *& consummationis* vitæ? Respondeo cum Christo: (b) *Vigilate, nescitis diem, neque horam.* Fors illa omnia à me prædicta, à te prælecta evenient tibi sequenti horâ; fors vesperi, vel certè cras; vel hoc mense, aut anno: quidquid fuerit, illud certum est, quod aliquando; nec illud incertum quod brevi, quia (c) *Tempus breve est.* PRA-

(a) *Matth.* 24. 3. (b) *Matth.* 25. 12. (c) I. *Cor.*

PRAXIS.

Ne Mors, quàm certò expectas, tibi eveniat inexpectata, ad illam tua omnia diſpone, animumque totum compone. Quotidie tibi ipſe, quaſi morienti prælege preces illas uſitatas Eccleſiæ, quæ recitari ſolent ad ſpondam lecti, dum quis moritur, videlicet: *Proficiſcere anima Chriſtiana de hoc mundo, &c.* Itemque Litanias omnium Sanctorum, ac B. Virginis, ardeatque ad latus cereus benedictus. B. Albericus, qui ſe, ſuoſq; omnes ex aſſe B. Virgini mancipârat, morti jam proximus, poſt accepta morientium Sacramenta, Litanias dicere aggreſſus, cum collecto ad extremum ſpiritu tenerrimè diceret: a) *Sancta Maria ora pro nobis*; facies ejus (inquit Auctor vitæ) cœpit quaſi Divinâ luce perfuſâ, intermicantes effundere radios; & mox velut in ſomnum leviter ſolutus, animam efflavit Sanctiſſimam, poſtea-

(a *Apud Bollandum 26. Ianuar. c. 5.*

quam ſuis, quos Mariæ omnes addixerat, dixiſſet: O ſi vidiſſetis cæleſtem illam gloriam, quàm omnibus vobis jam paratam aſpexi! O quàm ſanctæ Litanias! quamque non è frigida conſuetudine diceres, ſi poſt illas recitatas, mox te moriturum tibi perſuaderes! Colebat Antiquitas Deos Limentinos, quibus cura liminis in domo erat commiſſa: tibi Limentini ſint ſancti, quos in æternitatis limine, ut benè in domum Æternitatis inducant, in Litaniis oras.

CAPUT V.

Homo vetus, reddit animum ex deformi pulchrum, inſpiciendo ſepulchrum.

M*Aria ſtabat ad monumentum, plorans.* (a) Quid mulier facis ad monumentum? quid quæris in ſepulchro? Quæro, quem amiſi, dilectum. Sed ille jam abiit, evaſit; erupit: abiit è vita; evaſit

(a) *Ioan.* 20.

evaſit è mundo; erupit è tumulo. Quid vitæ Auctorem quæris inter mortuos? Quia nuſquam, dum perditus eſt, vel certius quæritur, vel citius invenitur Auctor vitæ, quàm in loco mortis. Si mortem contempleris, morietur in te mundus, naſcetur Chriſtus. Sepulchrum, natale eſt ſolum omnium Virtutum. Cæmiterium, eſt Chriſtianæ Philoſophiæ gymnaſium. Una illa feralis, ſchola eſt, in qua uti docentur omnes Virtutes; ita & dedocentur omnia vitia. Deſcende in hanc arenam; prodibis inde non indecoro pulvere ſordidus, dum intelliges te è pulvere conflatum, in pulverem brevi reverſurum. Imitare hanc mulierē, ne ſis effæminatè mulieroſus, ut evadas vir. *Maria ſtabat ad monumentum.* Tu, qui tam pertinaciter ſtetiſti in via peccatorum; ſta cum Maria ad monumentum. Brevi jacebis in monumento: ſta priùs ad monumentum, ut illic ſuis momentis ponderes ultimum, à quo æternitas pendet momentum. Sta ad monu-

mentum, dum vita agitat pedes: ſta, antequam morte cadas: ſta, dum tempus fugit; dum curris ad metam, dum properas ad domum Æternitatis. Doctior evades, ſtando ad monumentum cadaveris; quàm frequentando lyceum Ariſtotelis: utilius tibi erit ſtare ad monumentum; quàm ſtudere in muſæo, ſedere in caupona, ambulare per forum, venari per ſilvas, ſtertere in lecto, quiritari in curia. Hoc enim loco, nullus eſt vitiis locus. Sta ad monumentum, in quo jacebis, ſine voce mutus; ſine auditu, ſurdus; ſine viſu, cæcus; ſine motu, rigidus; ſine calore frigidus; ſine ſenſu, ſtupidus; ſine vita, mortuus. Sta ad monumentum, in quo putebis, fætebis, contabeſces, computreſces: in quo pure, & ſanie diffles, à vermibus corroderis, & tandem in cineres converteris. Stanti ad tumulum, cadent tibi de capite, quibus coronatus es, roſæ; diffluet è manibus, quam tenes, teſtitudo, & cythara; quieſcent agiles, quibus ſolum pulſas, pedes; conticeſcet arguta, quâ epi-

epithalamia concinis, lingua; claudes vagos, quibus vana intueris, oculos. Ad tumulum confundetur Superbia; submittet se Arrogantia; obmutescet Jactantia; pallebit Audacia; frigebit luxuria. Contemplatio sepulchri, vitiorum omnium erit sepulchrum. Stans ad sepulchrum, hæc Jobi verba menti imprime: (a) *Dies mei abbreviabuntur; & solùm mihi superest sepulchrum.* Post exactam olim infantiam, pueritiam, adolescentiam, Juventutem, Senectutem, & omnes ætatis partes; post tot labores, curas, solicitudines, conatus, studia, contentiones; post tot gaudia, convivia, tripudia, spectacula, certamina, victorias, triumphos; post sanitatem, morbos, ultimum halitum, postremum momentum, mortem denique, post omnia, unum superest omnibus. Quid illud? Respondeat, cujus responsum est velut effatum: *solùm mihi superest sepulchrum.* Ecce hîc tuum, ô Rex palatium! tua, ô Princeps, Basilica! tua, ô Consul, curia;

(a) *Iob* 17. 1.

ria; tuum Cauſidice, forum; tuum, Advocate, muſæum; tuum, Philoſophe, Lyceum; tua Magiſter, ſchola; tuus, ô miles campus! tua, Orator, roſtra; tuũ, Concionator, pulpitum tuum, Cænobita, clauſtrum; tuum, Sacerdos, Templum; tua denique, ô homo, domus! poſt obitos agros, vicos, oppida, provincias, regiones; poſt luſtrata omnia terrarum loca, unus tibi supereſt locus: quis ille? loculus, tumulus, anguſta trium ulnarum caverna; anguſtior quatuor palmorum urna. Poſtquam vixiſti diu ſuper terram; unum ſupereſt, ut jaceas ſub terra. Et hæc omnia tibi brevi evenient. Audi enim Job: (a) *De utero translatus ad tumulum.* Cuicunque contigit concipi in utero; ei neceſſe & jacere aliquando in tumulo: *De utero ad tumulum*; hoc eſt, de anguſtiis, ad anguſtias; de tenebris, ad tenebras; de carcere, ad carcerem. Totum verò quod intercedit inter uterum, & tumulum, vitæ ſpatium, quantum eſt? Vix tan-

tum,

(a) *Iob* 10. 39.

tùm, quantum est in loco punctum; in tempore momentum; in re minimâ, quid minimum? hoc est, propè nihilum. Et in hoc puncto loci, & momento temporis, quid agimus? quid non agimus? qualia agitamus? Inter omnia porrò quæ agis, ne actum agas, hoc est, frustrà vivas: Sta sæpè ad monumentum; & cogita, post omnia quæ egimus, diximus, cogitavimus, hoc erit postremum, cadere in sepulchrum. Hîc est nostræ fabulæ ultimus actus; nostræ Scenæ Epilogus; nostri operis colophon; omnium dictorum epiphonema; omnium gestorum clausula; omnis consummationis finis. Hæc cogita; & pervenies in vitæ fine, ad ultimum tuum finem.

PRAXIS.

Quodlibet horæ sonantis præludiũ, sit tibi quasi ad pugnam ineundam, classicum, & adhortatio ad vitæ novæ ex-

ordium. Quâlibet horâ, insonet auribus tuis illa Spiritus sancti tuba : (a) *Hora est, jam nos de somno surgere. Surge* ergò, *qui dormis?* Dic tibi ipsi, quod familiare S. Teresiæ : Jam sum unâ horâ vicinior morti, sepulchro, æternitati. Si horam, quæ sequitur, impenderis cum animi quæstu, cum magno meritorum cumulo, quanto exultabis gaudio? Si daretur æternitatis vel in cælo, vel in orco incolæ frui unâ nostri temporis horâ : quomodo illam insumeret ! iste, ut augeret gloriam; hic, ut evaderet pœnam ? Non est in hora momentum, quod non sit infiniti momenti : quia quolibet momento potes operari æternum gloriæ pondus. Et hoc non ponderas?

(a) *Rom.* 12. 11. *Ephes.* 5. 14.

CAPUT VI.

Novus homo, nova videt, audit, intelligit, dum ſepulchra inſpicit.

UT veluti homo novus, nova omnia facias; neceſſe eſt, nova videas, audias, intelligas. Hoc, quod eſt neceſſarium, nanciſceris, ſi non modò ſtes ad monumentum foris, & aſpicias, ſed inſpicias. Cùm enim dixiſſet Joannes de Maria: (a) *Stabat ad monumentum foris,* ſequitur; *inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum.* Qui ergò ſtetiſti ad monumentum; inclina te, proſpice in monumentum. Tu ergò Rex, deſcende de tuo ſolio; Princeps, de throno; Judex, de tribunali; Senator, de ſubſelliis; tu ſuperbe, deſcende de tuo faſtigio; & inclina te, ut declines à malo. Ad quid? inclina te ad terram, ad ultimam tuam domum, ad monumentum; & pro-

(a) *Ioan.* 20. 11.

proſpice, ut tibi proſpicias, in monumentum; & erit tibi firmiſſimum, quo te propugnes, munimentum. Si in illud proſpicias, prô qualia videbis, audies, intelliges! Quid ibi videbis, niſi capulum è quatuor aſſeribus compa-ctum? in eo ſepulchralem ſindonem, ſub ea putidum cadaver, in eo oſſeum monſtrum, horrificum ſpectrum? in capite, ſquammoſos ſerpentes; ſuper oculos, ventroſos bufones; in ventre, teretes lumbricos: per omnia membra, rodentium vermium fœdum examen. O ſpectaculum, quod intueri, mors eſt propè intuentis! Quid illic olfacies? Quid? quod nullius poſſent excipere nares, ſine vitæ propè diſpendio, ſine mortis periculo: incredibilem fœtorem, intolerabilem odorem, inexplicabilem mephitim: quæ ſi latè exhalando ſeſe explicaret, totum vicinum aerem peſtilentiſſimâ lue inquinaret. Quid illic audies? profectò: quàm fuiſti mirabilium ſpectator, tam eris terribilium auditor. Non mihi conſilium eſt eorum, qui peren-

perennibus addicti sunt pœnis, lugubres næ nias, lessus, elegias, epicedia recensere; totum hunc aerem clamosissimis ululatibus implerent; imò omnes colles, valles, antra, specus, agri, saltus, tesqua, maria, loca omnia inaccessa, & recondita, denique tota hæc rerum universitas, lamentabilibus eorum questibus horrendum personarent. Age! sta ad monumentum hominis, quem hominum omnium censes fuisse felicissimum. Aperi tumulum, admove aures, & quid dicat, diligenter attende? Non percipies alia verba, quàm digito Dei expressa in libro Sapientiæ: (a) *Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis: ambulavimus vias difficiles, &c. Quid nobis profuit superbia, aut divitiarum jactantia: Transierunt omnia illa tanquam umbra.* Si aliud accedas sepulchrum; ut illam, quæ illic latet, umbram audias loquentem, hæc ab illa excipies verba: (b) *Dies mei transierunt.* O dies, quàm multi numero! quàm æstimabiles pretio! quàm celeres

(a) *Sap.* 5. 7. (b) *Iob* 17. 11.

leres tempore: in ictu oculi transierunt! Tot dies trivi in infantiâ, futiliter; tot dies consumpsi in pueritia, inutiliter; tot dies expendi in adolescentia, negligenter; tot dies exegi in juventute, perniciosè; tot dies recensui per omnem ætatem: ubi dies illi? *Transierunt.* Ubi dies illi geniales, quos lætus, & alacer traduxi in conviviis, helluando; in nuptiis, tripudiando; in phæristeriis, ludendo; in theatris, spectando; in foro, otiando; ubique peccando? *Transierunt.* Transierunt dies salutis, dies meriti, dies Jubilæi, dies placandi Dei, promerendi cæli, agendæ pænitentiæ, augendæ gratiæ, obtinendæ gloriæ? *Transierunt*: sed quomodo? Transierunt vacui, sine merito: steriles, sine fructu: inanes, sine lucro. Si alterius orationem è manibus, non pigeat excipere auribus: hæc tibi attendenti occinet. Sta viator, antequam jaces cadaver? Nusquam tibi opportunius fui locutus, quàm è loculo? nec utilius monui, quàm è monumento? Crede mihi jam umbræ, omnia bona,

na, præter ſummum Bonum, umbræ ſunt: & velut umbra prætereunt. Tum primum cognovi: quod omne quod in mundo, eſt mundi, non ſit niſi fumus, dum jacui funus. Sum, quod eris; fui, quod es. Si ſapis, hîc vive Deo, morere mundo: & memento, quia hæc, quæ æſtimamus omnia, non eſſe niſi ſomnia, credes in ultimo vitæ momento. Hæc, & id genus alia, ex alterius mundi incolis excipies, quibus ſapias, pronuntiata. Sed quid illic intelliges? quid diſces? Diſces contemnere tui ipſius contemptum, deſpicere deſpicabilia mundi: quæ nulli ſunt bona, niſi malis. Intelliges, nihil in hoc rerum ſtatu eſſe ſtabile: nihil conſtans, niſi inconſtantia: nihil non ſub Luna fragile: nihil in hac vita eſſe miſerius, ipsâ vitâ: vanum eſſe, quidquid non eſt Deus, vel ex Deo, vel ob Deum? Denique intelliges omnia in hoc mundo eſſe futilia: in altero admirabilia. Hæc ſunt, quæ in tumulis conſpicies, è tumulis audies, per tumulos intelliges. Proſtans ad hæc defuncto-

rum receptacula tenebricosa, abjicies opera tenebrarum. Evades ex veteri, homo novus, videndo, audiendo, intelligendo è manibus tot nova. Ita contigit Sylvestro Auximano, qui cum otio subsisteret ad sepulchrum cujusdam nobilis, juxta ac divitis adolescentis: fixit illic paulisper gradum, & cogitabundus aliquamdiu hæsit: ac tandem alto ex imo pectore, educto gemitu, sibi ipse dicebat: *En ego sum, quod hic fuit: & brevi ero, quod hic est.* Plus illi profuit hic tam succinctus Laconismus, quam quivis potuisset verbosissimus Syllogismus: Nam repentè didicit omnia, quæ sunt in mundo, iis, quæ sunt supra mundum, posthabere: jussitque sine mora, mundum res suas habere: & ut esset suus, deseruit sua: egressus quippè cæmiterium, ingressus est Asceterium.

Tanti refert, ut Christiani hominis officio perfungaris, consulere vitâ defunctos.

PRA-

PRAXIS.

Cùm multùm referat, imò plurimùm conferat ad suscipiendum in illa ineluctabili mortis lucta, è cœlo patrociniū, multos è cælitibus habere patronos, ut illos in ultima tua necessitate habeas tibi propitios: consulo, cùm incerta tibi sit certissimæ mortis dies: ut illos Sanctos singulari cultu prosequaris, qui in Ecclesiæ fastis, aut Martyrologio, ut vocant, coluntur illo die, qui tibi erit postremus. Dies unus certò tibi erit aliquando novissimus: quis ille, tibi est incognitus. Illis ergo tuum sæpè offeres obsequium, quos Ecclesia illo die colet, quo tibi ex hac vita erit migrandum. Vel certè si id minus arrideat, aliud suggero. Confice syllabum omnium tuorum, quos in menstruis suffragiis, sortitus es, præsidum: illorumque Litanias indies ad illum finem, ut tibi in novissima hora patrocinentur, recita: & tibi morienti jube à Sacerdote recitari. Quas

non

non è cælo experieris suppetias: ubi tot habebis, qui in lubrica illa arena succurrant, cælitum copias? Cùm B. Cherubinus, ex D. Francisci Familia, piissimus Asceta ageret animam: *(a)* occurrerunt ei sexaginta sex millia Animarum, quas ipse suis concionibus, cælo inseruerat. Non poterat illi deesse auxilium: cui patrocinabantur tot cohortes auxiliariæ.

CAPUT VII.

Mors multis est invisa; quia non paucis improvisa.

INter omnia, quæ mortalibus in hac vita solent evenire mala, nulla sunt, quæ vel acrius pungunt, vel gravius affligunt, vel acerbius cruciant, quam quæ repentè, subitò, improvisò contingunt. Si urbs aliqua repentè, & inexspectatò ab hoste invaditur; proh quanta est confusio,

(a) *Minorum Chronico parte 3.*

fusio, quæ clades, quæ funera! communi omnium voce mox conclamatur ad arma; *Arma viri, rapite arma viri, hostis habet muros!* Curritur sine ordine per vicos, & compita; non sunt arma ad manum, itaque passim obvii ab hoste contrucidantur: ardent tecta, profanantur delubra, expilantur domus; urbs tota, militi est præda. Unde tanta illius civitatis calamitas? Unde incendia, rapinæ, compilationes, strages, cædes? Quia repentè hostis supervenit. E terra, vela demus in mare. Si post diuturnam oceani pacati malaciam, aeris quietem, ventorum institium, repentè tetro nubium globo inhorrescat cælum. Si subitò undique venti: (a)

Incubuêre mari, totumq; à sedibus imis
Vna Eurusque, Notusque ruunt, creberque procellis
Africus, & vastos volvunt ad sidera fluctus.
Insequitur clamorque virum, stridorque rudentum:

Fran-

(a) *Virg. Æneid.* 84.

Franguntur remi, tum prora avertit, & undas,
Dat latus, insequitur camulo, praruptus aqua mons:

Et tandem oppressa fluctibus navis, petit ima fundi. Unde illa, & navis & nautarum, & vectorum ruina? Quia repentè, & improvisò, illis fœda incubuit tempestas. Nihil periculosius peregrino; quàm si ex insidiis, & latebris repentè exiliat latro, vel grassator, eumque impetat. Nihil luctuosius homini opulento; quàm si repentè ex summo felicitatis fastigio, velut turbine quodam dejiciatur ad extremas calamitates. Undè & ipse Deus; cùm propter enormia, quæ commiserunt flagitia, malis extrema minatur mala, omnia repentina sunt, quæ minatur. Sic enim detonat ore Jeremiæ: (a) *Repentè veniet Vastator super vos.* Ore Isaiæ: (b) *Repentè veniet in te miseria, quam nescis.* Ore Pauli: (c) *Cùm dixerint pax; tunc repentinus veniet interitus.* Undè rectè Plutar-

(a) *Ierem.6.* (b) *Isa.47.* (c) *Thes.5.*

tarchus: (a) *Subita, & improvisa; facilè de statu rationis dejiciunt.* Hæc si vera sint de strage civitatis, de naufragio navis, de jactura bonorum gravissima esse, quia sunt repentina; quid dicam de eo, quod est terribilium omnium terribilissimum, de morte, inquam? si illa sit repentina, quid homini contingere potest funestius? Mortem, tanquam malorum ultimum, omnes vulgò exhorrescunt, licèt tardè prævisa, expectata veniat; quid erit, si illud, quod malorum est extremum, veniat non expectatè, sed improviso? Quàm hoc sit formidolosum homini etiam innocentissimo, liquet ex Job, his ejus verbis: (b) *si repentè interroget, quis respondebit ei?* Illa, de qua hic facit mentionem Job, interrogatio; est raptus quidam hominis ante Dei tribunal, judicialis quæstio, & examinatio, inopinata mors. In judicio autem non respondere, tacitam commissi criminis innuit confessionem: Nam si quis in judicio interrogatus, & postu-

(a) *De Ira cohib.* (b) *Iob 9. 12.*

postulatus tacet; lis ei æstimatur ut victo, *si ergò repentè interroget, quis respondebit ei?* Quis est tam innocens criminis, tam purus sceleris, tam integer vitæ, tam vacuus culpâ, tam remotus ab omni suspicione delicti, qui ei possit respondere, seque ab objectis purgare criminibus? profectò, si Deus sic repentè interroget, homo obmutescet; si obmutescat, jam se accusat; ne dicam, condemnat. Quando quis morbo corripitur, & mortem non subitò irruentem, sed pedetentim adrepentem prævidet, eam certò expectat: itaque ad eam, eo quo par est modo, sese componit; cum otio, & maturè secum præmeditatur, quemadmodum respondeat Judici interroganti: conscientiam expiat; sacro se viatico præmunit, sacramenta omnia suscipit; iniquè possessa restituit; inimicis injurias remittit; testamentum condit; heroicos heroicarum virtutũ actus elicit; eleemosynas distribuit; & totum se, suaque omnia Deo committit; atque ita paratus, securus, munitus, non tan-
tùm

tùm mortem adventantem non formi-
dat;sed tardantem invitat. Quamobrē,
si Judex illum interroget de commissis
criminibus, facilè respondebit : Fateor,
cõmisi,inquiet, pænitenda, sed eorũ me
pænituit;aliena sustuli,sed & ablata red-
didi;intuli injurias,sed & cõtuli eleemo-
synas: site graviter offendi,offensum piis
operibus te mihi propitiavi.Quapropter
pænitentia factorum, respondendi ut
facultatem, sic præbet & facilitatem. At
verò, si repentè interroget de Naturæ,
& Gratiæ dotibus tam munificè tibi
impensis, de beneficiis propè innume-
ris in te congestis; de tot bonis ad bona
opera instinctibus; de occasionibus me-
rendi à te neglectis; de socordia in ne-
gotio salutis; de ejus præceptis à te vio-
latis, de monitis non auditis : si, in-
quam; de rebus plurimis, maximis, dif-
ficillimis subitò, nihil minus expectan-
tem interroget, Deus immortalis, quî
illi respondebis? Claudetur tibi os, sile-
bit lingua, obstupescet mens, trepida-
bunt artus;contremiscent membra,ex-
hor-

horrescet animus, obrigescet spiritus; & tuo silentio, priusquam Judex suâ sententiâ, te condemnabis. Nihil igitur potest homini in hâc vitâ evenire formidabilius, aut tristius; quàm repentè spiritum intercludi; repentè ex hoc mundo abripi in domum æternitatis; repentè cogi ad reddendam rationem villicationis; repentè citari ad tribunal æquissimi Judicis. Tunc repentè mala omnia simul, & semel totâ mole in miserum incumbunt; tunc personare infausta illa Chriisaorii verba: Inducias usque mane; Quid hoc est? novissima hora est? Necdum conscientiam tot contaminatam flagitiis expiavi; necdum rebus meis disposui; non solvi debita; non restitui iniquè ablata; non condidi testamentum; non sumpsi sacrum viaticum: hinc clamor, ejulatus, desperatio, confusio in familiâ, formido in conscientiâ, ubique angustia. Ex his fit manifestum; sic nos debere vitam instituere, ut parati simus quovis tempore, mortem oppetere. Sic vitam insti-

instituit, quisquis se posse quotidie mori cogitat, & quasi quovis die moriturus se præparat:

Nam prævisa minus lædere tela solent,

Et benè Seneca: *Aufert vim præsentibus malis, qui futura prospexit.* Refert ad salutem, diem mortis nobis esse ignotum. Reddit rationem D. Gregorius: *Latet ultimus, dies ut observentur omnes dies.*

PRAXIS.

Ut benè obeas ultimum diem; expende aliquot dies, seriò, & pensiculatè tecum considerando, quid vulgò fieri soleat, vel quid tu ipse fecisse te optares, novissimo die & fac modò, quod tunc fieri solet. Tunc voles condere testamentum, fac modò, discutere latebras conscientiæ, & totius anteactæ vitæ errata in memoriam revocare, ut illa sacerdoti patefacias, fac modò: ignoscere inimicis tuis, deponere odia, oblivisci in-

Consol. ad Marc. cap. 9. De discip. Christ.

injuriarum, inire cum adversariis pacẽ, hæc jam sanus peragas: tunc singulari pietate Christum, ritu viatici suscipies; jam nunc dum accumbes sacræ mensæ, semper eodem virtutum apparatu illuc accede, eoque desiderio, ac si statim à sacro illo epulo esses mortem oppetiturus. Hæc omnia si modò exequeris, dum es incolumis sine ægritudine; mors tibi nunquam obveniet improvisa: illam enim expectas, dum ad illam ita te præparas; si expectas, nunquam tibi erit inexpectata, sed potiùs veniet à te expetita. Ut sis igitur in morte securus; sepone priùs omnes, quæ cuivis in morte familiares sunt curas: (a) *Nam serò parantur remedia, cum mortis imminent pericula.*

CAPUT VIII.

Summi momenti summum mòmentum.

QUando venit summa dies, & illius diei summum momentum; tunc quæ

(a) *Gregor. supra.*

quæ ab eo sequuntur, summa sunt omnia. Quia post illud temporis punctum, sequitur interminata infinitæ Æternitatis linea. Itaque ut intellectus summum illud momentum, suis momentis trutinet; illius momentum fusiùs explanabo. Propter hominis, quo vivet, ultimum momentum, nihil non egit æternus Pater: nihil non protulit æternus Filius; nihil non contulit Spiritus sanctus. Propter illud momentum; Pater è cælo misit Filium in terras: propter illud, Filius Dei, infans natus est in stabulo, jacuit in præsepio, vagiit in fæno. Quidquid deinde per triginta tres annos à primo momento quo cæpit spirare in Matris utero, usque ad ultimum, quo expiravit in Crucis patibulo, vel egit, vel dixit, vel pertulit, vel cogitavit; fuit propter ultimum hominis momentum. Ideò sunt quatuor Evangelia, ut inde hauriremus documentum, feliciter terminandi ultimum momentum. Ideò sunt septem Sacramenta; totidem Spiritus sancti Charismata: ideo decem Dei,

quinque Ecclesiæ præcepta, tria Religionis vota, ideò tot ubique terrarum habitæ conciones, tot conscripta librorum volumina, tot excogitata salutis præsidia. Cur tot Anachoretæ in solitudine, in cavernis terræ, in ferarum spelæis, in summâ vitæ asperitate, ætatem omnem exegerunt? Cur Laurentius in candenti torretur craticulâ? Cur Sebastianus toto corpore excipit telorum silvam? Cur tot alii invicti Christi pugiles in equuleo, *distenti sunt*? alii vero *ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres*? *lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt*? cur alii *circuierunt in melotis, in pellibus caprinis egentes, angustiati, afflicti*? propter ultimum vitæ suæ momentum. Ideò sunt tot Religiosorum virorum Asceteria, tot Monachorum cænobia, tot virginum clausta, tot sacerdotum Templa. Cur tot juvenes, & puellæ in flore ætatis spreto mundo, &

Hebr. 11. 53.

do, & omnibus mundi deliciis, reliquerunt domum, & fratres, & sorores, & Patrem & Matrem? nonnè fuit, ut vitam æternam possiderent? Ergo propter ultimum momentum: quia æternæ vitæ possessio, non dependet à solâ vitâ; sed à vitæ momento ultimo. Hinc jam in confesso est, quanti sit momenti, ultimum vitæ momentum: quandoquidem omnia, quæ prohibentur mala, quæ jubentur bona; quæ vetantur vitia, quæ imperantur virtutes; quæ declinantur pericula, quæ audiuntur pia consilia; quæcunque ab Apostolis, ac deinde viris Apostolicis sunt acta, dicta, scripta, cogitata, tolerata; quæcunque à Deo in cælo, vel in terrâ sunt condita; omnia, singula, universa, sunt propter ultimum hominis momentum. Hujus rei veritas est testatissima, ideoque nec indiget testimoniis, Nunquid omnia sunt propter nos homines, & propter nostram salutem? hoc est, ut homo eva-

Matth. 19. 29.

evadat æternam mortem, acquirat æternam vitam? vita hæc, & mors, adeoque salus hominis dependent ab ultimo momento; si enim ultimo illo momento fueris particeps Divinæ Gratiæ, es hæres æternæ Gloriæ, si reus letalis culpæ, es hæres perennis pœnæ. Hinc jam consequitur, non posse, nec novem Angelorum Choros, nec omnes Cælites, nedum homines, licet forent singuli sapientia Salomones, exertis omnibus ingenii, industriæ, & intellectus viribus, vel secum concipere, vel nobis exprimere, quanti sit momenti, bonum vel malum esse hominis ultimum momentum; sive quanti sit ponderis, benè vel malè mori. Res hæc est exploratissima: quia cùm Intellectus etiam Angelicus, certis sic circumscriptus limitibus, fieri nequit, ut concipiat infinita bona, & mala, quæ ex bona, vel mala morte consequuntur. Quæ cùm ita sint, deberetne per omne totius vitæ nostræ curriculum, fluere ullum momentum, quo non simus cum

cura anxii, & cum timore pavidi, & cum circumſpectione ſoliciti pro ultimo vitæ momento; ut illud nobis ſit finis omnis mali, principium omnis boni; Sæpè, ſed & maturè tecum animo volve; qualia videbis, audies, intelliges, optabis ſoluto jam vinculo arctiſſimo corpus inter & animam, poſt noviſſimum momentum, poſt ultimum halitum, poſt extremum emiſſum ſpiritum; omnia, quæ tunc occurrent in altero illo mundo, erunt tibi nova, peregrina, inaudita; ſupra omnem fidem incredibilia, ſupra omnem eloquentiam inexplicabilia, ſuprà omnem intelligentiam incomprehenſibilia. Nunc igitur ſeriò, ne fors poſtea nimis ſerò, cave, ne horæ noviſſimæ momento noviſſimo, occupet te mors peccato letifero obnoxium. Ne tibi contingat, quod impio illi Dynaſtæ Balthazari? Quantus ſubitò invaſit ſtupor, pavor, horror Balthazarem; cùm in illo ſumptuoſiſſimo convivio legeret ſibi imminere fata mel horam! ubi minus

expectandum est letum; quàm in convivio, ubi omnia læta? Et scitis, quale fuerit convivium? Audite ejus apparatum ex Danielis historiâ. *Balthazar Rex fecit grande convivium Optimatibus suis mille; & unusquisque secundum suam bibebat ætatem. Præcepit ergò jam temulentus, ut afferentur vasa aurea, & argentea, quæ asportaverat Nabuchodonosor pater ejus de Templo, quod fuit in Ierusalem, ut biberet ex eis Rex, & Optimates ejus, uxoresque ejus, & concubinæ.* Itaque jam omnes in omne genus hilaritatis sese effundebant: edebant dapsiliter, bibebant liberaliter, gestiebant hilariter; sonabant cijtharæ, & tibiæ, & buccinæ; circumstrepebant omnia jocis, risibus, cachinnis, tripudijs. O inexpectata rerum omniũ conversio! sequitur in eâdẽ historia Danielis. *In eâdẽ horâ apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ Regiæ: & Rex aspiciebat articulos manus*

Dan. 5. 1. v. 5.

nus scribentis. *Tunc facies Regis com-*
mutata est ; & cogitationes ejus contur-
babant eum ; & compages renum ejus
solvebantur , & genua ejus ad invicem
collidebantur. Expende illas vocu-
las : *In eâdem horâ ,* quâ nunquam
per omnes vitæ horas fuerat lætior,
jucundior, securior : & ut sibi videba-
tur, felicior. *In eâdem horâ,* quâ inter
uxores, & concubinas, & optimates,
omnibus , quas optare poterat , cir-
cumfluebat delitiis. *In eâdem horâ,*
quâ fors Imperii sui fines propaga-
re, victorias & manubias & trophæa,
& triumphos mediatabatur. *In eâ-*
dem horâ , intelligit sibi migrandum ex
hâc vita. Cave ne in eâdem hora,quâ
indulges genio , & studes carpulæ ; quâ
vivis Bacchanalia , quâ agis Saturna-
lia ; ne in eadem horâ , quâ vertes in
orbem pedes tripudiando ; quâ tene-
bis cytharam, & tympanum ; ne in
eâdem horâ , quâ contaminatus fue-
ris noxâ letali , invadat te letum : ne

eâdem horâ moriatur corpus, quâ mortua est anima. Hoc si contingat, eâdem horâ in puncto ad inferna descendes.

PRAXIS.

Hæc pauca quotidie, vel manè dum è strato consurgis, vel vesperi cùm decumbis tecum considera. Tot ab Adamo, hucusque fuêre olim funera; totidem brevi erunt, quot jam in vivis censentur capita: tu inter omnes, unus ex omnibus? de quolibet jam defuncto, unum hoc dici potest. Fuit; de nobis, Sumus, de singulis, Erimus: Fuisse, nihil est; Esse, momentum est; Fore, æternum est. Semper enim; vel in pæna inter dæmones; vel in gloria inter Angelos, immortales erimus, ubi mortales semel esse desierimus? Unde inter futurum esse, & fuisse, medium est punctum, & momentum: punctum loci; momentum temporis: nihil minus est in loco, quàm pun-

punctum; nihil minus in tempore, quā momentum. Sic ergo vive in puncto loci, ut aliquando potiaris Regno cæli: ſic impende momentum temporis, ut evadas æternitatem ſupplicii, acquiras æternitatem gaudii.

FINIS

DE MORTE.

Ite, Venite, ex ore Iudicis: Mors est mali, vita boni hoñis.

ROOE

EXTREM

Ihil est ad salu
communi om
dicio, quàm
mum Dei in ju
Quantus ex
ri & possit, &
tis verbis innu
est utilius po
poribus futu
adeò hoc argu
cat: Singulis
ante oculos no
icium. Conse
:(b) Præsent
lætitia, ut
sequentis Ju
Augustinu

(a) Epis. ad E
Hom. 32.

PROOEMIUM

DE EXTREMO JUDICIO.

Nihil est ad salutem homini utilius communi omnium Sapientum judicio, quàm crebrò sibi proponere, extremum Dei in justos & improbos Iudicium, Quantus ex tam uberi argumento, sperari & possit, & verò debeat fructus, paucis verbis innuit S. Augustinus. (a) Nihil est utilius populis quam loqui de temporibus futuris. *Imò S. Chrysostomus adeò hoc argumentũ vult inculcari, ut dicat:* Singulis diebus, & horis oportet ante oculos nostros proponere Dei Judicium. *Consentit cum illo D. Gregorius:* (b) Præsentis temporis ita agenda est lætitia, ut nunquam amaritudo sequentis Judicii recedat à memoria. *Augustinus vult nos loqui, & co-*

(a) *Epis. ad Exstim. Hom. 4. in Gen.*
(b) *Hom. 32.*

& cogitare de Iudicio Dei, *sæpe*; Chrysostomus, *singulis diebus & horis*; Gregorius, *semper*. Vbi tanta est tantorum virorum, qui hoc argumentum commendant auctoritas, quæ inde non speranda utilitas? Sed si non satis permoveat humana, accedat & divina auctoritas. Christus cælo jam insertus, volebat totum innovari mundum, ubique gentium, ubique terrarum promulgari Evangelicam doctrinam, destrui idola, everti inanium deorum aras, confringi illorum simulachra, refutari vanam Philosophorum doctrinam, adduci gentiles omnes ad novam & peregrinam religionem; moveri omnes ut humilitatem, castitatem, paupertatem rejectis opibus, honoribus, gloriâ, amplecterentur: ut omnes accurrerent morituri sub signo Crucis; quod Iudæis erat scandalum, Gentibus stultitia, omnibus maledictum. Res magna. Quis perficiet? Pusillus grex, 12. Piscatores. Rectè. Sed quomodo ea mundo persuadebunt? Quid dicent coram Oratoribus, Philosophis, Iudicibus, Regibus, Tyrannis? Quibus argumentis con-

confundent eorum sapientiam? Quibus rationibus confirmabunt suam, quam prædicant religionem? Quibus stimulis excitabunt eorum socordiam? Quibus facibus inflammabunt ignaviam? Quibus præsidiis flectent contumaciam? Extollent illis Virtutis pulchritudinem? Sed Virtus illis nec de facie nota est: Proponent vitiorum turpitudinem? Sed nil est ulli turpe, quod omnibus est commune: quid quid est illicitũ, apud illos est publicum. Forsan allicientur cæli gloria? Imo dicent, cælum cæli Domino. Horrebunt fors proposito Inferorum supplicio? Sed ne quidem an Inferi sint, sciunt: & si sciunt, contemnunt. Tu ergo ô Christe, qui concionandi imponis præceptum, iisdem concionandi præbe argumentum. Præbuit, & quid præbuerit, audite: & non aliud fuisse invenietis, quam hoc ipsum quod tractamus. Stabat primus Apostolorum Petrus in celebri Gentilium corona, quibus ait (verba sunt D. Lucæ in actis Apostorum) (a) Ipse præ-

(a) Actor. cap. 10.

præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo Judex vivorum, & mortuorum. *Nullum Ipsa æterna Sapientia judicabat esse argumentum, quod haberet plus vel roboris ad persuadendum, vel terroris ad percellendum, vel virtutis ad totum mundum innovandum, quam quod omnibus instabat Iudicium. Expertus hoc Ipsum fuit is qui à Divo Chrisostomo vocatur argentea Spiritus S. Tuba, magnus ille Evangelicæ doctrinæ buccinator D. Paulus. Stabat, ut reum decebat, Paulus abjectus, & humilis pro tribunali, in quo sedebat cum fastu Iudex, Felix nomine; assidebant in subselliis, qui Paulum accusabant Iudæi. Cæpit Paulus summa cum gravitate, atque facundia disserere de Iustitia, castitate, fide Christi, ac tandem de futuro olim Iudicio, perorare. Quo successu? Qui vix potuisset sperari. Cum de Iudicio dissereret Paulus, repentè Felix qui considebat in solio Iudex, ac si ipse fuisset jam reus, cæpit mutare colorem, toto pallebat vultu, immutata est facies ejus, erect-*

recti ſtetere capilli, cohorruit animo, tremuit corpore, genua ad ſe invicem collidebantur, & jam prope exanimis omnibus artibus trepidabat: quaſi non audiret loquentem de Iudicio, ſed ipſe jam ſtaret judicandus. Quæ cuncta paucis his verbis expreſſit D. Lucas. Diſputante autem illo (*nimirum Paulo*) (a) de Juſtitia & caſtitate, & de Judicio futuro, tremefactus Felix, reſpondit. Quod nunc attinet, vade; tempore autem opportuno accerſam te. *Quod ſi ita tremuerit Ethnicus, quid ni ſperem à te lector Catholice, hoc tragico argumento inijciendum timorem Domini, qui eſt Initium Sapientiæ, hoc eſt, principium Gratiæ.*

CAPUT I.

Evigilat homo vetus ſonitu tubæ ſepulchralis, citantis eum ad Iudicium.

NUlla re vel citius, vel facilius excitabitur

(a) *Act.* 24. 25.

bitur è suo, quo sopitus est veterno, homo vetus, dum obstrictus est letali noxa, quàm si ejus auribus insonet, ultima mundi tuba. Perceperat illius tubæ clangorem aure propheticâ Sophonias, ideò diem Judicii, (a) *Diem tubæ & clangoris* appellavit. Quod & Christus confirmat juxta ac Paulus: Christus ijs verbis: (b) *Et mittet Angelos suos cũ tuba, & voce magna.* D. Paulus: (c) *In momento, in ictu oculi, in novissima tuba; canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti.* De hac tuba loquitur D. Gregorius. (d) *Vox tubæ terribilis, cui omnia obediunt elementa, quæ petras scindit, inferos aperit, portas æreas frangit, vincula mortuorum disrumpit.* Dubitatur an unica tantum, an plures inflandæ sint tubæ, cum dicat Christus: *Mittet Angelos suos cum tuba:* Si mittendi sint plures Angeli, plures inflandæ videntur tubæ. D. Chrysostomus, Anselmus, & alii censent, plures mittendos Angelos, & singulos cum suis

(a) *Soph. c.* 1. 16. (b) *Matt.* 24. 31. (c) 1. *Cor.* 15. 52. (d) *In* 1. *ad Corin.*

ſuis tubis. Sunt qui exiſtimant Archangelos ſingulos, qui fuerint tutulares Præſides Provinciarum, in ſingulis quas cuſtodierint Provinciis, tubam inflaturos. Itaque per totum Belgium tubam inflabit Archangelus cuſtos Belgii, alii per ſuas Povincias. Hic porrò tubarum ſtrepitus, paululum ante Reſurrectionem incipiet, & audietur à mortuis, vi, & ope animarum, quæ ſonos ſentiunt,& colores,non ſecus atque Angeli, & offerent ſe corporibus ſuis, quæ eodem temporis puncto inſtaurabuntur, & ſuis reſtituentur animabus, ſimulque perſtrepentium tubarum fragores exaudient. Præter tubam, putant aliqui adhuc edendam ſonoram per orbem univerſum vocem, à tubæ ſonitu diſtinctã:(a) cum dicat D.Paulus: *Ipſe Dominus in juſſu,in voce Archangeli, in tuba Dei.* Putant ergo aliqui immenſam quandam, & latè reſonantem vocem, & articulatam efformandam, videlicet illam Eccleſiæ familiarem: *Surgite*

(a) *Theſſ.* 1. 15.

gite mortui, & venite ad Iudicium. Hæc vox & tuba talem edet ſonitum, qualis ab initio mundi uſque ad illam horam non fuit auditus. Erit fragor qui obſtupeſcendo murmure per montes & valles, per aſpera ſaxorum, ad plana camporum, per ſilvas & teſqua, per pagos, & oppida, per terras omnes, mariaque omnia latè remugiet, ac rauco boatu perſonabit. Hic ipſæ tubæ clangentis ſonus ad ſumma uſque cælorum pervadet, ut inde deducat beatas omnes illas animas, quæ poſt redivivum Salvatorem ad eam uſque horam admiſſæ fuerunt in cælum, ut antiquum cum corporibus ſuis connubium meliore conditione redintegrent. Idem illud tonitru totis illis Inferorum cavernis reboabit, abducetque omnes reproborum animas, quæ ab ortu rerum ad illud tempus, illuc deſcenderunt. Illa tuba ſepulchra omnia aperiet, & depoſita corpora, ab omnibus elementis integra, atque inviolata repoſcet. Vere dici poteſt illa dies belli, & ſtragis, & ſanguinis, dies,

dies, quæ toti orbi rupta pace, sed præcipue improbis, bellum æternum indicet. Atque adeò in hujusce rei signum tubæ per sepulchra regionum perstrepent, & clangorem bellicum edent, adeò horribilem, ut ad imos usque antipodes audiendus sit, & ad illius audi-tum, quidquid hic in terris, prosternendum. Quale erit spectaculum ad primum hujus tubæ sonitum, non ut olim tantum muros Jerochontinos, sed pyramydes excelsissimas concidere, montes altissimos tremere, inferorum claustra reserari, mortuos sepulchretis egredi, ac totum mundum timore concuti? Tunc verum erit illud paradoxum: *Veniet tempus quo damnati nolent egredi ex inferno, & beati nolent manere in cælo.* Damnati nolent egredi ex Inferno, partim ne videant faciem fulminatricem Judicis, partim ne subeant probrum publicum condemnationis, partim ne cogantur assumere corpora, quibus præter animæ pœnas, novas alias luant, adeoque duplices. Beati contrà opta-

bunt egredi ex cælo, tum oculis ſuis aſpiciant Judicem, & auribus percipiant illam optatiſſimam & expectatiſſimam ſententiam, venite Benedicti; tum ut corpori ſuo jam glorioſo uniantur: utinam tuba illa terribilis inſonaret auribus noſtris, dum jacemus molliter inter cygneas plumas, & neſcio quas vel læva mente cogitationes volvimus, vel levi corde deſideria concipimus. Utinam in mediis conviviis dum toto mento, & mente ſumus effuſi in cupedias, & patinas, & ſtruices, & calices, & cantharos, iterum ſtreperet illa tuba. Si velis lætis auribus excipere illam formidandam, quam tunc in die tribulationis inflabit tubam, Divina Juſtitia, audi tubam illam Jubilæi, quam nunc in die ſalutis, inflat Divina Miſericordia. Quoties dum ſolus in cubiculo lectitas pium codicem, dum in ſacro tribunali errata ſacerdoti exponis, dum menſæ accumbis Euchariſticæ, dum verbum Dei è cathedra audis; Divini ſpiritus inſtinctu, afflatuque cæleſti, percipis inſonantem

tem

rem animo illam Misericordiæ tubam: (a) *Hora est jam nos de somno surgere.* Nunquam Deus aliquem gravius castigat, vel etiam subitò mori permittit, quin Misericordiæ suæ tubam, quæ officii eum moneat, & ad resipiscendum moveat, præmittat. Ideò tam serò monet David. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Non dicit si audieritis in Paschate, quo lex jubet quemque Sacramento expiatorio animum purgare, si post annum, si post mensem, ne quidem si cras. Sed *hodie si vocem eius audieritis,* id est tubam invitantis Misericordiæ ad gratiam, ad vitam, ad perfectionem, ad salutem: *nolite obdurare corda,* nec obturare aures. Plerumque enim carò constat hic esse surdum. Id olim expertus est maximo suo damno, ut pote animæ suæ exitio, nobilis quidam de quo commemorat S. Bonaventura in vita S. Francisci. Hic ut erat vir gnaviter impius, lætali correptus est morbo, quo cum infestaretur,

(a) *Rom.* 12. 11. (b) *Psal.* 94. 8.

tur, unicum sibi delegit in illa necessitate perfugium, D. Franciscum, qui forte in eadem commorabatur civitate. Franciscus paucis ad Deum fusis precibus, homini morbio restituit valetudinem: quem incolumen seriò admonuit, ut seriò resipisceret, ad frugem rediret, ne quæ ei reddita erat salus corporis, esset interitus animæ. Promisit; sed promissi, simul & Dei, & à Deo obtenti immemor beneficii, rediit canis ad vomitum, sus ad volutabrum, revolvitur ad pristina scelera. Sed non gratis fuit Deo ingratus. Nam cum nocte quadam in plumeo jaceret, & quiesceret strato, nescio quo infortunio, indubiè Divino consilio, tectum domus corruit, eumq; somno, vitiisque sepultum, improviso obtrivit, nec prius oculos aperuit, quam ubi se è plumis reperit in flammis, è lecto in orco.

OBSERVATIO MORALIS.

Alia erit vox Dei ultimo mundi die, alia

alia eſt modò,cum eſt dies ſalutis. Tunc erit tempus belli, nunc eſt tempus pacis. Tunc vox Dei erit tuba, nunc eſt aura, tunc erit tubæ ſonitus, nunc eſt auræ ſibilus, tunc erit ſonitus terribilis, jam ſibilus tenuis; Sic eum percepit Elias: (a) *Poſt ignem ſibilus auræ tenuis.* Ne tunc horreas tubæ ſonitum, nunc audi auræ ſibilum Quælibet inſpiratio Sancti Spiritus, eſt cæleſtis auræ ſibilus: ſi percipias hunc ex alto ſibilum, erit ad animi jubilum, quia erit pro animo Jubilæum. Hic ſibilus eſt vox Miſericordiæ, quæ nunc loquitur minaciter, ut timeas, nunc ſuaviter ut diligas, nunc fortiter, ut doleas, nunc hilariter, ut gaudeas. Inſonat variis locis, Salomoni in lecto, Saulo in campo; dicens Saule, Saule, Auguſtino in horto, cum audiret Tolle; tolle: Franciſco in templo, Huberto in ſylva. Cave ad eam vocem ſis ſurdus, quia ſæpe ab illa dependet tua ſalus. Non percepiſſe hunc tenuis auræ ſibilum, fuit multis ad exitium.

(a) 3. *Reg.* 19. 12.

CAPUT II.

Post tubæ sonitum, sequitur Resurrectio corporum.

TUbâ ubique, & per omnia cælorum, terrarum, inferorum spatia resonante, mortui tanquam ab altissimo somno excitati, è tumulis patefactis resurgent & celerrimè ad locum Judicii transferentur. Sed quanto discrimine resurgent electorum & improborum corpora! Petit S. Paulus. (a) *Quomodo resurgent mortui? Quali autem corpore venient?* Idemne erit corpus divitis Epulonis, & Lazari? Caini & Abelis? Judæ Apostoli & Judæ proditoris? De discrimine itaque corporum, quibus omnes in magno illo theatro comparebunt, erit nobis sermo 1. Contemplemur electorum, deinde reproborum cor-

(a) 1. Cor. 15. 35.

corpora. Panduntur omnia in Ægyptiaca ſolitudine ſepulchreta, ex quibus prodeunt illi ætate venerabiles, à canitie olim ſuſpiciendi viri, Pauli, Antonii, Hilariones, Pachomii, Paphnutii. Aſpice nunc illa corpora, in receſſu olim ſolitudinis macerata, ſole torrida, aqua, & paucis dactylis paſta, jejuniis enecta, inſomniis exanguia, exaſperata ciliciis, verberibus lacera: quæ teſqua & ſylvas, quæ ſpecus & antra incoluerunt, vepribus, & ſpinis prope inſepulta. Nulla jam apparet in genis macies, nullus in vultu pallor, nullæ in oculis lachrymæ, nullus in tergore ſanguis, nullus in pectore livor. Ubi jam ſaxum tuum Hieronyme, quo pectus percutiebas? Ubi ô Paule veſtis tua è palmis contexta? Ubi ô Joannes zona illa tua piloſa, & hiſpida? Ubi tuum ô Hilarion cilicium? Quanta in fronte ſerenitas, qualis in oculis fulgor, quæ in genis venuſtas, quam inſignis in omnibus membris decor! Fulgent jam illa corpora quatuor exquiſitiſſimis dotibus nobili-

tata, nimirum claritatis, agilitatis, ſubtilitatis, impatibilitatis. Quodlibet ergò corpus electi, immenſo ſplendore coruſcabit, aſſerente Chriſto, fore, ut (a) *juſti fulgeant ſicut Sol in regno Patris eorum.* Mirabilis quoque erit eorundum corporum agilitas, ut huc illucque ſe pro arbitrio transferant, nulla gravitate tardante, adeò ut ſapiens juſtos compararet ſcintillis, quæ vento agitante omnē in partem feruntur. (b) *Tanquā ſcintillæ in arundineto diſcurrent.* Inſigni quoque ſubtilitate prædita erunt illa corpora, adeo ut alia corpora facilè penetrare poſſint. Sicut corpus Servatoris beatæ vitæ redditum, ingentem illum lapidem quo Sepulchrum tegebatur, ſine ulla ſciſſione penetravit in mortem ſpiritus, qui carcerum muris, portisque retineri non poteſt. Deinde nulli perpeſſioni obnoxia erunt hæc corpora. Quatuor has corporis glorioſi dotes colligunt Theologi ex illis verbis Pauli: (c) *Seminatur in corruptione; ſurget in incor-*

(a) *Mat.* 13.43. (b) *Sap.* 11. (c) .*Cor.* 15.44.

incorruptione. Ecce dotē impatibilitatis. *Seminatur in ignobilitate , surget in gloriâ*, Ecce claritatis: *Seminatur in infirmitate, surget in virtute*: Ecce agilitatis: *Seminatur corpus animale , surget spirituale*: Ecce subtilitatis dotem. Sed interim dum nos verbis exornamus beatorum corpora , ecce tibi, summa pernicitate Animæ electorum è cælo ad suos tumulos , inde ad corpora advolant. Deus immortalis, qualis hic erit occursus , inde Animæ in cœlo, hinc corporis è tumulo? quam lætis oculis corpus aspiciet beatam suam animam! quales erunt Animæ,& corpori dialogi, quàm suavia colloquia , quàm dulcia oscula, quam amabiles amplexus ! audite panegyricam, quam tunc Anima ad corpus habebit orationem. Occurret Anima dicens carni : Eja Soror,& Sponsa carissima salve. (a) *Iam hyems transiit, imber abiit & recessit, surge anima mea, & veni.* Implevit Deus desiderium nostrum: ô carissimum corpus, ubi hactenus

(a) *Cant.* 2.

nus delituisti? Ubi per tot sæcula domicilium habuisti? Deus bone, tune in obscura & fœculenta sepulchri caverna, in cineres & pulveres redactum, in cadaverosa ossium congerie jacuisti: & ego paradisum huc usque incolui? Hoccine operum tuorum præmium? Hæccine sudorum, & laborum tuorum merces? Alia te manet mecum remuneratio. Tu comes itinerum & laborum meorum fuisti; tu mecum injurias & contumelias propter Christum pertulisti; tu jejuniorum, & vigiliarum laborem, tu crucem pœnitentiæ, tu victus difficultatem, tu rerum omnium inopiam mecum sustinuisti? Quoties ori tuo panem subtraxisti, ut Christum in paupere aleres. Quoties vestem ut pauperem vestires, tibi ipsi detraxisti? Quoties renunciasti possessionibus tuis, & opibus, & juri tuo, ne pacem cum proximo non haberes? Æquum igitur est, ut quæ mecum in lacrymis seminasti, mecum etiam in exultatione metas; & ut quæ fueras pœnitentiæ, jam comes sis & gloriæ.

gloriæ. Exſurge igitur de pulvere, & conjungere mihi, mecumque ad percipiendum laborum tuorum præmium veni: Pergamus læti, atque alacres ad judicis dexteram cum ceteris; nam hodie æternam cæli gloriam nullo tempore finiendam ambo percepturi ſumus. Tunc igitur animus carnem, & caro animum dulciſſimè amplectentur, & feliciſſimo ac indiſſolubili nexu conjugentur, & in ictu oculi corpus quatuor illis glorioſis dotibus nobilitabitur. Tunc dicet ſpiritus carni: (a) *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es:* & reſpondebit caro ſpiritui: *Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus.* Sic ergo una unientur corpus & anima, caro & ſpiritus.

VI. Sed modo ab electis ad improbos, & eorum corpora oculos convertamus. O quam erunt diſparis conditionis corpora roproborum! illa pro illuſtri ſplendore, tenebroſa obſcuritate induentur, quæ congruat tum tenebro-

(a) *Can.* 2.

broso illi carceri, externisque tenebris in quas proiiciendi sunt, tum internis tenebris, in quibus vixere, æternumque vivent. Et sicut splendor beatorum corporum comitem habebit admirabilem quandam pulchritudinem, ita istorum corpora odiosissimam fæditatem. Eadem corpora prægravia erunt, ea præsertim, quæ pigritia à suo officio ritè fungendo abduxit. Etsi autem immortalia erunt corpora, & indissolubilia, (nullius enim erit aut bonis aut malis ultra morti locus) erunt tamen mirum in modum patibilia ! nec ullo membro carebunt, ut, quoniam membris omnibus peccato fervierunt, membris omnibus patiantur, Nullo morbo laborabunt, quo ulla in parte corporis morsus doloris hebescat, aut retundatur, sed ubique potius acerrimè atque acerbissime sentiatur. O infelix, qui unius dentis dolorem ferre non potes, quid facturus es, si in illo perditorum numero censearis, quibus post acceptam à Deo maledictionem, omnes dentes, omnia ossa,

ossa, omnes venæ nervi, arteriæ, omnes pedum, manuumque digiti, omnia viscera, omnia intestina dolebunt. Erunt ergo omnia illa corpora tanquam fœdissima monstra squallida, lurida, nigra, gravia, fœtida, graveolentia. Sed videamus quo pacto illa resurgent. Aperitur in Babylone marmoreum mausoleum, indeque egreditur Alexander olim Magnus, jam minimus, illo erecto collo Bucephalum, cornam, ac sceptrum postulat: sed mox dimittit supercilium ac cristas, & mæsto vultu terram intuetur. Surgit in Græcia Xerxes, circumspicit ubi sint equitum turmæ, peditum cohortes: Videt se solum. Surgit in Italia Tullius, pulpitum flagitat, rostra quærit; sed mox confusus silet. Prodit dives Epulo; quærit mensam, & byssum, ac purpuram: videt se iis destitutum. Egreditur è tumbâ, impia Jesabel: requirit speculum, calamistros, fucos, strophium & nusquam videt. Surgit hic Cæsar sine diademate, Rex sine corona, Princeps sine purpura,

ra, Senator ſine toga, Miles ſine ſago, Philoſophus ſine pallio, Eques ſine ocreis, Epiſcopus ſine mytra, Abbas ſine Pedo, Sacerdos ſine caſula: omnes nudi. Dum ita ſtant ſuper tumulos illa maledicta cadavera, illa inauſpicata corpora, ecce tibi è centro terræ, ex caliginoſo Inferorum ſpelæo emergunt æquè maledictæ Animæ, quæ ubi venient in conſpectum ſuorum corporum, proh Deus! qualis hic erit utrimque ululatus, quam flebiles utriuſque Elegiæ, quam aſpera Animæ in corpus ſatyra: quo vultu ſe mutuò intuebuntur. Quam ægre hoc par conjugum ſibi dabit manus? quot maledictis ſe mutuò lacerabunt, quot diris ſe devovebunt? Quibus verbis ſe mutuò ſalutabunt: ô infelix corpus (inquiet anima) tu initium ac finis calamitatis meæ: ô non amplius ſodalis meus, ſed infenſiſſimus hoſtis: non amplius adjutor, ſed perſecutor, non amplius mihi eris domicilium, ſed ergaſtulum, O meritò infelix! quam carò jam mihi conſtant momentaneæ

taneæ voluptates illæ tuæ ? ô fætida caro ! quanta tu mihi tormenta tuis illecebris thesaurizasti ! Hæccine est illa caro, propter quam tot commessationibus, & ebrietatibus vacavi ? propter quam tot fornicationes, tot sacrilegia, tot adulteria perpetravi : propter hunc saccum stercorum, regnum cœlorum amisi? propter hunc vilem & putridum truncum, vitæ æternæ jacturam feci? ô palatum infelicissimum! propter te ego terras & maria fatigabam. O venter infortunate & quomodo ita insanivi, ut te pro Deo colerem ? Hactenus ego quidem tartareis ignibus arsi ; sed nunc tempus est, ut & tu mecum particeps sis pœnæ, quia fuisti & consors culpæ. O centies millies maledictum corpus, cur tu mihi obviam occurris ? Cur non potius in tenebrosa & purulenta sepulchri caverna, æternum in cinere & pulvere delitescis? O te sceleratum, ô me infelicem, quæ ad immaniora tormenta experienda denuo tibi conjungor. Veni miserum, & iniquum cor-

corpus, nunc enim oportet nos coram summo Judice comparere, atque sinistram ejus manum cum improbis tenere, ad infaustissimam maledictionis sententiam percipiendam. O Furiæ, ô spiritus tartarei! Quid moramini? cur me non discerpitis? cur ad nihilum me non redigitis? O maledicta dies infelicis meæ nativitatis, quæ fatum hoc dirum, & infaustam hanc cœli figuram habuisti, ut pro momentaneis voluptatibus cruciarer. Hæc igitur atque alia generis ejusdem Anima, in carnem suam, cum ingenti rabie atque odio evomet, quam tamen cum hic in terris cum illa moraretur, tanquam Deam colebat, atque ut ejus libidinibus satisfaceret, Dei legem frangere, ac violare non verebatur. Quam violentum Animæ tunc erit, denuo uniri tam infausto corpori? Itaque tunc miserum illud corpus incipiet horrendum stridere dentibus, Anima vero aëra implere lamentabilibus questibus. Quippe tam corpus, quàm Anima ex omni parte, & ab om-

nibus creaturis destituentur; Quia, ut benè Chrysostomus, *Ibi non erit resistendi virtus, nec pœnitentiæ locus, nec defensionis tempus, nec fugiendi facultas, nec latendi possibilitas, nec apparendi securitas, nec satisfactionis utilitas; & ex angustia omnium nil remanet ibi, nisi luctus: Quia nec proderunt divitiæ divitibus, nec parentes filiis, nec Angeli pro hominibus intercedent.* Ita ipse.

OBSERVATIO MORALIS.

Maximum hic futurum ostendimus discrimen inter proborum & reproborum corpora. Hic debet fieri electio: Tale enim ibi corpus resurget, quale hic vivet. Nam ut ait Apostolus, messis sementi respondebit: (a) *Quæ seminaverit homo, hæc & metet.* Non vis ad vitam suscitari appenso ad collum laqueo instar Judæ proditoris, & fronte notâ desperationis inscriptâ? Fuge illius

(a) *Gal. 6. 7.*

lius avaritiam; proditionem execrare. Non vis excitari à mortuis Caino similis, inustus stigmate perditorum? Ne illius invidiam de alienis bonis, multóque minus cædes innocentium imiteris. Times tanquam alter Esau redivivus comparere ingratus Deo, infestus hominibus? ne ingluviem secteris; ne probos ut olim Esau, persequare: Nullus aliquando inventus est canis, aut lupus, nullus ursus, aut leo, rabidiore fame stimulatus, ijs qui hac olim vita ventrem, quasi Deum coluere: jejunium & ciborum abstinentiam contempere, & tenui, brevique cœnâ, dæmonia animam suam vendidere.

CAPUT III.

Crux ante adventum Iudicis apparens in aere, variis vario se exhibebit Schemate.

POst tubæ sonitum formidabilem, post

post resurrectionem corporum admirabilem, post separationem Justorum à reprobis terribilem, illico signum magnum apparebit in cælo, illud ipsum quod erectum fuit olim in monte Calvariæ, quod erit Justis ad solatium, reprobis ad supplicium, Patet ex verbis D. Matthæi. (a) *Tunc parebit signum Filii hominis in cælo.* Plerique SS. Patres, conspiranti assensu existimant, hoc signum fore ipsissimam crucem, in qua Redemptor mundi, pro salute nostra, inclinato capite tradidit spiritum. Deferetur ergò Crux per angelos, priusquam in scenam prodeat supremus Judex, statueturque in conspectu omnium, veluti signum Redemptionis nostræ, & inclytum victoriæ trophæum, ac nobile amoris in nos monumentum. Exponetur autem orbi vexillum Crucis in ipsa Judicii die, paulo antequam Judex in throno suo judicaturus consideat. Sunt qui existimant, unà cum cruce proferenda alia Dominicæ passio-

(a) 24.30.

nis instrumenta, lanceam, columnam, flagella, spinas. Favet D. Thomas sic loquens (a *Veniente Domino ad Iudicium, signum Crucis & alia passionis indicia demonstrabuntur.* Alii censent, apparente Cruce, etiam electorū frontes vi Angelica, cruce notandas. Sic enim D. Joannes vaticinante Spiritu aliquando futurum edixit, cum Angelos sic inter se colloquentes induxit. (b) *Signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.* Quapropter electi omnes habebunt in fronte expressum signum Crucis, & ex illo signo, Pastor agnoscet oves suas, Magister discipulos, Judex electos, Dux milites, Pater filios. Sunt non pauci ex SS. Patribus, qui sentiunt, producendam cum Cruce & Arcam fœderis, quæ fuit typus, & umbra Crucis. Et confirmant suam sententiam D. Joannis oraculo sic scribentis. (c) *Et apertum est Templum Dei in cælo, & visa est Arca testamenti ejus in cælo.* Ut liqueat omnibus benè convenisse veterē legem cum nova, nec tam adversa, quàm

(a) *Opusc cap. 244.* (b) *Apoc. 7.* (c) *Apoc. 11. 19.*

ſa, quã diverſa præcepiſſe. Ubi jam Crux omnium oculis conſpicua apparuerit in medio aere, miro ſplendore circumfuſa: *Tunc* (ait Evangeliſta) *plangent omnes tribus terræ.* Hoc eſt, impii omnes aſpectu crucis exulcerati, edent clamoſiſſimum quendã cum mæſtiſſimâ lamentatione planctum, qui toto aere, cõfuſo ſtrepitu perſonabit. S. Auguſtinus ſic loquitur de illo planctu. (a) *Tunc plangent omnes tribus terræ, videntes accuſatorem ſuum, id eſt, ipſam crucem, & in ipſo arguente cognoſcent peccatum ſuum, ſerò & fruſtra fatebuntur ſuam cæcitatem,* Plangent ergò impii, quia videbunt tunc expoſita ſuis oculis omnia ſalutis ſuæ inſtrumenta, & Chriſti ſtigmata, æquè ac ſua ſcelera, quæ illorum fuerunt cauſa. v.g. Videbit Judas ſe ſua proditione Chriſtum adegiſſe in crucem; videbit dives Epnlo, ſe ſuis deliciis confixiſſe Chriſtum, videbit ſuperbus ſe ſuis honoris punctis, avarus ſe ſuis fraudibus, ac uſuris, adulter ſe ſuis libidinibus, pugnax

(a) *Serm. 130. de temp.*

pugnax se suis mucronibus, transfixisse Christum, videbit quisque impius, quot plagas suis sceleribus Christo inflixerit, quot spinas ejus capiti infixerit. Videbunt ergò Christum, non jam amplius tanquam sub judice reum, sed verè Judicem reorum; videbunt non jam contemptibilem, sed plane terribilem; videbunt cum cruce quidem gloriosa, sed non in cruce ignominiosa. Ita enim Augustinus. (a) *Sedebit Iudex, qui stetit sub judice, damnabit verò reos, qui falsò factus est reus.* Plangent ergò omnes tribus, pectora sua percutientes. O quam justam plorandi, & lamentandi causam habebunt! Plangent, eò quod non amplius possint agere pænitentiam, nec effugere Dei Justitiam, nec declinare maledictionis sententiam. Plangent ob præterita scelera, præsentem confusionem, futura supplicia. Deflebunt sortem suam tristissimam, ortum suum inauspicatissimum, & finem suum infelicissimum. Crux ergò quæ

(a) *De verb. dom.*

quæ ſolebat eſſe amoris ſignũ, & fæderis, ſpes peccatorũ, ſolatiũ afflictorum, refugiũ deſperatorum; tunc erit malorũ omnium prognoſticum, impiorum terror, belli ſignum, & ruina peccatorum. Nullum ergò ò peccator habebis refugium, tota ſpes concidit, nullum aſylum, dum arbor redemptionis, lignum vitæ contra te inſonabit, edetque vocem non ut modò gratiæ, ſed vindictæ. Si Crux terret, quis conſolabitur? ſi totius pietatis ſignum exanimat, quis animabit? ſi Chriſti ſanguis contra nos vociferetur, quis pro nobis clamabit? Si in Chriſti vulneribus, & viſceribus, quæ miſericordia affluunt, jam miſericordia non invenitur; ad cujus opem confugiemus? Crux ergò exhibebitur ad majorem improborum punitionem. Pròducetur deinde Crux, ut omnes Judæi, qui olim clamabant; Crucifige, Crucifige, & impii Chriſtiani, inimici Crucis Chriſti; qui rurſum crucifixerunt eum, agnoſcant, illud ipſum eſſe lignum, cui illum confixerunt. Quomodo tunc

ſtupebit Pilatus, qui tradidit eum voluntati Judæorum, ut crucifigeretur? quid Annas, quid Caiphas, quid Sacerdotes, & Scribæ, & Phariſæi dicent, qui nihil non egerunt, ut cruci affigeretur? quomodo illi plangent? Rarum eſt, quod contigit noſtro ſæculo, in ditione Pervana, uti refert Antonius Valthrinus. (a) In ejus ditionis provinciam, cùm quidam Chriſtiani fugiſſent, unus ex ijs inter ſacrinulas, Crucifixi imaginem fortè conjecit: qui cùm poſteà ad illius Provinciæ Metropolim perveniſſet, multique admirabundi quærerent curioſius, quid illud eſſet? Reſpondit illum eſſe Chriſtianorum Deum. Quæ res hominum ſermonibus celebrata, ad Principis aures pervenit: is eadem videndi cupiditate inductus in aream palatii cum trecentis circiter viris proceſſit, hominemque ſibi cum imagine ſiſti juſſit, quam cum in manus ſumpſiſſet, diligenter contemplatus. Hiccine, inquit, Deus eſt Chriſtianorum?

(a) *Raderus viridar. p.1. f.273.*

rum? Ille ipſe, inquit Indus. Tum Princeps, ain tu? Hiccinne Deus eſt, quo adjutore Chriſtiani Indas, totumque regnum Pervanum ſubegerunt? Cùm Indus affirmaret; At hic, ait Princeps, homo eſt, omnibus cruciatibus necatus; ſimul ad imaginem expuens, homini reddidit. Mirum dictu; ſtatim ut Indus in manus accepit imaginem, cæpit illa caput, quod in dextram partem inclinatum habebat, ad ſiniſtram convertere, & oculos in Principem, cæteroſque qui aderant defigere, qui omnes continuò, præter eum, qui Crucifixi tenebat imaginem, conciderunt proni in terram, ac tribus horis ſine ſenſu, ac ſpiritu mortuis ſimiles jacuerunt. Quos cum populus mortuos exiſtimaret, ingens tota urbe luctus excitatus eſt. Intereà Princeps, ac deinceps cæteri ad ſe rediens, ſurgensque exclamavit, Verè magnus eſt Chriſtianorum Deus: reliquiſque omnibus ſtupore quodam defixis, ac pavidis, pœnâ propoſitâ edixit, ne quis inpoſterum

Christianorum Deum blasphemaret: atque extructo, ornatoque juxta palatium sacello, ibi Crucifixi imaginem collocari, atque ab omnibus adorari jussit. Ille Princeps posteà cum filio unigenito sexsenni, mutatis vestibus, ne posset agnosci, contulit se ad oppidum proximum, ubi erant nostri Patres, ibique sacro Baptismatis fonte ablutus est, & statim post expiravit. Quod si Indi illi steterint ita attoniti, ad exiguum illud Crucifixi simulachrum: quid dicent in die Judicij omnes Judæi, Ethnici, Gentiles, quando videbunt Sacrosanctum Crucis lignum in aere sublime, tanto conspicuum fulgore? Nonne illi meritò inquirent. Hoccine est lignum illud, quod Judæis erat scandalum, Gentibus stultilia? Hoccinne est lignum, quo fractæ sunt tartarorum fores, evacuatus limbus, aperti cæli, debellati hostes, devicti dæmones, sublata mors, dejecta idola, proscripta ex toto orbe idololatria? Hoccinne est lignum triumphale, quo sibi Deus Christiano-

rum

rum totum ſubjecit orbem; quo ſibi acquiſivit poteſtatem omnem in cælo, & in terra?

OBSERVATIO MORALIS.

Jam Crux eſt arbor ſalutis : in ea Chriſtus ſalus noſtra extendit ad nos manus, ut nos amplexetur : in eâ inclinat caput, ut nos oſculetur, & orationibus noſtris annuat, in eâ diſtillat balſamum ſanguinis ſui, ut vulnera noſtra curet, in ea nobis pectus ſuum patulum offert, ut nos in viſceribus ſuis condat, & ab ira ventura abſcondat: juxta eam Virgo ac Mater ejus, ut pro nobis intercedat. Sed in illa die nihil horum amplius in cruce reperietur. Ubi tunc Deipara? Ubi apertum latus, ubi ſanguis, ubi caput inclinatum, ubi brachia amplexantia, ubi Chriſtus? Audi Oſeam. (a) *Vadent ad quærendum Dominum, & non invenient, ablatus eſt ab eis.* O verbum

(a) *Cap.* 5.

bum asperum! Nos ut conspectâ illa cruce gaudeamus, & exultemus ob salutem per crucem obtentam, dicamus cum Paulo. (a) *Absit mihi gloriari nisi in Cruce Domini nostri IESV CHRISTI.* Veneremur hanc crucem Salvatoris, dum adhuc in nostro hemisphærio lucet dies salutis; Convertamur jam toto corpore & corde ad crucem & crucifixum, & dicamus cum matre nostra Ecclesia: *Quærens me sedisti lassus, redemisti crucem passus, tantus labor non sit cassus.* Te obsecramus per illam crucem quam incurvo corpore, inclinato vertice, capite spinis coronato, fractis humeris, lacero tergo, sanguinolentis pedibus, lachrymantibus oculis, suspiranti corde, pro nostra salute portasti, repens per plateas Jerusalem, ad montem Calvariæ; Per illam crucem te obsecramus, quā perfudisti tuo sudore, tuis lachrymis, tuo sanguine, in qua pro inimicis Patrē orasti, latroni paradisum promisisti, Patri spiritū reddidisti, ut hæc Crux in die Judicii sit

(a) *Gal. 6. 14.*

sit nobis instrumentũ vitæ, non mortis; salutis, non perditionis, clavis denique cæli, ubi tecum æternùm regnemus, qui regnasti à ligno.

CAPUT IV.

Bene expensus descensus è cœlo supremi Iudicis, erit ascensus ad cœlum novi hominis.

QUidquid hactenus de supremo Judicio, de die Domini magno, de tremenda illa cælo, terræque, Divinæ Justitiæ tragædia, vel à me dictum, vel à te fuit lectum, non fuit nisi quoddã ad ea quæ sequuntur, leve præludiũ. Quod enim in hoc argumento est impiis maximè formidandũ, est ipsa formidinis plena Judicis persona. Postquã Deus gravissima intulisset supplicia Samaritanis, quasi hacten9 illis pepercisset, mox subjungit. (a) *Postquam autẽ hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui.* Ac si dicat Deus.

(a) *Amos.* 4.

Deus. Hactenus cum igne, cum fame, cum bello, cum elementorum omnium in vos conſpirantium furore, & ſimilibus plagis luctati eſtis: velites illi fuere, & quaſi levioris armaturæ milites! nunc ventum eſt ad triarios, jam imminet pugna decretoria, nunc cum Deo tibi, non cum Dei creaturis, ſine alicujus interventu, agendum eſt. *Præparare in occurſum Dei tui.* Inſtar umbræ aut picturæ ſunt pœnæ huc uſque recenſitæ, ſi cum pœnis tibi in occurſu Dei inferendis comparentur Ab enervi & imbecilli creaturæ brachio molles tantum ictus accepiſti: in occurſu Dei tui Judicis, vulnera ſenties à gigantea, ab omnipotente illata manu. Dominus Deus exercituum nomen illi. Præparare ô miſer in occurſum Dei tui. Modò, quali, quantoque, & quam formidando cum apparatu & gloriæ pompa venturus ſit, erit ſtupor audire, horror cogitare. Certum eſt ad majorem formidinem incutiendam reprobis, ignem, Judicis adventum anteceſſurum. Quod ex regio Vate

Vate est nimis quàm exploratū. (a) *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.* Et Eodem Psalmo. *Ignis in conspectu ejus exardescet, & in circuitu eius, tempestas valida.* Sublimiori adhuc cothurno ambulans tragicus orator Isaias, exaggeratâ quadâm eloquentiâ eundem hunc, de quo agimus, terribilem apparatum Judicis describit. (b) *Ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ ejus, reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis, quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem.* Quis non horreat, audiens flammeas quadrigas, ignea carpenta, fulminatrices rotas, atram caliginem, procellosos turbines, validam tempestatem, & id genus alia tristia Justitiæ instrumenta? Ex quibus verbis, aliisque similibus, hic rerum gerendarum ordo elici potest. Cùm primùm Angeli cum Crucis coruscante vexillo, aliisque insignibus perpessionum

(a) *Psal, 96. 3. & 4.* (b) *Cap. 66, 15.*

Christi apparuerint, ignem è cælo ubique fulgurante ruiturum, eumque latè in omnes terræ fines, hominibus desertos, devolaturum; & omnia circumquaque opera hominum, si qua prioribus cladibus superfuerint, infestum devoraturum, tanto ardore, ut montes ipsi instar ceræ liquescant. Interim Judicium magna celeritate fiet, dum ignis properando aut, provolando potius eò perveniet, ut in circuitu Judicis, inimicos inflammet; Et cùm primùm ejus decreto, æternis ignibus addicti fuerint, eos flamma circumvoluta corripiat, tellusque horrendum dehiscens, excipiat in ima terræ viscera, ipsumque Tartarum præcipiti casu proruentes, cum flammis quæ stagnum efficient ignis, & sulphuris tot corporum mergendorum & cruciandorum capax. Cæterum Evangelistæ majestatem, qua Judex Deus è cælo veniet ita describunt, ut cogitare possimus tanquam anteambulones Angelos, Archangelos, & Potestates, & Principatus, omnesque cæle-

cælestium Virtutum choros, armis Divinæ Justitiæ consentaneis accinctos. Hos præibit Archangelus Michael districto fulgurante gladio, tanquam summi Regis armiger. Cælestem hanc cohortem severo vultu Apostoli consequentur, non jam martyrii quo quisque interfectus est insignibus ostentaris, sed judiciaria potestate. (a) *Et gladii ancipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.* Ponè sequetur B. Virgo non Matris misericordiæ, & peccatorum refugii prænotata titulo, sed severitatis in eosdem demonstratione formidabilis. Vestis illius purpurea, indicabit columbæ sine felle olim nobis notam mansuetudinem, eo die in sanguineam leenæ feritatem, contra peccatotes convertendam. Hæc secum reputans Malachias, intuitus comitatum igneum, & feralem Divini Judicis, sudoris anheli vi magna, & capillorum sese arrigentium tremore concussus, clausit oculos,

 ne

(a) *Psal.* 14.99.

ne illorum faceret jacturam, faciemque alio avertit. Atque ne quis tanti timoris causam miretur, ait: (a) *Quis stabit ad videndum eum.* & *Ipse enim quasi ignis conflans.* Quasi dicat: Quidquid vidi, ignis erat, flamma, incendium. Imò verò metus, qui ab illa flamma, tempestate, & metuenda Judicis majestate incutietur, tantus erit, ut Isaias dicat. (b) *Ingredientur* (nimirum impii) *in scissuras petrarum, & in cavernas saxorum, & in voragines terræ, â facie formidinis Domini, & à gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram.* Quis non obstupescat, juxta ac horreat, dum audit de hoc Judice loquentem Iob? (c) *Quis mihi hoc tribuat, ut in Inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus?* Quid sibi vult hoc Iobi votum? Solenne est omnibus, qui in extremo versantur discrimine vitæ, ut ad securum confugiant locum, convolent ad asylum, ubi amicorum tutela protegantur. Sed quæ securitas sperari potest in

(a) *Malach.* 3. (b) *Isa.* 2. (c) *Iob.* 13. 14.

in ipsa Divinæ Justitiæ ferali officina, in malorum omnium, quæ ab homine timeri possunt, domicilio, in illo ergastulo, ubi Deus omnes furoris sui indignantis effundit habenas? in illo loco, ubi nulli sunt nisi capitales Dei inimici, Animarum tortores, corporum tyranni, uno verbo, in Inferno? Infernus est miseriarum omnium receptaculum, non miserorum refugium. Quomodo illum protegent juratissimi ipsius hostes, qui eum tot calamitatibus hic in terris involverunt, facultatibus exuerunt, fortunis spoliarunt, ulcere pessimo per totum corpus percusserunt, Dæmones inquam? Solent illi homines non servare, sed perdere, non protegere, sed interficere. Tamen Job cum non nesciret, quàm foret res plena immensi cujusdam horroris, intueri vultum irati Judicis, & coram ejus tribunali præsentem se sistere, mitius illi videbatur vel in ipso horribilium omnium horribilissimo loco, Inferno commorari, ibique inter truculentos Animarum carnifices

cacodæmones versari, & ab ijs cruciari, quàm Deum Judicem, ex arcuata nube in impios fulminantem contemplari.

OBSERVATIO MORALIS.

Quis nostrum hoc timet? Forsitan intra triduum, infelix, coram horribili illius tribunali citaberis, in quo condemnatus ad Inferos detruderis, perpetuis pœnis cruciandus! Morti tamen cum ita vicinus sis, rides, lascivis, gestis, in ipso æternitatis limine jocaris, in ipso prope naufragio cantas, in ipso unde deijciendus es patibulo, tripudias. Nunquam iram Judicis animo volvis, nedum tibi eum propitium reddis. Sed quid versipellis ille satan, præstigiis te suis circumventum fascinat? Omni quippe ratione conatur hanc hominum animis extremi Judicii memoriam penitus eradere. Quod insigni similitudine

(a) *In Serm. quod*

dine S. Antonius Patavimus illuſtrat:
Solent, inquit, bombices tantoperè
tonitru perhorreſcere, ut ejus audito
fragore ſtatim emoriantur, & ipſe glo-
mus ijs loco ſepulchri ſit. At qui bom-
byces alunt, quo eos ab interitu eripi-
ant, ſonitu quodam exiguo quotidie
exitato eos ad majorem fragorem exci-
piendum aſſnefacere ſolent, ne cum
repente forſitan tonitrui fragor inſo-
nuerit, confeſtim emoriantur: Eâdem
planè induſtriâ, ne dicam verſutiâ uti-
tur & adverſarius noſter diabolus: quip-
pe cum probè norit nil magis ad peccata
in animis ſuffocanda, & extinguenda
conducere, quam ſonitum, ſtrepitum,
tonitru, & fragorem Divini Judicii; om-
ni ratione conatur ea ad mundi crepita-
cula, id eſt, ad exiguos & fractos vanita-
tis, inanis gloriæ, & ambitionis tinnitus
aſſuefacere, ut poſtea rei adeò neceſſa-
riæ memoria amiſsâ, etiamſi Divinorū
Judiciorum fragorem ex concionatoris
detonantis ore excipiant, parum, aut
nil noveanrur, vitamque ſecurè ſine ulla

prorsus formidine traducant: & sane solent mundi hujus fragores, & strepitus quibus nos Diabolus assuefacit, aures nobis obtundere, ne Divinorũ Judiciorum, quæ instar tonitruum reboant, sonitum, aut fragorem audire valeamus. Nos contra, non tantum Divini Judicii tonitrua è pulpito attentis excipiamus auribus, sed & tacitis imprimamus mentibus, sæpe in memoriam revocantes, quàm exacta, & rigida non tantum de gravibus, sed levissimis, non tantum de maximis, sed de minimis reddenda sit ratio delictis. Ita ut ausus fuerit dicere Isidorus. *Ad districti Iudicis examen nec justitia justi secura est.* Imo ut Abbas Agaton ait. *Si Deus nobis imputaret distractiones cordis, & negligentias, quas in orationibus nostris & officio Divino incurrimus, salvi esse non possemus.* Non est quod nobis imponamus nostrâ hic scientiâ, prudentiâ, & astutiâ: Quia coram Dei Tribunali nil poterunt, nec valebunt allegationes Advocatorum, nil sophismata Logicorum, nil rationes

Or-

Oratorum, nil Aristotelicæ argumenta subtilitatis.

CAPUT V.

Iudicis è cœlo descendentis, & in throno considentis magnificus apparatus.

TAndem præmissâ horrificâ ignium, ac flammarum tempestate, Judex ipse è cælo, aperto velluti sipario, in scenam prodibit. Pompam universam quâ prodibit, S. Spiritus Scribæ Evangelistæ breviter quidem, sed nervosè sacro stylo expresserunt. Matthæus duobus locis. *Videbunt Filium hominis venientem*, &c. & 25. (a) *Cùm venerit Filius hominis in majestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ.*

 (a) Mar-

(a) *Matt.24.27.*

(a)Marcus scribit venturum *cum virtute multa*, *& gloria.* (b) Lucas, *cum potestate magna & majestate.* Itaque ut quæ per Evangelistas sparsa sunt variis locis, in unum coacervemus cumulum, constat venturum primò in nubibus, secundò cum Angelis, tertiò cum virtute, quartò cum gloria, quintò cum majestate, & quidem multa, ac magna. Singula hæc modò pro nostro modulo accuratè exponamus. Ordiamur à nubibus. *Videbunt Filium hominis venientem in nubibus.* Hic primò dubium occurrit, sitne Christus venturus in una tantum nube, an verò in pluribus? Ratio dubitandi suboritur ex verbis D. Lucæ dissimilibus à verbis Matthæi & Marci: nam Lucas dicit Christum venturum *in nube*, reliqui vero Evangelistæ, *in nubibus.* Communior est opinio descensurum Christum in una nube, sed quæ multis aliis nubibus erit circumfusa, ad majorem gloriam ostentandam.

Ru-

(a)*Marc.* 13. 26. (b) *Luc.* 21. 27. (c) *In Apoc.* 5.

Rupertus existimat fore nubes pro-
cellosas, ignem, fulminaque jaculan-
tes. *Non erunt*, ait, *nubes pluviis rorantes,*
terramque refrigerantes; sed nubes tem-
pestuosæ, ignem spirantes, fulmina jacien-
tes. Verior erit hæc sententia, si dicamus
ex parte superiori fulgidas & placidas
nubes fore, ex inferiori verò procellosas
ac turbulentas. Circuibunt ergo Domi-
num nubes tempestate plenæ, fulmini-
bus, igneisque jaculis in impios vibran-
tibus. Alterum quod ad hujus apparatus
magnificentiã valebit, erit Judicis thro-
nus. Dixit enim ipsemet sessurum se in
throno magnificentissimo, & qui ejus
deceat majestatem. Sic enim interpretari
possumus illud. (a) *Sedebit super sedẽ ma-*
jestatis suæ. & David: *Paravit in judicio*
thronũ suum. Erit quoque hic thronus
aspectabilis, ex nubibus enim fabricatus
erit, sed eo artificio ac magnificẽtia, quæ
& Angelorum redoleat industriam sin-
gularem, & digna sit illo omnium ele-
ctorum Principe, illo ipso die, quo su-

(a) *Psal.* 9. 5.

premus omnium gentium Judex ſedebit, quo ſubditis omnibus ſpecimen dabit dignitatis ſuæ, quo ſuis olim contemptoribus illudere quodammodo, & inſultare volet, gloriæ, ac pulchritudinis ſuæ magnificentiâ. Faceſſant omnia ſupremorum Judicum antiqua tribunalia, Prætorum, Conſulum, Proregum. Faceſſant omnia ſolia Regum, Pontificum, Imperatorum, Valeat ille quoque Salomonis thronus, ebore atque auro renidens, tantaque arte conſtructus, ut verè de illo ſcriptum ſit. (a) *Non fuiſſe factum tale opus in univerſis regnis*. Sequitur jam in Matthæo: *Et omnes Angeli cum eo. Cùm autem venerit Filius hominis & omnes Angeli cum eo.* Quos intellexit D. Lucas cùm dixit, (b) *venturum cum poteſtate magna!* ſive ut habet Matthæus *cum Virtute multa:* id eſt cum magnis Angelorum copiis. Hæ nimirum ſunt Angelicæ legiones, quas habebat in poteſtate, illo ipſo tempore, quo à militibus captus, vinctuſque

(a) *3. Reg.* 10.18. (b) *Luc.* 21.12.

que tenebatur; legiones innumerabiles, ordine pulcherrimo, & corporum fulgore gratissimo incedentes. Itaque in die Judicii ne unicus quidem Angelus manebit in cœlo, sed omnes omninò cum eo descendent, eumque quasi Deum & Dominum suum honoris causa, quasi ephæbi comitabuntur. Unde Chrysostomus clarè fatetur, cælum tunc evacuandum, quia nullus erit in cælo Sanctus, nullus quoque Angelus, neque etiam Christus. Erit igitur in cælo solus, qui cælum, & terram implet, Deus. Prætereà est admodum probabile, Angelos omnes tunc assumpturos corpora, ex aere condensato, in usque splẽdidis gloriosè apparituros: alioquin enim hæc Christi Angelis stipati gloria & potestas, non posset videri ab impiis, & reprobis, quorum tamen causa maximè exhibebitur. Cùm ergo innumerabilis sit Angelorum multitudo, tunc longè lateque supremas aeris regiones undique per multa millia milliarium usque ad ipsos cælos replebunt

& immensi exercitus speciem præbebunt. Valde quoq; credibile est, dæmones etiam in corporibus assumptis, sed tetris, horridis, & terrificis apparituros, vel quia alio qui ab impiis videri nō possent, vel quia pertinet ad Christi quà homo est & Judex, gloriam, & impiorum confusionem, ut videantur. Quam admirandum igitur erit spectaculum, hic videre decies millies, centena millia, legionum Angelicarum, aeris regione latissima sursum, deorsumque explicatura, nunc Judicis laudes canentium, tunc fortia facta Sanctorum, nunc improborum calamitati insultantium, juxta veterem Divinæ sapientiæ comminationem. Tunc implebitur illud, quod dixit Dominus Caiphæ, in Concilio Judæorum. (a) *Videbitis Filium hominis sedentem à dextris Virtutis Dei.* Mirabile spectaculum, in sublimi aere videre corpore glorioso, sedentē in throno splendido, circumfusum innumeris Angelorū legionibus, totū hæmisphærium usque ad

a *Matt.* 26.

ad cælum occupantibus, ſtipatum ad dextram immenſo beatorum hominum exercitu, qui omnes ſolis inſtar ſplendebunt. Inferne in terra ad ſiniſtram, infinitam multitudinem damnandorũ hominum proſtratam, gementem, ululantem, vociferantẽ, quæ ſuperficiem terræ longè lateque occupabit. Furentibus in eos dæmonibus, & omnem rabiem ſuam in illos evomentibus? Aderunt ergò illic omnes creaturæ rationales. Nullus erit in toto cælo, nullus in tartaro, nullus in purgatorio, nullus in aliquo orbis angulo, ſed omnia loca toto illo temporis ſpatio, quo exercebitur Judicium, erunt planè vacua, aderuntque in valle Joſaphat omnes Angeli, homines, dæmones. Hic ergò atolle oculos, ut ſpectes maximũ qui unquam Chriſto exhibitus fuit, vel deinceps tota æternitate exhibebitur, cultum, honorem, reverentiam. Quàmprimum Chriſtus è cælo per aera delapſus venerit in cõſpectum immenſi illius theatri, ac tam celebris conſeſſus: & jam in magnifico thro-

throno Judex vivorum, ac mortuorum ſederit, ſtatim omnes quotquot ibidem præſentes conſiſtent, tum in aere ſublimes, tum in terra depreſſi, Angeli, homines, electi, reprobi, & dæmones ipſi prono vertice, flexis proplitibus, ſubmiſiſſima tum corporis, tum animi reverentia Chriſtum ut naturalem Dei filium, ut Regem Regum, ut ſupremum cæli, terræque Dominum venerabundi adorabunt; implebiturque illud magnificum Pauli de Chriſto effatum. (a) *Omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, tunc omnis lingua confitebitur, quoniam Dominus IESV CHRISTVS in gloria eſt Dei Patris.* De communi hac omnium adoratione evidenter ſcribit David. (b) *Omnes gentes quaſcunque feciſti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum*. Deinde Paulus. (c) *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti: ſcriptum eſt enim: Vivo ego dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & om-*

(a) *Phil.* 2. (b) *Pſal.* 8. 5. (c) *Rom.* 14.

& omnis lingua confitebitur Deo. Ubi nunc es Pilate, emrge ex illa execranda reproborum colluvie, caputque huc attolle, oculos eleva: Tua ipsa hic usurpabo verba à te olim die Parasceve prolata. Tu in amplissimo Jerosolymæ foro, coram immensa Judæorum multitudine, cum Christus staret vinctis manibus, redimito spinis vertice, vulneribus hiulcis plenus, toto corpore sanguinolentus, toto vultu lividus, clamabas coram omni populo: (a) *Ecce homo.* Huc, huc modo oculos converte. Ecce homo, Cui data est omnis potestas in cælo & in terra, Ecce homo, qui a Deo constitutus est Judex vivorum, ac mortuorum. Ecce homo, ô perfidi Judæi, quem furore rabidi petiistis in crucem agi: vociferantes, crucifige. Ecce homo, impii? quem postposuistis Barabbæ, dicentes; non hunc sed Barabbam. Habetis vobiscum jam homicidam, & latronem Barabbam, reum, Christum vero Judicem. Vos clamabatis, non habemus alium

(a) *Ioan.* 19.5.

lium regem nisi Cæsarem. Confugite jam ad vestrum Cæsarem, adferat jam vobis opem. Non habebitis jam Christum qui vos det regem, sed qui condemnet Judicem. Ecce quomodo jam sedet in magnifico solio, qui jacuit novem mensibus in matris utero; sedet jam in throno, qui olim jacuit in fœno. Sedet in monte gloriæ, qui postrarus jacuit sudans aqua & sanguine in monte Oliveti, monte angustiæ. Sedet in tribunali Justitiæ, qui toties stetit vinctus manibus coram tribunalibus injustitiæ. Sed quid hic verbis meis cruento miseros Judæos, quos satis in die illo furoris punget Divina Justitia? Converto sermonem ad Catholicos, & quid ni ad te lector, quem de rei illius, qua de ago, indignitate, non tam cupio esse lectorem quàm judicem.

OBSERVATIO MORALIS.

Legisti quomodo in magnifico illo amphi-

amphitheatro omnes & Angeli, & homines, & dæmones ſacro quodam horrore undique circumfuſi, præ gloria, & majeſtate Judicis, cum prono corpore ſint adoraturi. Tuum jam poſtulo judicium. Poſſetne quid non dicam fieri, ſed prope cõcipi indignius, quàm nos Chriſtianos, qui tam certâ, & indubitatâ fide credimus Chriſtum in arâ adſtare præſentem Judicem, quem credimus nos aliquando judicaturum; tanta tamẽ adſtare illic irreverentia, inverecundia, immodeſtia, quanta puderet adſtare coram viro aliquo honorato, in dignitate conſtituto? Totũ templi ſpatium repletur cæleſtibus illis geniis, nec in Templo aer tot ſcatet atomis, quod abundat Angelis; rubet ara Divino Chriſti cruore, offertur æterno Patri pro mundi expiatione piacularis victima, occupatur arcano myſterio ſacer Myſta; nil hic agitur niſi quod eſt cæleſte, Divinum, ſacro-ſanctum. Et interim dum hæc peraguntur, ſtabit procax aliquis juvenis, qui intolerabili impudentia,

læno-

lænocinabitur oculis, gesticulabitur manibus, fabulabitur linguâ, vegabitur per quævis nefanda animo, perindeac si non à presbytero res Divina ageretur in delubro, sed ab histrione comædia exhiberetur in theatro. O impie! quomodo audes coram tuo Judice, coram quo flectetur aliquando omne genu, vel erectus stare, vel uno tantum genu flectere? Vides quomodo populus universus ad illa verba, (a) *Et Verbum caro factum est*, statim incurvo corpore in terram sese inclinat, quasi tanti beneficii, quanti est Verbum pro nobis incarnatum, pondere oppressus, stare amplius non possint; & tu non tantum audis verba illa proferri, *Et verbum caro factum est*, sed & vides, & credis ipsum Verbum incarnatũ, & pro tua salute incarnatum, illic præsens esse, & non majori honore prosequeris illic Filium Dei, quam inane simulachrum Jovis, vel Mercurii. Et si ingre-

(a) *Ioan.* 1.

ingrediatur crepitantibus calceis, & byssina togâ, nescio quæ sordidula pellex, tergum obvertes Filio Dei, totum corpus venerabundus obvertes mancipio fors diaboli. Quid dices, dum adstabis tuo Judici? Non credidisti hæc? Ergò fuisti perfidus? credidisti? ergo fuisti impius, & pro alterutro crimine condemnandus.

CAPUT VI.

Ante ultimum Tragœdiæ actum, prodeunt Varii reproborum actores.

PRoduximus improbos tanquã plurimorum scelerum reos ad magnum forum, ad celeberrima comitia, ad terrificum tribunal, ad latè patens, & immensum illud theatrum, ad æternam ignominiam illudendos, ac detestandos. Jam superest ut illi omnium ocu-

lis

lis objecti, coram in omnium luce & conspectu ab hominibus, Angelis, dæmonibus, Deo, coarguantur ac condemnentur; ut ita tandem veluti publico totius universi præconio, voce, & tabellis notentur, & sempiternæ infamiæ objiciantur. Postquam cælum, terra, sol, sidera, elementa, muta omnia atque inanima impios radarguerint, & tota rerum universitas conspiranti voce clamaverit, quod olim in concilio suo Judæi contra Christum! (a) *Reus est mortis*: Surgent mox contra impios Catholicos Gentiles, Ethnici, Turcæ, infideles omnes, quorum virtus major à sola natura, & imbecilli ejus lumine, quàm Christianorum cum natura eadem, à gratia, ejusque clarissima luce. Hic ergo cum impio Christiano gentilis. Tunc Christianus? Ubi religio, ac sacrorum cultus? Is Christianus qui nec templa, nec aras, nec focos sacros, nec sacrificos, nec vestales ullas, neque divinos homines reveretur? Qui templa velut arces propugnat, impugnat, expugnat?

(a) *Matth.* 27.

araſque pro haris habet, neque amicus, aut inimicus eſt uſque ad aras, ſed & inter templum, & altare fundit ſanguinem, vel in ara eſt ſævus? Chriſtianus tu? Imo infideli deterior. Jurabas trecentos Joves ac Deos omnes paſſim, & quidquid in tartaro eſt dæmoniorum, juratus vero etiam Evangelii, & crucis attactu pejerabas. Cùm rebus adverſis affligebaris, mox erumpebas in verba blaſphemiæ, & inceſto ore ſuperos omnes perſequebaris. Contra illos aſſurgent Turcæ, de quibus ita ſcribitur. *Inter Mahumetiſtas nullus tam durus caſus eis contingit, ut fracti impatientia redigantur in blaſphemias, verum quidquid evenerit, non ſtomachantur ut aurigæ & nautæ, ſed illud habent in ore, laus Deo.* Pergent illi in ſuis accuſationibus. Sacerdotes ac ſacrorum miniſtros, itemq; viros religione Deo conſecratos contemptui habuit, illorum famam petulantiſſimè traduxit, odio ſectatus eſt, nomē fictis criminationibus, ac mendacijs obſcu-

(a) *Nicol. Clem. l. 1. cap. p. 15.*

obscuravit. Surget tunc Alexander Magnus qui Jaddo Sucania sacerdoti adgeniculatus; Attilus, qui D. Leonis oratione cicuratus; Persæ prisci apud quos Magi in summo honore! Galli veteres qui Druydas suos maximè venerati, Romani consules, quorum fasces Vestalibus occursantibus inclinati; sententiæ capitis (illis casu intervenientis) revocatæ. Et hic Christianus, his adversa gerens omnia? Hiccine Christianus divitiarum, regnorumque helluo, cui uni (ut olim Pellæo Juveni) non suffecit orbis, quique obulo mundi ultimo per fas & nefas inhians, in Lazarum Epulone crudelior vixit? & hic se Christianum jactat? Surget contra illum Crates, qui opes in mare mergere, quam ab illis in vitia mergi maluit. Tu auro, & ostro in vestibus gravis, & si pretium specto non pileos, sed arces in vertice geris, quotidieque nova, ac novè ingeniosus in his nimis, stipes in cæteris, somnias. Surgent ergo viri non tantum Ninivitæ, sed & Romani, &

Græci,

Græci, & Persæ, & Tartari, & Turcæ. & Indi, tota denique Barbaria contra impios Catholicos. Sed dum de Ethnicis sermonem instituo, ecce tibi assurgunt Catholici electi, & contra Catholicos, in reproborum classe constitutos, debacchantur. Quales hic audiuntur innocentium contra nocentes querelæ? Hinc apparent viduæ, pupilli, orphani, clientes, servi, ancillæ, afflicti, cæsi, trucidati, & luculentis affecti injuriis. Inde impii, heri, iniqui judices, crudeles exactores, tyranni, prædones, homicidæ, pyratæ, & id genus vultures, leones, harpiæ. Discutiuntur jam causæ, quæ à tot sæculis abditæ latuerunt: concutiunt Judicis tribunal lamenta viduarum, gemitus oppressorum, pauperum lachrymæ, fletus orphanorum, vulnera occisorum, sanguis martyrum. Illic modò è latebris in lucem prodeunt omnes iniquorum advocatorum strophæ, & technæ, quæstiones eorum, qui aliquando pro decem obolis in vincula conjecti sunt. Quibus pro aliquot te-

runciis dictus est dies ; qui pro leviori verbo graviter percussi sunt in maxillam. Tunc Deum habebunt patronum, quem hic videbantur habere adversarium; tunc potentes potentiorem se sustinebunt. Tunc retundentur dentes eorum, quibus calamitosos momorderunt; ungues quibus laceraverunt; calces quibus percusserunt, rictus canini quibus insilierunt frendentes, hirsuta capita, quibus terruerunt, & omnia cornua, quibus impulerunt, ventilaverunt & quasi comminuerũt. Post hos omnes tandem accedet sævissimus omnium accusator, qui per excellentiam vocatur accusator fratrum suorum, cacodæmon, multò acrius quam unquam Tullius vel Clodium, vel Vertem, vel Catilinam, vel Antonium accusabit. Hic teste D. Augustino præsto erit, & recitabit verba professionis nostræ, & objiciet nobis in faciem quidquid fecimus, & quidquid peccavimus, & quo loco, & quidquid facere debueramus. Audite hic

hic ejus orationem omni jambo, & satyra acerbiorem, Augustini verbis contextam. (a) *Æquissime Iudex, inquiet, judica. Iudicium & Iustitia præparatio sedis tuæ. Iudica meum esse, qui tuus esse voluit, meus est, mecum damnandus est, post renuntiationem, ut quid invasit pannos meos? Quid apud ipsum impudicitia faciebat, cui ipse renuntiaverat? Quid intemperantia? Quid avaritia? Quid ira? Quid superbia? Quid cætera mea? Postremo fugientem à me, confugientem ad te; postea, cum meis, quibus renunciaverat apprehendi, invasorem detinui. In ipsa quodammodo mea possessione à me apprehensus est. Quid enim in circo faciebat, atque ibi furias, lites, insanas voces, inanesque victorias miscebat, cum jam à se alienus sibimet videbatur? Quid in theatro faciebat renuntiator turpium voluptatum? Quid in amphitheatro, crudelitates sævas oculis suis intuendo? Hæc omnia mea post renuntiationem invasit, meus esse vo-*

(a) *Orat. contra Iudæos & Pagan* F. 6. c. *Psal.* 88. 5.

se voluit, & mea concupivit. Iudica, *judica æquissime, quia quem tu non dedignatus es tanto pretio liberare, ipse mihi se postmodum voluit obligare. Non potes non sententiam contra hos perfidos pronuntiare, eosque mihi adjudicare. Mei enim semper fuerunt, & in omnibus voluntati meæ satisfecerunt. Tui erant, quia tu vos creaveras ad imaginem, & similitudinem tuam; perditos quoque proprio tuo sanguine redemeras; sed obedientiam, quam tibi debebant, excusserunt, & mihi per omnia paruerunt: mandata tua prævaricati sunt & mea semper observarunt: spiritu meo vixerunt; opera mea imitati sunt, vias meas ambulaverunt. Vide itaque Æquissime, quantò potius jus meum in illos sit, quàm tuum. Nihil illis dedi, nihil pollicius sum, corpus meum pro illis non pependit, & tamen meis præceptis per omnia, non tuis paruerunt. Si mandarem illis, ut jurarent, pejerarent, furarentur, occiderent, adulterium committerent, & nomen tuum abnegarent, omnia hæc animo promptissimo fecerunt; pro te autem,*

qui

qui Deus, & Creator, & Redemptor eorum es, qui largitus illis eras opes, vitam, salutem; qui & gratiam illis offerebas, & gloriam promittebas, & qui super hæc omnia passus eras in cruce, ne minimum quidem pro his omnibus periculum adire voluerunt. Quoties tu ad ostia eorum venisti ulcerosus, nudus, pauper, atque famelicus; Illi tamen magis soliciti fuerunt, quomodo canes, & equos saturarent, quàm ut tibi stipem darent; magis quomodo ædium suarum parietes serico, & auro induerent, quam ut te detritâ veste cooperirent. Iustum igitur est, ut vel semel tantæ Majestatis tuæ injuriam, & contemptum ulciscaris, Hæc erit amarulenta illa dæmonum accusatio, Ea omnia dicta à me, dicentur olim, sed alio longe tono, in magno illo foro.

OBSERVATIO MORALIS.

Superest, ne nobis exprobretur à viris Ninivitis, quod pœnitentiam non e-

gerimus, jam dum licet agamus, ne pœnitentiam nos non egisse, dum animam agemus, nos pœniteat. Uti contigisse fœneratori cuidam scribit Joannes Algrinus Episc. (a) & Cardinalis. Hunc quoties sanum valentemque adhortatus est sacerdos, ut ad certum, ac securum se reciperet pœnitentiæ asylum, semper cum fastidientis quadam stomachi nausea regessit; huic negotio suum adhuc superesse tempus, nondum supremum sibi illuxisse diem, neque solem in proximo minari occasum ultimum, paulatim tamen adrepsit non suspecta, letalis ægritudo, aditumque stravit secuturæ morti. Iamque iterum monetur à Sacerdote æger, periculum ne contemnere velit, hoc saltem prehensus rerum articulo, pœniteret scelerum, perque usurpatata Ecclesiæ Sacramenta laboraret pro impetrandâ Numinis gratiâ. Sed & ille cantilenam suam rursus cantare, & consuetum illud repetere cœpit, nondum omnes effluxisse ho-

(a) *Specul. Exempl. V. pœnitentia.*

horas,diesque; amplexaturum se pœnitentiam, quo tempore opportunissimum videbitur. Tandem cum sensim & valetudo increscceret, & fata propius accederent, & fortius instaret sacerdos, subitò ille magnis vocibus lamentabiliter inclamavit. *O pœnitenia ubi es? de cætero pœnitere non valeo, hoc judicante justo Iudice, quia facere pœnitentiam dum potui, nolui.* Ita infelicissimus sine resipiscentia, & testimonio dolentis animi super peccatis, æternùm periit. Adeste vos hic, qui cum pigro vultis, & non vultis, quando monemini de exacta conscientiæ cultura; quorum tota voluntas ad resipiscendum est marcida, eneruis, elumbis. Mihi credite, nascentur denique nova vobis desideria, utinam non & fatua, quibus prior segnities vestra plectatur. Clamabitis olim & vos; *O pœnitentia ubi es?*

CAPUT VII.

Pronuntiatur faustissima in electos sententia.

ANtequam proferamus in medium fortunatissimam illam sententiam, quà electi æterno præmio afficientur, & coronâ gloriæ immarcessibili redimentur, quæri hic posset, cur prius ferenda sit sententia illa optatissima in electos, quàm altera illa infaustissima in reprobos? Cur prius beati admittendi sunt in Regnum, quàm impii detrudendi ad carcerem? Spectat hoc ad Divinam Justitiam manifestandam, ut cum mali viderint bonos coronatos, non minus de aliena gloria, quam de sua crucientur miseria. Et hanc rationem adfert D. Bernardus. (a) *Prius benedicti vocabuntur in regnum, quàm maledicti in*

(a) *Bern. 8. in Psal. 90.*

in caminum deijcientur ignis æterni: quo videlicet acrius doleant, videntes quid amiserint. Neque ſolum dolebunt mali cum beatos viderint, ſed etiam cum ab illis videbuntur. Irrideri ſe ab illis, quos antea irriſerant, iniquiſſime ferent; ſuam miſeriam videri ab illis, quibus ipſi antea ſuam gloriam obijciebant, ægerrimè ſuſtinebunt: eſſe ludibrio, quibus antea erant ſpectaculo, moleſtiſſimè patientur. Ita tamen Divina Providentia diſponet, ut mali videant juſtos, & à juſtis videãtur, quò acerbius crucientur. Sic enim Deus ad quemlibet beatorum. (a) *Oculis tuis conſiderabis, & retributionem peccatorum videbis.* Ut cum peccatores ſenſerint ſuam miſeriam prodi, & beatorum oculis ingeri, acrius torqueantur. Itaque ex comparatione cum aliena gloria, dolor de propria miſeria incredibiliter augebitur. Sed modò ad beatiſſimam beatis omnibus ſententiam, quia illi ad gloriam feſtinant, properemus. Singulorum cauſis accuratè exami-

(a) *Pſal.* 99.

examinatis, evictaque manifestè veritate Judex jo ad matrem electorum omnium Reginam, deinde ad reliquos electos vultu jucundissimo, & amabilis aspectu conversus, in conspectu reproborum ingenti dolore animi frementium, serena facie, suavissimeque blandiente eos alloquetur, eâ voce, quæ facile ab omnibus circum populis exaudiatur. Poterit enim efficere, ut vocis suæ sonus quousque voluerit, pertingat, cum tubarum sonos ad imum usque tartarum, cælumque empyreum produxerit. (a) Quod David significasse videtur; *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis.* Sed priusquam verba illa expectatissima Judicis proferamus, hic enucleandum, quo idiomate Christus sententiam tam in justos, quàm reprobos pronuntiabit, latino, an Græco, an Hebraico. Tradunt doctores Theologi Syriacâ illum linguâ, quâ usus est, dum inter mortales ageret clarâ, sensibilique id voce prolaturum. Sic ergo Christus prius men-

(a) P*sal*. 67. 34.

mente, quam voce eos alloquetur. O electi, ego oculis misericordiæ, quam diu fui, vos aspexi, & charitate æterna dilexi, ego ex infinita mea bonitate segregravi vos à reprobis, & inter amicos, hæredes & fratres elegi. Propter vos, & vestram salutem descendi de cælo, & incarnatus sum. Ut vos regnaretis mecum in cælo, exulavi ego in mundo. Non mihi satis fuit vobis dedisse carnem in cibum, sanguinem in potum, animam in pretium, superest ut jam tradam regnum meum in præmium. Eia igitur (a) *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Proh Deus immortalis! quod incrementum gaudii in corda omnium electorum infundet illa tam amabilis, tam beata vox, omnibus divitiis ac thesauris, omnibus huis vitæ molestiis, æ-rumnisque comparanda. Vox quæ illis omnes cæli portas patefaciet ad triumphum. Triumphum plane admirabilem tot amicorum Dei, tot hæredum nobi-

(a) *Matth.* 25.

nobilissimi regni, tot fortissimorum bellatorum, à quibus toties devictus est dæmon, calcatus mundi fastus, edomita caro, contempta mors, & formidabiliores morte cruciatus. *Venite* de tenebris ad lucem, de servitute ad libertatem filiorum Dei, de bello ad pacem, de morte ad vitam, de exilio ad patriam, de carcere ad regnum, de agone ad triumphum, de mari ad portum, de Babylone ad Jerusalem, de mundo ad cælum, de tempore ad æternitatē. Pathetice hoc verbum exaggerat S. Hyppolitus, Tract. de consummatione sæculi in fine, descendendo ad singulos Sanctorum ordines. *Venite*, ait, *Prophetæ propter nomen meum expulsi. Venite Patriarchæ, qui ante adventum meum obtemperastis mihi, regnumque meum desiderastis. Venite Apostoli, mearum afflictonum participes. Venite Martyres, qui confessi me coram tyrannis tormenta multa, atque supplicia pertulistis. Venite Pontifices, qui purū mihi sacrificium die nocteque obtulistis. Venite Sancti, qui in montibus, speluncis, & cavernis*

vernis terræ exercuistis vos, qui per continentiam, preces, & virginitatem serviistis nomini meo. Venite adolescentulæ, quæ thalamũ meum exoptastis, nec præter me, spõsum aliũ dilexistis. Venite qui charitatẽ meã servastis, sicut sum ego charitas Venite socii pacis, ego enim sum ipse pax. Sic ipse *Venite benedicti.* Quãtis lætitiis incedent, electi, dũ audiẽt illa verba dulciora super mel, & favum. *Venite Benedicti.* O vox vere gaudii & lætitiæ, vox victoriæ & triumphi. O finis omnis desiderii. O portus bonæ spei? Italiam, Italiam quondam clamabat Achates. At hi cælum, cælum clamant. *Venite*, ô lætitiam! *Benedicti*; ô sanctitatem? *Patris mei*, ô divinitatem! *Possidete*, ô securitatem! *Regnum*, ô majestatem! *Vobis paratum*; ô amorem! Ab *origine mundi*. O vetustatem! Quæ causa tantæ felicitatis? (a)*Esurivi enim & dedistis mihi manducare; sitivi, & dedistis mihi bibere; hospes eram, & collegistis me; nudus eram, & vestistis me; infirmus & in carcere eram,*

 & vi-

(a) *Matth.* 25.

& visitastis me. O remunerationem copiosissimam pro tam exiguo beneficio! ô beneficium immensum pro tam vili dono! ô donum inæstimabile pro tam modico obsequio! Tum demum electis admirantibus tantæ remunerationis magnitudinem, ac simul querentibus quomodo ea, quæ commemorata sunt præstiterint, respondebit. *Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Non est ergo contemnendus pauper, nec deserendus, ne in eo deseratur Christus. Comparentur ab aliis agri, & prædia, ædificentur villæ, construantur urbes, ut inde annui reditus referantur; alii negotientur; alii manibus laborent, alii militent, alii navigent; alii aliis artibus indulgeant, ut pecuniam acquirant, Vis tu omnibus ijs minus fatigari, & plus acquirere? Opera exerce pietatis, & misericordiæ. Modicum est quo pauper indiget, immensum est quod largienti compensatur. Hic mihi occurrit quod refertur de Cæsare, proposito nostro

per

per opportunum. Causam dicebat apud Julium Cæsarem miles unus veteranus, & causâ premebatur. Itaque tinus, & causâ premebatur. Itaque timens ne causâ caderet, quid egit? Reddidit Cæsarem memorem cujusdam beneficii, quod illi in extrema necessitate contulerat. Meministi, ait, Imperator, sub quadam arbore umbram non spargente, cum velles residere ferventissimo sole, & esset asperrimus locus, quomodo ex commilitonibus unus, penulam suam substraverit? Memini, ait Cæsar, & quidem siti confectus, quia impeditus ire ad fontem proximum, non poteram, nisi commilito, homo fortis, & strenuus aquam mihi in galea attulisset. Potes ergo (ait miles) ô Imperator agnoscere illum hominem, aut illam galeam? Respondit Cæsar, non posse galeam se noscere, hominem posse; & adjecit. Tu utique ille non es. Merito, ait alter, me non agnoscis Cæsar: nam cum hoc factum est, integer eram. Postea ad Mundam in acie oculus mihi effossus est. Nec galeam istam si videres, agnosceres:

ceres: machærâ enim Hispanicâ divisa est. Quæ cum audiret Cæsar, mox vetuit illi exhiberi negotium, & agellos de quibus lis erat, militi suo donavit. Longe major quam Cæsaris in hunc suum commilitonem, erit Christi in suos amicos, qui ei obsequium aliquod præstiterunt, munificentia, & benignitas. Quandoquidem quidquid exhibetur officii pauperi, fiat pauperum patrono Christo, poterit quivis in pauperes officiosus, & clemens dicere Christo, quod miles ille Cæsari. Meministi ô Domine, quomodo, cum sub frigido Jove, sæviente brumâ seminudus algeres, & tremulo corpore pulsares ad ostium meum, te in ædes exceperim, & nudum cooperuerim? Meministi quomodo cum inedia exhaustus, & fame pallidus frustum panis emendicares, sic esurienti mensam straverim, ibique manducaveris? Ostendet profectò se memorem esse, quando coram toto mundo tua misericordiæ opera deprædicabit, dicens:

cens ; *Venite benedicti. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare*, &c.

OBSERVATIO MORALIS.

Omnium mentes anhelant, omnium aures expetunt percipere ex ore Judicis illa verba. *Venite benedicti.* Quid præsidii ad percipiendam illam vocem, *Venite?* Paucis suggeram. Jam vox Christi sonat ad omnes omnium gentium homines. (a) *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Ad quosdam etiam clamat, quod olim ad Petrum, & Andream. (b) *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum* Jam etiam hac hora, hoc momento, Christus clamat ad vos, *Venite ad me omnes* Tu juris Doctor, veni ad me per semitam æquitatis, & justitiæ : tu Medice, veni ad me per opera Charitatis in ægros pauperes exhibita : tu Advocate, veni ad me per exercitia pietatis in viduas

(a) *Matt.* 1. (b) *Matt.* 4. 6.

duas & orphanos expensa: tu Paterfamilias, veni ad me per vitæ bonæ exempla domesticis præstita. Tu Nobilis, veni ad me per eleemosynas in pauperes erogatas: tu Juvenis, veni ad me per castitatem corporis, & puritatem animi. Cur tam pauci audiunt verba Christi clamantis. *Venite ad me*? Quia mundus altiori tono clamat ex opposito. (a) *Venite, & fruamur bonis quæ sunt, & utamur creaturâ tanquã in juventute celeriter: Vino pretioso, & unguentis nos impleamus.* Illa vox magis titillat aures, hinc clausæ sunt Christo clamanti; *Venite ad me.* Quisquis ergò ambit audire; (a) *Venite Benedicti* in die Justitiæ, audiat nunc vocem Christi; *Venite ad me omnes*, in die misericordiæ. Pulchrum est quod refertur de S. Aproniano: hic cum adhuc gentilis esset, & S. Sisinium è carcere educeret ut Lædicio repræsentaret, vocemque è cælo factam audiret, *Venite benedicti patris mei,*

(a) *Sap.* 2.6. (b) *Martxrolog.Rom.*3. *Februar.*

mei, percipite regnum quod vobis paratum est à constitutione mundi, credens, baptizatus est, & postea in confessione Domini finem vitæ capitali sententiâ accepit. Utinam & nos spe audiendæ illius vocis, Venite, convertamur à via lata, & spatiosa, ad arctam & angustam, ut hac via venientes post Christum, audiamus à Christo *Venite benedicti*.

CAPUT VIII.

Fulminatur decretoria in improbos sententia,

NOn sine ingenti horrore animi, ac membrorum omnium concussione, ac artuum trepidatione, accedo ad illam luctuosissimam, & omni tragædia funestiorem Divinæ Justitiæ catastrophen, quàm cum immenso quodam totius universi stupore, ac pavore in valle Josaphat Judex exhibebit. Cum jam

jam ab æquissimo Judice, jucundissimâ voce prolata fuerit ad electos optatissima illa sententia, qua una, mox perfruentur æterna gloria, frendentibus interim præ invidia, & livore, iracundia, & furore, desperatione & mœrore impiis, illico Judex, omnes iracundiæ, furoris, indignationis, & Justitiæ vires convocabit, ut eas exerat, & simul ac semel in perduelles sibi inimicos, & capitales hostes effundat. Itaque Christus ad reprobos humi jacentes, & præ metu in solo palpitantes, iratum, ac plenum indignatione vultum convertet, qualem describit Isaias, qui sibi videre videbatur venientem de longinquo Dominum scintillantibus oculis, & toto ore emicantibus flammis, horribiliorem quam ut sustineri aut expectari posset, sono vocis incitato, ac frementi, utpote qui vindictam anhelet, & linguam ejus quasi flammam ignis, qui cuncta populetur, & voret. Pergit Propheta, & comparat spiritum sive halitum ex pectore ejus effusum torrenti vehe-

vehementi, atque præcipiti, qui ad medium usque collum hominum intuitum, ideoque ad resistendum impotentes secum trahit ac perdit. Denique intentaturum, ait, hostibus suis horribile brachium ad inferendam plagam, quam jam pridem fuerat comminatus, & flammam devorantem, quam ore gestare videbatur, quæ turbinis instar, aut lapidosæ grandinis, inimicos suos humi allidet, atque prosternet. Itaque severa oratione primò illorum scelera, & ingratitudinem sic exprobrabit. O natio perversa, ô gemina viperarum, ô impia capita, quomodo omnium beneficiorum, totque favorum quos in vos contuli immemores, in me tam ingrati, perfidi, impii fuistis? (a) *Quid potui facere vobis, & non feci?* Propter vos, & propter vestram salutem incarnatus, *vestram naturam indui, ut in ea vos perditos quærerem & servarem, famem & sitim pertuli, ut vos cælesti cibo, & potu reficerem: laboravi, & sudavi, ut ab hume-

(a) *Isa.* 5.

humeris veſtris moleſtum & grave peccatorum onus tollerem: proditus fui, ut ſalvarem, apprehenſus, ut liberarem; vinctus, ut ſolverem; flagellatus, ut flagella iræ Patris mei à vobis averterem. *Quid potui facere vobis, & non feci?* Spinis aculeatis coronatus fui, ut vos cœleſti gloria coronarem, vulneratus, ut ſanarem, ſanguinem fudi, ut lavarem; brachia in cruce expandi, ut amplecterer; manus aperui, ut benedicerem; mortuus fui ut vitam vobis conferrem; à mortuis denique reſurrexi, ut certum vobis reſurrectionis veſtræ pignus donarē. *Quid potui facere vobis, & non feci?* Ingrati extitiſtis paſſioni meæ, tormenta mea contempſiſtis, Sacramenta ſpreviſtis, ſanguinem meum conculcaſtis. Tunc detonabit in illos terribilia illa verba Ezechielis: (a) *Nunc ergo finis ſuper te & immittam furorem meum in te, & judicabo te juxta vias tuas, & ponam contra te omnes abominationes tuas. Nunc de propinquo effundam iram meam ſuper te, &*

(a) *Ezech. 7. 3.*

te, & complebo furorem meum in te &c. & scietis quia ego Dominus percutiens. Et nequid desit illis pœnitentiæ, doloris, indignationis, desperationis, extollet felicissimam quâ ipsi exciderunt, justorum sortem, & miserrimam, quam ipsi mox subibunt conditionem, verbis illis Isaiæ. (a) *Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis: ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.* His dictis excitatus tanquam dormiens Dominus, tanquam potens, (b) *crapulatus à vino* ut loquitur David, evomet totam suam rabiem, effundet omnes thesauros furoris sui, quos jam inde ab initio mundi per tot sæcula coacervavit, & sicut parturiens loquetur; vociferabitur & clamabit, pronuntians diremptoriam, ac fulminatricem sententiam, ad quàm tinnient ambæ aures omnium reproborum, (c) Hæc est illa

(a) *Isa.* 65. (b) *Psal.* 77. 65. (c) *Iob.* 35.

illa vox quam ipſe Job, qui licet adverſus omnia adverſa eſſet rupes, horrebat, dicens: *Super hoc expavit cor meum, & emotum eſt de loco ſuo, audiet auditionem in terrore vocis, & ſonum de ore ejus procedentem; poſt eum rugiet ſonitus, tonabit voce magnitudinis ſuæ, tonabit Deus in voce ſua mirabiliter.* De hac voce loquitur David. (a) *Vox tonitrui in rota.* Hæc vox inſtar rotæ volvet reprobos de pœnis in pœnas, inſtar rotæ ſemper à furente vento agitatæ, & hoc in ſæcula ſæculorum. Erit vox ultima Chriſti, ſed erit vox omni turbine violentior, omni tuba clarior, omni elegia triſtior, omni rota concitatior, omni fulmine terribilior, omni tonitru formidabilior. Audite, & horrete. Sed quomodo poterit illa ſententia ab homine mortali enuntiari, ſi ad ſolam ejus memoriam ſanguis congeletur, & membra obrigeſcant? O cæli ſubſiſtite! ô terra concutere; ô mare expaveſce? Hic detonet aer; hic ſtellæ de cælo cadant; hic rupes, petræ,

(a) *Pſal.* 76.

petræ, saxa, diffringantur; hic herbæ, plantæ, & arbores exarescant: hic ululent animalia, hic rugiant leones, hic omnes creaturæ tristem, ac lugubrem sonum edant, ac miserorum sorti ah nimis deplorandæ compatiantur. O vox mea tremula, ingredere, & resona per aulas Regum, per palátia Cæsarum, per consistoria Cardinalium, per parlamenta Præsidum, per curias Senatorum, per Académias Doctorum, per delubra Sacerdotum, per musæa advocatorum, per tribunalia Judicum, per domos mercatorum, per cubilia conjugatorum, per officinas opificum, ut ad sonitum hujus vocis, ipsis præ timore capilli erigantur, membra contremiscant, expallescant ora, exhorrescant animi. Sed ecce glomerat metundos gressus per flammeas nubes Dominus exercituum, leo rugit, quis non expavescet? Aperit os suum ut tonet. (a) *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Actum est, conclamatum, desperatum; quia sententia

(a) *Matt. 25.*

est immutabilis, decretum irrevocabile. *Discedite*, ô verbum amarum! *à me*, ô calamitas! *Maledicti*, ô infelicitas! *in ignem*, ô pœnam, *æternum*! ô duratio! *Qui paratus est diabolo, & angelis ejus.* O horror! ô dolor! ô pudor! *Discedite*, ô infelix discessio; *Maledicti*, ô dira reprobatio! *in ignem*, ô dolorem! *æternum*, ô sæva punitio! *Qui paratus est*, ô præparatio ingrata! *Diabolo*, ô monstrum! *& angelis ejus*, ô incomparabilis afflictio! Singula verba sententiæ hujus immensi cujusdam doloris ac pœnæ augmentum complectuntur. Nos modò dum licet, singula expendamus, ne illa aliquando inviti audiamus. *Discedite*, pœnam damni continet; *Maledicti*, pœnam injuriarum; *In ignem*, pœnam sensus; *æternum*, pænam desperationis. *Qui paratus est diabolo*, pænam aspectus dæmonum. *Et angelis ejus*, pœnam pessimæ societatis. Singula fusius exponam, vos exposita accurratè expendite. *Discedite à me*, qui Deus vester sum, primum principium, & finis vester ultimus. *Discedite*

cedite ab amicitia mea, protectione, regno, cælo, essentiæ meæ visione, & à perenni æternarum deliciarum fonte. *Discedite* à suavissimo sanctissimæ Matris meæ contubernio, ab omnibus electis, ab Angelorum Hierarchiis, ab Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Virginibus. Proh quantus est homini opulento dolor, qui plurimorum floret amicitia, si à Patriæ conspectu, à parentum complexu, ab amicorum consortio, à familiarium suavissimo contubernio, segregari, & patriam sedem cum exilio commutare cogatur. Audite quid de suo exilio scribat Æschines. (a)*Cum in mentem venit non tantum amicorum, quos istic habeo, sed & cognatorum, & concionis, & colloquiorum, quæ tibi tecum & cum Philino habuimus, sanguis omnis in alium viscerum locum refluit.* Deus immortalis, si sanguis è venis in viscera illi refluxerit ob exilium à Patria, segregationem ab amicis: quis dolor erit impiis à Patria cælesti, ad quam jus habebant

(a) *Epist.* 5.

bant ratione Baptismatis, idque non ad breve tempus, sed in æternum proscribi; Ah quam multi ex ijs, qui ad sinistram consistent videbunt parentes, amicos, fratres, sorores, & sibi olim familiares a dextris Judicis stare, seque ab eorum amplexu in omnem æternitatem divelli. Quam multi ex illis, qui unius, ejusdemque urbis, unius domus, unius familiæ, unius professionis, quid dico? unius tecti consortes extiterunt, se ab invicem separari, uno ad dextram inter electos, altero ad sinistram inter reprobos manente, dolebunt! Separari ergo à conspectu Dei, est plane quæ timeri possunt terribilium omnium terribilissimum. Nam sicut ait Philosophus, *oppositorum eadem est disciplina*; cum in cælo, teste Augustino, *visio est tota merces*, erit quoque in Inferno privatio visionis, tota pæna; id est omnium pænarum gravissima. Ingens igitur supplicium est illud, quod Judex in hac sententia damnatis infligit. *Discedite à me*, convertamus jam sermonem ad secun-

cundum supplicium, *Maledicti.* Ex illo momento tota æternitate, omni ex parte erunt maledicti: Maledicti in anima, maledicti in corpore, maledicti in memoria, maledicti in intellectu, maledicti in voluntate, maledicti in oculis, auribus, pedibus, manibus, odoratu, gustu, & tactu: maledicti super terram, maledicti sub terra, maledicti in tempore, maledicti in æternitate. De Esau refertur, horrendum infremuit, & rugiit cum à Jacobo fratre sibi esset erepta paterna benedictio. (a) *Auditis Esau sermonibus Patris, irrugiit clamore magno, & consternatus ait, Benedic etiam & mihi pater mi.* Qualem rugitum per totum aera emittent reprobi, cum videbunt se non tantum privari Patris sui benedictione, sed ab eodem æternùm maledici, idque pro tam abjectis recullis, pro momento voluptatis, pro puncto honoris, pro aura vanitatis, pro exiguo lucello, pro siliquis porcorum, Sequitur. *In ignem æternum.* In hoc, pœna sen-

(a) *Gen.* 27.34.

ſenſus conſiſtit. Itaque ablegabit illos vivos in ignem, non ad momentaneam exuſtionem, ſed ad perpetuum cruciàtum. Ignis enim ille ardebit ſed non conſumet; inflammabit, ſed non in cinerem convertet; cruciabit, ſed non occidet; immenſum dolorem adferet, ſed vitam nō auferet; non emittet ſplendorem, ſed immittet horrorem; non effundet lucem, ſed caliginem; non lucidam flammam, ſed piceum fumum. Sed in immenſum auget pœnam ignis, unica illa quæ ſequitur vocula, *Æternum.* Hoc verbum erit vere fulmen quod attonabit aures, perſtringet mentes, tremefaciet corpus, totumque hominem inexplicabili dolore perturbabit. Refert Benevenius Medicus Florentinus quidam, quod ipſe ſuiſmet hauſit oculis.(a) Vidi ait duos homines, Patrem & filium, qui cùm ſubito fulmine è nubibus lapſo afflati fuiſſent, eorum corpora reddita ſunt adeò attonita, & ſtupida, ut ſeptem diebus non potuerint co-

me-

(a *Cap.*13. *de abderis.*

medere, bibere, nec se movere. Quod si illos ita attonuit commune fulmen, quod non poterat nisi corpus lædere, vel occidere, quid erit perstringi illo Judicis fulmine, quod & corpus, & animam mittet in gehennam ignis? Tandem colophon omnium pœnarum erit, infausta, tristis, horrida societas dæmonum. *Qui paratus est diabolo & Angelis ejus.* Deus bone, quis horror, quis terror, quis metus erit perpetuò degere, ac cõversari inter tam terribiles spirituum larvas; aspicere tam horrenda monstra ante oculos semper obversantia. Si magnum nobis terrorem incutit umbra defuncti alicujus apparens, ideoque formidamus nocturno illo in tenebrarum horrore sepulchra, & cœmeteria pertransire, aut cubiculum in quo defuncti alicujus cadaver jacet, sine lumine ingredi, ne forsan à spiritu ejus terreamur, si vero contingat cadaver vel minimum se movere, congeletur præ metu sanguis, vox faucibus hæreat, pili in vertice arrigantur præ trepidatione;

quis

quis terror, quis tremor ille erit damnatis, cum undique in illa spissa horribilium tenebrarum caligine, qua involvuntur, innumera multitudine malignorum spiritum, larvarum turpissimarum, atque horribilium dæmonum, assumptis vel ex aere, vel ex illa orci caligine, vel aliunde corporibus, varias formas induentium, ac sua monstrositate terrentium, circumdatos se esse conspexerint! Pronunciata hâc infaustissima sententiâ, ut videbunt miseri spem omnem sibi ereptam ullius vel minimi solatii, æternumque de sua salute desperatum; tunc ipsi horrendis ululatibus, ac boatu terribili cælum, terramque replebunt. Tunc ponent in cælum os suum, & immanes blasphemias in Deum evoment. Tunc maledicent diei, & horæ qua nati sunt, parentibus qui eos genuerunt, uberibus quæ eos lactaverunt, aeri quo spirarunt, terræ quam calcarunt, & videntes se tota æternitate fore miseros, omni jam spe destituti, tanquam furentes leones irrugient horrendum;

dum, ut rabidi canes ululabunt, ut desperati totos se dedent lachrymis, & lamentis, atque oculis in cælum, terramque, & omnes mundi partes circumjectis, exclamabunt. O cæli nobiscum plorate, & sempiternos gemitus nostros sociate! ô elementa! nostrarum miseriarum commiseratione tangimini! ô ignis combure! ô aqua submerge! ô terra absorbe nos, ita ut prorsus enecemur, conteramur, atque in nihilum redigamur! ô montes, & colles cadite super nos, necem nobis inferte atque sub vestris ruinis æternum sepelite. Hæc omnia, & his infinities graviora venient super vos, nisi pænitentiam egeritis.

OBSERVATIO MORALIS.

Utinam vos Judices dum jam è tribunali estis prolaturi in reos sententiam, vos Advocati, dum jam in foro dirimitis pupilli aut orphani litem, vos nobiles, dum ob minimam injuriam des-

descenditis in arenam certaturi duello, vos juvenes dum noctu in cubilibus concensuri titillatione carnis, peccare decernitis, utinam tum mentibus vestris occurrerent, auribus insonarent illa terrifica verba, *Discedite à me. Discedite*, ah dum cogito, exalbesco. *A me*, pallesco. *Maledicti*, horrent comæ. *In ignem æternum*, voce destituor. *Qui paratus est*, contremisco. *Diabolo*, palpitat cor. Et *Angelis ejus*, præ metu ac formidine emorior. Vere, (a) *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.*

CAPUT IX.

Vtriusque sententiæ executio, & omnis temporis consummatio.

POst citationem cunctorum, & citatorum congregationem, post disceptationem accuratam, & discussionem

(a) *Hebr.* 10. 31.

nem exactam omnium meritorum, poſt prolatam ſententiam juxta cujusque merita, jam unum tantum ſupereſt, ipſa utriuſque ſententiæ executio. Non enim exiſtimandum eſt, quod in illa ſummi Regis curia fiat, ſicut in quibuſdam Conciliorum, aut Principum curiis: in quibus aut veritas cauſæ non inquiritur, aut inquiſita tacetur, aut ſub pecuniæ acervo ſepelitur, aut ſententia non profertur, aut ſaltem Judicibus auro corruptis, in tempus diuturnum differtur. Sed latâ ſententiâ ſtatim fiet executio: nam cum Judex ſit omnipotens, ſermo ejus eſt efficax; non eſt qui ei vel ſe opponendo reſiſtat, vel loquendo contradicat. Unde dicitur à Matthæo. Statim ut utramque ſententiam Judex pronuntiaverit. (a) *Et hi ibunt in ſupplicium*, &c. Sententia vero executioni mandabitur eo modo atque ordine, quo fuerit pronuntiata, id eſt, ſicut prius dicet Chriſtus ad electos, *Venite*, quam ad reprobos, *Diſcedite*, ita prius electi admit-

(a) *Matt.* 25.

mittentur in gaudium Domini, quàm reprobi rapiantur ad pænas tartari. Ut impleatur illud Psalmographi, (a) *Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet, desiderium peccatorum peribit.* Proh Deus immortalis, qualis erit illa pompa; quod spectaculum, quando tot cæli Principes, tot filii Dei cum Rege suo triumphantes per aera efferentur in curru aureo, in veste regia, in dotibus gloriosi corporis, in splendore mirabili, pulchritudine insatiabili, lætitia infinita. Quam decoræ manus, victrices palmas circumferentes, & laureas immortali viriditate rutilantes. Quam illustre caput cinctum corona mille carbunculis, & pyropis late fulgurante! Auribus autem quid potest jucundius accidere, illa harmonia, quæ ex novem choris musicorum cælestium efflorescet, canticum illud Apocalypticum læta voce integrantium; (b) *Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus & fortitudo Deo*

(a) *Psal.* 111. 10. (b) *Apoc.* 7. 12.

do Deo nostro in sæcula sæculorum, Amen. Quibus homines vicissim responde-bunt: *Redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omini tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & regnabimus super terram.* Proh qualis hic ascensus! qui cursus! qui clamores! quæ colloquia! Quæ con-gratulationes! Quæ Angelorum, & hominum acclamationes! Qui virginum lætissimus aspectus! Qui Vatum, & Patriarcharum intuitus! Qui ingressus! qui cælestium Spirituum plausus! quam latè patens civitas! Quæ beatæ sedes! quæ secura & clara domicilia! quàm tranquilla possessio! quæ secretorum communicatio! quæ gratia nunquam peritura! quæ visio! quæ voluptas! quæ gloria semper & in æternum, & in sæ-culum sæculi, & ultra permansura! Hic erit lætissimæ, quam divina Misericordia peraget, comediæ epilogus. Clamat jam Divina misericordia, claudite cortinas, scena peracta mea est. Mox Divina Justitia flammeo vultu terribilis,

tragædiæ ſuæ cataſtrophen peractura, accedet ad reprobos. Quando jam videbunt illi intraſſe electos cælum, clauſam ejus januam, accurrentes dæmones, terram paulatim diſcedere; Proh quis tunc erit planctus, quis clamor, quis flebilis ululatus inter illos audietur: quàm miſerabile ſpectaculum illud erit, cum & pectora pugnis, & ora unguibus fædantes incedent? laniabunt capillos, percutient fæmora, complodent palmas, comprimient digitos, totis artubus contremiſcent, omnibus membris trepidabunt: alii in terram proni corruent, alii horrore attoniti rigebunt; alii lymphatico pavore acti, huc illuc velut amentes diſcurrent, ora pallor, corda dolor, mentem ſtupor, membra tremor, languorque occupabunt; atque interea inceſſabilis immugiet gemitus, perſonabit planctus, obſtrepet ejulantium numquam mæſtior auditus clamor. Ad hæc etiam juſtorum gloriam videntes, turbabuntur timore horribili,

ſtupe-

stupebunt, ac dicent: (a) *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos sors illorum est.* At nos ubi decidimus? Quo perduxere nos concupiscentiæ nostræ, delitiæ molles? lauta convivia? obscænæ libidines, avaræ opes, blandi sopores, ignava otia, joci, risus, luxus, luxuria, voluptas? Illa ociissime desiere, & successit nunquam desitura calamitas, cur concepti fuimus? Aut cur conceptos non est aborsa mater? vel cur non statim natos abolevit mors? vel adultos oppressit valetudo, vel dispoliavit, & in servitutem captivos abduxit hostis? O quam brevi labore, quam magnam potuimus adipisci beatitudinem? Et ecce pro quam modica voluptate in quam immensas incidimus ærumnas. Hic iis misere lamentantibus, aderit repente ignis ille, qui mira celeri-

(a) *Sap. 5.*

tate mundo intulerat vastitatem, qui promoto usque ad damnatam turbam incendio, in eam furibundus involabit, & undique circumplectetur, juxta illud. (a) *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*. Tum repente terra latissimo hiatu ad inferos usque sub pedibus eorum sese aperiet, & dissiliet, sive uno in loco, sive, quod credibilius est, in pluribus; statimque infelix hæc turba, flammis dæmonibusque insultantibus circumfusa, præcipiti ruina devolvetur simul in tartarum cum iis sordibus, quæ ex mundi deflagratione reliquæ erunt. Qui tum excitabuntur fragores? quam insani tumultus? quam horrendi clamores ex crepitantibus flammis, undique â disrupta multis in locis tellure, maximèque à confusa vociferatione pereuntium, qui cum dæmonibus confusi clamores edent, atque ulutatus, quibus tanquam ab ingenti tonitru cælum ipsum, tellusque circumsonabunt. Porro Divina virtu-

(a) *Psal*. 96. 3.

virtute fiet, ut brevi tempore ad terminum perveniant : alioquin facile quatuor, aut quinque horis opus esset, ut naturali pondere tantum spatium absolvant, quod putatur esse minime mille leucarum. Simulatque ad terminum pervenerint, terra firmissimè se claudet, & in omnem æternitatem clausa manebit, ita ut nullus damnatorum possit unquam exire, vel ad supera emergere. Itaque terra omnium reproborum colluvione devorata, totoque illo incendio, quod sola terrarum vastaverat, unam in faciem coibit, qualem ante istam discessionem ostentabat, & undique portas æterni illius carceris obserabit seris, vectibusque adamantinis, ne quando illi cælum, ejusque lumen videre possint, aut portam aliquam patentem viderent, spem aliquam possent concipere libertatis, aut misericordiæ, si forte horrendi eorum clamores ad beatorum usque aures pertingere posse putarentur.

OBSERVATIO MORALIS.

Hic finis erit omnis temporis, & initium æternitatis, nunquam terminandæ. Ut nos igitur cum fine mundi, finem imponamus huic funestissimo argumento, adfero hic quæ in concione de Judicii die aliquando è pulpitio dixit disertissimus ille juxta ac piissimus Divini verbi in Hispania præco, Ludovicus Granatensis: qui disertis verbis asserebat, certissimum signum esse reprobationis non commoveri ad virtutem, vel amoveri à peccato, ultimi judicii commemoratione. (a) *Si quis, ait, ad hæc ipsa quæ dicimus (nimirum de die Iudicii) torpet ac languet, nihiloque magis afficitur, quam si hæc omnia ad illum minime pertinerent, vehementissimum hoc cæcitatis, obdurationis, & reprobationis argumentum est. Quod quidem vel ex eo, ait, perspici potest, quod modò dum hæc*

(a) *Con.* 1. *Dom.* 2. *Advent.*

hæc ipsa tractamus, religiosæ & piæ mentes, quæ nil morte dignum admiserunt, trepidant, stupent, pallent, obmutescunt: perditi vero homines, & omni scelere contaminati, quorum capitibus hæc tantorum malorum tempestas incumbit, non modo siccis oculis, sed lapideis etiam cordibus, hæc ipsa quæ dicimus, audiunt. Sic ipse. Quid enim potest horribilius ab homine timeri, quid terribilius ab Angelo fingi, quàm excipere auribus illud formidabile tonitru *Discedite à me maledicti.*

* * *
* *

Qui hic se querit, æternum perit.

OOE

DE INF

vetus descen
ros, ut inc
dat perfect
P

Vod fuit
Vatis seu
seu monen
bus est cu
ubi desinent v
ernum viv
n est votum
s omnium ter
(b) descenda
e descendant
D. Bernardus

a) *Psal.* 54. (b

PROOEMIUM DE INFERNO.

Homo vetus descendat cogitatione ad Inferos, ut inde novus ascendat perfectione ad superos.

Q*Vod fuit olim inclyti in purpura Vatis seu voventis desiderium, seu monentis consilium, ut quibus est cupido ascendere ad Superos, ubi desinent vivere,* (a) descendant in infernum viventes; *hoc ipsum & meum est votum, ut quotquot sunt per omnes omnium terrarum regiones homines,* (b) descendant in infernum viventes, ne descendant morientes; *ut loquitur* D. *Bernardus.* Descendant eò, dum adhuc

(a) *Psal.* 54. (b) *Orat. ad frat. de monte.*

adhuc sunt sine morbo incolumes, ne descendant, dum erunt sine vitâ exanimes. An forsan tibi arduum dices, quin & insitatum, descendere? An tibi excidit Evangelica illa parabola: (a) Homo quidam descendebat de Hierusalem in Jericho? *Illa parabola, de te est fabula, imò historia. Tu es homo ille. Non priùs cœpisti vivere, quàm descendere. In ipso si nescis, conceptus matris utero, jam inde descendisti de Ierusalem in Iericho. In peccatis enim concepit te mater tua. Quid est autem peccatum, nisi quidam descensus, videlicet à summo bono, ad summum malum? Quoties peccatum committis, toties descendis. Nihil igitur tibi, si laborem spectes, est facilius; si usum, familiarius, quàm descendere. Non sapies quæ sunt supra terram, si frequenti cogitatione descendas infra terram.* (b) Qui descendit, ipse est qui & ascendit supra omnes cælos. *Observa ordinem ne descendas illic, ubi nullus est ordo. Christus primò* descendit ad inferos, *deinde* ascendit ad cælos.

(a) *Luc.* 10. 30. (b) *Ephes.* 4. 9.

cælos. (a) *Si nolis abberrare à via cæli, sequere eum, qui est via ad cælum. Si amabis ascensum ad superos, priùs descende ad inferos. Contemplare illic summi mali, summa mala, & nihil tibi proclivius erit quàm declinare à malo, & facere bonum, Illa enim expendendo, fugies scelera, & effugies scelerum supplicia. Pigebit peccare, pudebit peccasse, dum horrebis pœnas, quæ manent peccantes. Hæc, ut olim Lovanii Iurisconsultis consulerem, magisque essent cælestis quàm civilis juris periti, suggessi è suggestu; sed quia semel excepta auribus, facilè excidunt mentibus, volui quæ dixi olim ad eos è cathedra, omnibus exhibere spectanda in tenui tabula; non nescius altiùs inhærere sæpiùs lecta, quàm semel ab aliis audita, à me dicta. Itaque timor quem timebis, ea legendo non erit ad mortem, sed ad vitam. Nam juxta adagium,* Qui pavet, cavet, *atque adeò sæpè quod nocet, docet. Tu igitur; ad ea quæ sunt scripta, animum attende*

(a) Iob. 10. 22.

tende & nullus dubita, magno nisuad Superos contendes

LOCUS ET SOCIETAS.

INfernus eſt regio Mortis, regia Dæmonis, cujus porta eſt deſperatio, aula carcer, tapetes tenebræ, menſæ vincula, cibus fames, potus ſitis, horologium ululatus, lecti ignes, ordo chaos confuſionis. Eſt tenebricoſum ergaſtulum æternis undique ſeris, clauſtris, repagulis, cateniſque obſeratum; cui supernè iræ Dei imminet ſigillum. Ad hoc ſubterraneum ſpelæum cogitando deſcenderat mellifluus Doctor, qui ubi ea quæ geruntur, ſpectavit; quæ dicuntur, audivit; in hæc verba exclamavit. (a) *O regio dura, & gravis! regio extimeſcenda, regio fugienda, terra oblivionis, terra afflictio-*

Serm. de Region.

flictionis, terra miserarium, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat! locus letifer, in quo ignis ardens, ubi frigus rigens, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes; tenebræ palpabiles, horribiles dæmonum facies! Totus tremo, atque horreo ad memoriam istius regionis, & concussa sunt omnia ossa mea. Paucis ejusdem loci conditionem perstrinxit Hugo à S. Victore, dum ait, locum esse, (a) *ubi nulla spes boni, nullaque desperatio mali*: ubi jurati Dei inimici omnibus quæ optare possunt bonis privantur, omnibus quæ timere possunt malis cruciantur.

Quis illo loco erit miserorum Princeps? quis Dominus? Is qui à fœditate, & truculentia dicitur Draco; à versutie, & calliditate Serpens: à nocendi desiderio Leo rugiens: à magnitudine, & potentia Behemoth: ab ira magna Diabolus. Quos habebunt amicos? Ne quidem unum in tota rerum universitate, sed singuli & damnati, & Beati, & Angeli,

(a) *Lib. 4. de Ani. cap. 23.*

geli,& dæmones, & homines, illos immenſo quodam odio proſequentur: erunt omnibus creaturis inviſi, exoſi, execrabiles, abomniabiles, tamquam ipſa abominatio. Quos, qualeſve ſocios habebunt? Malitiâ improbos, ſpecie horrificos, conditione miſeros, rabie furioſos, malevolentiâ obſtinatos. Tu igitur ſi ſapis, imo ut ſapias, hæc loca, ubi nulli bono eſt locus, ſæpè cogitando adeas: abdas te ſub terra, & omnia tibi diſplicebunt, quæ ſunt ſupra terram. Imitare illum in deſerto Aſcetam, de quo in vitis Patrum traditur: (a) *Ego* (inquiebat ipſe) *ob peccata mea Inferno adjudicavi meipſum, dicoque: Eſto cum illis, quibus dignus es; iſtis poſt modicum annumeraberis. Aſpicio ibi ſtridentes dentibus, & ſalientes toto corpore, & trementes à capite uſque ad pedes. Video & mare ignis bullientis, & circumfluentes & mugientes, ut putant aliqui, uſque ad cælos attingere fluctus ignis, & in tremendo illo mari innumerabiles homines dejectos*, &c. O quàm

(a) *Lib. 7. cap. 44.*

quàm vicinus es huic loco jam expresso! Notum est illud Philosophi: Navigantes tribus tantum digitis distare à morte. Non quantum distant navigantes à morte, tantum distant viventes à regione mortis. Avesnè, ô peccator, scire quantum distes ab inferno? tantum, ut si hoc momento vivere desinas, altero momento in orco ardere incipias. Totus infernus cum toto suo tormentorum apparatu, non distat â te, nisi temporis puncto.

Si illuc timeas, cadendo descendere; hic caveas, superbiendo ascendere. Primus descendit ad tartarum, ille cælestium spirituum primas, cum diceret: (a) *Ascendam super altitudinem nubium.* Hinc memor Angelicæ cladis David, exclamat: (b) *Non veniat mihi pes superbiæ; & manus peccatoris non moveat me. Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem; expulsi sunt, nec potuerunt stare.* (c) Quæ verba sic exponit D. Ambrosius: *Non sim superbus, ne peccē; non peccē ne movear; nō*

(a) *Isa.* 14. 12. (b) *Psal.* 35. (c) *In Ps.* 35.

movear, ne cadam: non cadam, ne expellar. Et Paulò post: *Nescit stare superbia; & si ceciderit, non novit resurgere.* Vis tibi proponi Luciferi æmulos? suis illos lineamentis ad vivum expressit D. Ambrosius: (a) *Ejusmodi sunt erigentes supercilia, inflato corde, elato pectore, cervice resupinâ, qui solum quidem vestigiis pedum perstringunt, toto autem se librant corpore, & inani suspendunt examine; in priora gressa procedunt, ad posteriora cervicem reclinantes, cœlum spectant, terram autem fastidiunt, tanquam cervicis dolore suffixi, ut eam inclinare non possint.* Ecce Luciferi, in scholâ discipulos: in familiâ servos; in palæstra milites. Illa vox plena fastu, quam ex turgido spiritu eructabat, *Conscendam*: dicebat enim is: *In cœlum conscendam*; transfusa est ad omnes omnium sæculorum homines. Nullus est, qui non ambit conscendere. Est plebeius aliquis civis, qui videt Magistratum in excelsioribus subselliis confidentem, mox ipse secum; In sub-

(a) *L. de Arca & Noe, c.* 16.

ſubſellia illa conſcendam. Eſt pedarius quiſpiam, qui ambit dignitatem Judicis,& ille; In tribunal conſcendam. Eſt aliquis qui vix à limine ſalutavit Jurisprudentiam, intelligit Cathedram vacare: In Cathedram conſcendam. Nemo eſt, qui non arrogantiæ typo inflatus,non crepat illud plenis buccis, cum Lucifero: *Conſcendam.* Hinc tàm multi ad inferna deſcendunt. Toto ergò cælo, à cælo aberrant, qui, ut eò pertingant, aſcendere contendant, ſi quæris, quomodò aſcendat quis in cælum? dicam,Deſcendendo: contra verò aſcendendo, rectà deſcenditur ad Infernum. Non opus eſt alio exemplo,quàm quod jam expoſuimus, Luciferi; qui cùm aſcendere vellet in cœlum, deſcendit ad orcum. Via ergò cœli,eſt per deſcenſum: via Inferni, per aſcenſum. Licet cœlum ſurſum ſit ſupra noſtrum caput: Infernus deorſum, infra pedes; tamen, ut illuc attingas, neceſſe eſt te demittas, ſubijcias, verbo, deſcendas. Scriptum enim eſt: Omnis,qui ſe exaltat,humili-

 abitur;

abitur; & qui se humiliat, exaltabitur: sic humiliatus est superbus Lucifer; exaltatus humilis Michael.

TENEBRÆ.

TEnebræ & palpatio facta sunt super speluncas usque in æternum. (a) In tartarea illa spelunca, ac latebroso & prærupto specu, dicuntur (b) *tenebræ exteriores* esse, id est alterius generis quam nostræ hic tenebræ; non enim sunt aeris obscuratio, sed horridæ, sulphureæ, fœtentes, caliginosæ, crassæ, densæ; & quidem tantâ densitate, ut veluti palpari possint, tanto horrore, ac pavore, ut palpitare faciant miseros ex pavore. Quare anima primo momento, quo hanc aspectabilem lucem deserit, quasi jam extremum vale dicens Soli, Lunæ, planetis, stellis, sideribus omnibus, sibi ipsi occinit illud Jobi, (c) *Vadam, & non revertar ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine, terram miseriæ*

(a) *Isa.* 32. (b) *Matt.* 22. (c) *Iob.* 10. 21.

miseriæ & tenebrarum. Dicitur *terra tenebrarum*: quia ibi tanquam in nativo solo obscuritas provenit, sicut dicitur terra auri, aut argenti, ubi res illæ proveniunt, Ex hoc tenebricoso antro, & fumoso vaporario, vulut è tenebrarum pelago ad Ægyptios caligo & obscuritas exundavit. Hinc Sapiens Ægyptias tenebras vocat (a) *impotentem verè noctem, & ab infimis, & ab altissimis inferis supervenientem*: sicut voragines quædam eructantes sulphureas flammas, quod Vulcani os, inferni ostia, & fenestras vocamus. Hunc locū letales, & immedicabiles umbræ occupāt, Ibi obscura, & cæca mors, & calignosus orcus sedem, atque regiam constitutam habent. Ibi per obscurissimam lucem & spissos tenebrarum globos horrifica spectra, tristia simulachra, ferales imagines mortis, & letales manium umbræ obversantur ante damnatorum oculos. Nullus præterea ulla in re erit ordo, sed incredibilis confusio, quæ in ipsis damnato-

(a) Sap. 17.

rum mentibus perturbatis potiſſimum cernitur: in tenebris enim maximis, omnia miſceri, confundi, perturbari neceſſe eſt. Aliud igitur in his tenebris exterioribus, & interioribus damnati non valebunt cogitare quàm de pœnis ſuis. Illic namque dirigunt totum impetum cogitationis, ubi ſentiunt vim doloris: Quare refert Innocentius diſcipulum quendam apparuiſſe Magiſtro ſuo poſt mortem. (a) Quem cum Magiſter intellexiſſet eſſe damnatum, quæſivit ab eo, num aliquæ quæſtiones apud inferos moverentur. Reſpondit: *Apud inferos quæritur ſolummodo, quid non ſit pœna.* Ut has tenebras evitetis, *ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant.* (b) De his tenebris loquitur S. Auguſt. *O quiſquis es flagitioſus, qui ſoles propter tua malefacta, & adulteria non ſolum tenebras non horrere, ſed quærere: qui ſoles plus gaudere quando lucerna extinguitur: non tales tenebras habebis, ubi gaudeas, ubi voluptatibus*

(a) *Lib.3.de comtem.mun.c.7.* (b) *Ioa.12.*

tatibus carnis oblecteris. Non sic erunt tenebræ. Quomodo ergo erunt? Ibi erit fletus, & stridor dentium: tortor sine defectu, tortus sine defectu. Ut hasce declinemus tenebras consilio Pauli. (a) *Abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.*

Nonnè hâc nostrâ ætate, plurimos est reperire; qui, si verum fateri velint, cogentur de se asserere, quod Judæi illi apud Isaiam? (b) *Palpavimus sicut cæci, &c.* Nonnè hoc plurimis convenit? *Palpavimus, sicut cæci, parietem.* Rectè: quia Christi Fide, Justitiâ, ac Gratiâ ubique propagatâ, & longè, lateque coruscante; quasi cæci, eam non vidimus; & quasi palpantes incessimus, (cæcus enim manum habet pro oculo; undè prius manu palpans, vestigium exploras, quàm in eo gressum figat) Dein addit: *In caliginosis, quasi mortui*, Leo Hebræus vertit: *In sepulchris versamur, quasi cadavera*; quasi dicat, sicut mortui degunt in tetris, putidis, ac tenebrosis

(a) *Rom.* 13.12. (b) *Isa.* 59.10.

sis sepulchris: Ita nos, nostris flagtiis & spurcitiis dediti, in eis hæremus, jacemus, volutamur; in ea impingimus, ruimus, labimur; ut nunquam nobis lux gratiæ, fulgor lætitiæ, splendor veri boni illucescat: ac si planè essemus mortui, exangues, exanimes. Quot sunt in plurimis Regionibus, Athei? in palatiis, aulici; in curiis, politici; in Academiis, scioli, qui norunt regere, imperio populos, gubernare urbes, ferre leges: interim in rebus arcanis fidei, in mysteriis Christi, in negotiis cæli, sunt tanquam pueri elementarii; *palpant*, tanquam cæci, *parietem*; *impingunt meridie, quasi in tenebris.* In salutis negotio, fœda illis est caligo; in rebus Divinis, alta nox; in percipiendâ rerum æternarum veritate, Cimmeriæ tenebræ. Cæci, & obscurati judicii perversitate, bonum malum, & malum bonum dicunt; contemnunt æstimanda, æstimant contemnenda: cælestibus terrestria, æternis momentanea, spiritualibus carnalia, salutaribus noxia anteponunt: atque ita cæci, stul-

ti, a-

ti, amentes, furioſi, perverſi; ut illi apud Iſaiam: *Palpant, ſicut cæci, parietem; impingunt meridie, quaſi in tenebris.* Nihil illis prodeſt frequens concio; nec Dei inſpiratio, nec amicorum monita; nec conſcientiæ vermis; nec timor mortis; nec formido gehennæ: non terriculamenta, non lenimenta, nec minæ, nec blanditiæ: hi cæci, magnis paſſibus tendunt ut ad tumulum, ita & ad tartarum. Ne his ego involvar tenebris, clamo ad te, ô Pater Luminum! (a) *Deus meus illumina tenebras meas!* *Faciem tuam illumina ſuper ſervum tuum.* O lux cordis mei! quàm cæca, & ſupra Ægyptiacam caliginem, atrâ nocte circumſeptus vivo, cùm mihi vultus tui lumen non affulget. Impingo undique; velut, qui in tenebris incedit: & nec vitanda, nec ſequenda ſecerno; ſed modò in hanc, modò in aliam peccati foveam prolabor, non ſine præſenti periculo, ut in viâ tàm lubricâ hujus mundi, tandem in præcipitium ſalutis meæ devol-

 var.

(a) Pſal. 17. 29. (b) Pſal. 118. 135.

var. Exorere O ſol meus ſupra Horizontem cordis mei, & umbras omnes expelle, illuminare his, qui in tenebris, & umbrâ mortis ſedent. Da mihi, O Amor meus! ô lux mea, ardere, & lucere! Amore ardeam; exemplo luceam; donec videam (a) *Te in ſplendoribus ſanctorum*: ubi Electi tui *fulgebunt, quaſi ſplendor firmamenti*; (b) *& quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.*

FOETOR.

De *cadaveribus eorum aſcendit fœtor*: (a) Dixit id de Aſſyriis Iſaias; veriùs id aſſerveris de damnatis. Quot illic ſunt corpora, tot ſunt fœculenta cadavera, Stomachi eorum peſtilentibus humoribus gravati, & igne circumfuſo bullientes, teterrimam perpetuò mephitim exhalabunt; nec tamen viciſſitudo, vel epotandi ſordida, vel exhalandi graveolentia unquam ceſſabit: Illa fœtida, & olida cadavera tamquam empla-

(a) *Pſ*. 109, 3. (b) *Dan*. 12. 3. (c) *Iſa*. 34.

emplaſtra emplaſtris adhærebunt. Unde tam immanis, & peſtilens erit ille fœtor (teſte D. Bonaventurâ) (a) ut ſi unius tantùm hominis damnati corpus in hunc mundum adduceretur, omnes confeſtim domus, pagos, urbes, provincias, omnes piſces, volucres, beſtias, homines, totum hunc aerem, univerſum denique orbem, peſtiferâ lue inficeret, & quidquid ſpirat, interficeret. Quid facient ergo infinita propè damnatorum cadavera, à tot annorum millibus igne tartareo toſta? Qualis erit ille odor qui aſcendet ex ſulphureis ignium globis, è tetris exhalationibus, & execrandis putoribus; ex obſcœniſſimo illo volutabro, ex graveolenti vomicâ, ac colluvie; ubi monſtra illa verminoſa in ſtercoribus ſuis volutantur, & veluti computreſcunt? Augebitur in immenſum fœtor ille ex igne ſulphureo, qui craſſo, & tetro fumo totam illam cavernam replebit. Solus ille inferni fœtor ſatis ſit damnatis ad moriendum, niſi di-

(a) *Dieta ſalut. c. 39.*

si divino miraculo ad pœnæ æternitatem mori prohiberentur.

Abominabatur Martha cadaver fratris Lazari, quod quatriduo in sepulchro jacuerat, adeò ut vix fætorem naribus sustineret; ut patet ex illis ejus verbis (a) *Domine quatriduanus est & jam fœtet.* Quis igitur horror erit videre, tangere, & olfacere purtescentia illa cadavera, quæ in tartarorum barathro jam indè à quatuor, aut quinque annorum millibus sepulta jacuêre? sed rem hanc historiâ confirmemus? Quod dico, sumpsi ex vitis SS. Patrum. (b) Duo erant viri sanguinis claritate illustres, qui cùm ad Ædem sacram sese conferrent, forte audiebant de horribilibus Inferorum suppliciis disserentem è pulpito sacrum Ecclesiasten; qui tartarorum cruciatus, summa vi eloquentiæ, ac dicendi ubertatê mirificè exaggerabat, & patheticè exprimebat, Aperiebat illis illam profundissimam inexplicabilium miseriarum voraginem; in quibus Divinæ

(a) *Ioan.* 11. (b) *Busto T.* 2. 559.

vinæ Majeſtatis perduelles ſupplicio æterno mactantur : proponebat varia, quibus ſontes in Erebo cruciantur tormentorum genera : oſtendebat locum illum eſſe omnium acerbitatum officinam, olidam mephitim, duticulos halantes, cloacam mundi, ſordium omnium fæcem, & colluviem ; & alia complura nata metum incutere, & horrore perfundere. Illorum unus, cum hæc veritate majora cenſeret ; & magis ad pompam, quam ad veri normam, dicta indicaret, dicentis verba ridendo exploſit; & ſacrum illum Oratorem, ut hyperbolicum Rhetorem contempſit: Alter contra, quæ de orco dicta audiverat, tanquam ſibi, ut reſipiſceret aliquando eventura, metuens, immodicè timuit, & oppidò conſternatus; ſpretis, & mundi illecebris, & corporis lenociniis, Religioſæ vitæ amplexatus eſt inſtitutum, ut evaderet Animæ interitum. Inter hæc tam diſparia vitæ inſtituta, alter ille, Divini verbi contemptor, poſt morbum diuturnum, devo-

lutus

lutus est ad diem extremum: Cum jam conclamatum esset de ejus vitâ; accessit alter amicus, quem & obtestatus est, ut ei à morte appareret; & quis esset alterius mundi status, edoceret. Itaque vitâ jam defunctus, nocte quâdam videndum se illi exhibuit. Et cum alter, quo loco esset, quove in statu versaretur, quæreret: Respondit alter, malè secum agi; jam se æternis pænis addictum. Cui Monachus; sunt ne, ait, tam horribiles in orco cruciatus, ut Divini verbi Præcones è suggestu annuntiant? Tunc damnatus; O frater, ait, nec omnes omnium hominum linguæ vel numerare possunt pænarum multitudinem, vel explicare magnitudinem. Non possum, inquit Monachus, experientiâ, quantæ, sint pænæ, cognoscere; planè inquit alter: Quo pacto placet pænas experiri, videndo, tangendo, aut gustando? Reposuit Monachus: Nolo videre, quia sum naturâ meticulosus, & videndo terribilia, animus me deficeret. Nolo etiam tangere, quia tactu sum admodum

dum

dum delicatus: Nolo gustare, quia habeo debilem stomachum; sed fac, ut odoratu aliquid percipiam. Tunc alter explicuit, quo erat involutus, pallium: & ecce repentè erupit indè tanta putredo, tàm intollerabilis putor, tàm incredibilis fœtor, tâm abominabilis, & pestilens odor; ut omnes illius Ordinis Monachi, velut amentes, phrenetici, ac planè mentis impotes hinc indè vagando discurrerent, clamando vociferarentur, velut insani; necesseque illis fuerit, ex illo Monasterio migrare ad locum indè longissimè dissitum, ne fœtore infecti, extinguerentur. Si unum unius damnati corpus talem mephitim edidere: quid erit illic esse inter trigesies mille milliones corporum damnatorum?

Quid illic ages delicatule? Ubi tunc peregrini muris olentes pelliculæ? ubinam flosculi toties naribus admoti? ubi aromata, ubi balsama? ubi transmarina suffimenta? (a) *Erit pro suavi ordore fœtor.* Vel ut Vatablus vertit, (b) *Erit pro musco*

(a) *Isa.* 3. (b) 2. *Corint.* 2. 15.

musco tabes. Quid agetis, si contingat vos in hanc ardentem conijci fornacem, pice bullientem, sulphure fœtentem, tenebris horridam, fumo vaporantem? In illo sterili solo non erunt horti, non tempe, non viridaria, ubi violas & rosas, ubi lilia & narcissos, quos naribus admoveatis, invenietis: Ne vos, ut hœdos illos tartareos infestet æternus fœtor, estote hîc (a) *Christi bonos odor.*

FLETUS.

V*Æ vobis qui ridetis, quia lugebitis, & flebitis.* (b) Asserit D. Bonaventura damnatorum fletum fore tam copiosum, ut si singulorum damnatorum asservarentur lachrymæ, tantum olim ex ijs confici lachrymarum posset, quantum est aquarum in toto, quantus patet, Oceano. Nihil sanè prout res habet, dicit S. Bonaventura: adde proinde tu vasto Oceano tot lachrymas, quot aquarum guttas, non modò Rhenus, vel

(a) 2. *Cor.* 2. (b) *Luc.* 6.

vel Scaldis, ſed & cætera totius orbis flumina, non modo uno die, ſed omnibus retro ſæculis in mare exonerarunt: quot guttæ pluviæ ab orbe condito in terram defluxerunt; adde porrò tantum inſuper lachrymarum, quantum fuit in abyſſo illa immenſa, primâ mundi luce à Deo condita: adde, ſi ita vis, decuplo, centuplo, immò & millecuplo, denique quantum voles plura; nil hæc omnia ad immanem illum quem damnatus quilibet effundet fletum. Illa ſiquidem omnia finita ſunt, hic fletus eſt futurus infinitus. B. Macharius dicit in inferno lachrymas forè igneas, quæ comburant corpora. Edent præterea horrendos ejulatus, gemitus, clamores, inconditos ſtrepitus ſonorum, qui in maxima illa caverna tonitruorum inſtar latè remugient. Illic collachrymantibus oculis, adgemiſcente pectore, ductis ex corde ſuſpiriis, evocato ex pulmonibus lamentabili clamore, & miſerabili ejulatione, infinities verba

illa

illa ingeminabunt: (a) *Ergo erravimus à via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis?* Accipite flebiles damnatorum elegias & funebres nænias ex S. Ephrem: (b) *Tunc amarissimè illachrymantes, ejulanteſque dicunt: O quo pacto in negligentia, atque torpore tempus nostrum transegimus! ô quomodo illusi sumus? quomodo Divinam Scripturam audientes, irridenteſque nos ipsos irrisimus! Ibi Deus loquebatur nobis per Scripturas, & non attendebamus: hic jam nos clamamus, & ipse suam à nobis faciem avertit. Quid nobis proderunt fines mundi? Vbinam qui nos genuit pater? Vbi quæ nos peperit mater? Vbi filii? Vbi amici? Vbi divitiæ? Vbi ſubſtantiæ, atque poſſeſſiones? Vbi turba? Vbi convivia? Vbi varii, & intempeſtivi curſus? Vbi Reges atque potentes? Quomodo à nullo illorum ſalvari modo poſſumus, neque verò nobis opem adferre? At penitus derelicti ſumus, & à Deo & à Sancto ejus.* Hæc erunt quæ pangent miſeri carmina. Quanta demen-

(a) *Sap.* 5. 6. (b) *Trac. de Abre.*

mentia, non prævenire fletibus fletum: in valle lachrymarum effusè ridere, & quidem amissâ Dei gratiâ, ac jure ad ad cælestem gloriam? Et hoc est quod S. Thomam adeò præ aliis omnibus capere se non posse identidem dicere solitum ferunt: quî videlicet fieri posset, ut qui se peccati lætalis reum sciret, læto, atque hilari unquam animo esse posset: utpote qui se tantis fletibus, atque mœroribus obnoxium esse intelligeret.

Sed quid miramur, miratum fuisse D. Thomam? cum plurimi sic vitam instituant, ac si damnatorum supplicia, essent vigilantium somnia, aut anicularum deliria? Hinc, nisi viderint aliquem ab orco reducem: vel legant epistolam aliquam ab inferis scriptam; & pænarum illarum indicem, non credunt. Itaque, ne quid ad hujus articuli veritatem confirmandam deesset; permisit subindè Deus, etiam à damnatis, damnatorum pænas, scriptis inde literis confirmari. (a) Cum enim vir quidam pro-

(a) *Garcias T.2.452. Contion. Evang.*

profligatissimus, ab uxore suâ blandè corriperetur, & officiosè admoneretur, ut ad frugem rediret, è cæno emergeret, ne, ut Divini è Cathedrâ verbi præco minabatur, æternas flammas incurreret; Maritus ad hæc uxoris verba: Abi, ait, stulta, tu credis seriò hæc à Concionatoribus dici? Comminiscuntur hæc & fingunt, & Inferorum cruciatus exaggerant, ut panico timore homines deterreant, & in officio contineant: quia si Infernus sit, nec ne, Deus scit: His dictis, repentinâ morte correptus, teterrimum fumum emittere cœpit: exilit lecto mulier, vocantur ancillæ, afferuntur lumina; & ecce truncum jacens cadaver, in carbonem fumigantem conversum, invenitur, has literas carbone Inferni descriptas in manu tenens: *Iam certus factus sum, quod sit infernus.* Ita nimirum, qui Evangelio non credunt, hâc ratione erudiuntur; misso, scilicet igne de cælo, ut ait Jeremias: (a) *Misit ignem in ossibus meis; & erudivit me.* Nullus opor-

(a) *Thren.* 1.

portunior, qui nos erudiat, & doceat timorem Domini, Magister, quam hic ignis, mente, & crebrâ cogitatione expensus, & ante oculos propositus. Hoc ultimum est, quod cælestis ille Medicus, ad salutem jam propè depositam conservandã, adhibet remedium. Sicut cùm tumor ulcerosus in corpore fit; & blanda pharmaca non prosunt, ferrum adhibetur candens, & adurens: sic Deus, postquàm pietatis remedia, postquam lachrymarum suarum antidota, postquàm sanguinis sui adhibuit pharmaca; nec illa prosunt, ferrum, & flammas adferri mandat. Quod ne nobis accidat; hîc oculos fidei amplissimè aperiamus, quæ Deus minatur supplicia, identidem contemplemur: ne oculos, quos hîc clausit culpa; posteà aperiat pœna.

FAMES.

F*Amem patientur ut canes*.(a) Sicut canes

Psal.58.

nes præ famis magnitudine occupantur circa sordes, cadavera, fimum, fimeta, & quæcunque ob graveolentiam, & corruptionem, aut inutilitatem ejciuntur extra civitatem; sic impii ut canes famelici seipsos mordebunt, & consumere vorando contendent. Innuit hoc Isaias: *Erit populus quasi esca ignis:* (a) *vir fratri suo non parcet , unusquisque carnem brachii sui vorabit.* Quis nescit fame stimulante homines fœdissima quæque comedere, feles, mures, rancidos canes, quin & propria membra, ac etiam liberos? Nec deerunt fœda, & amara æternùm esurientibus fercula. Nam in primis lingua & palatum damnatorum humore aliquo semper imbuentur, sed tam amaro, ut neque fuligo, neque fel, neque absynthium, illi æquari ullo modo possint. Sed nulla major sitis, faméſque est præ illa, quam damnatus quilibet avidissimè desiderat, Deo frui, ejusque cælesti mensa, nunquam saturandus. Ista porrò animæ ad

(a) *Isa.9.*

mæ ad Agni nuptias, ad cœnam illam magnam aviditas, non nisi canis sagacis impetu, & celeritate indagando potest explicari; qui dum fame stimulatur, si semel catenâ colligatus est, & hora cœnæ, aut prandii imminet, atque acutissimo olfactu cibos per nidorem odoratus est, videas brutum animal, ire, redire, mordere catenam; huc, illuc ferri, horrendum ululare, & quasi catenâ solutus sit, iterum atque iterum ad odorem pergere; sic ut nec voce, nec minis, nec virgâ, nec catenâ queat vis ejus appetitiva cohiberi. Scitis miserum illum destitutum veste nuptiali, è domo convivii, ligatis manibus, ac pedibus fuisse ejectum in tenebras exteriores. En canem ligatum. O Anima! quæ in tenebricosâ illa spelunca semel alligata ultimum tuum finem subodorata es, quid si in aula æterni illius convivii epulas olfeceris? Quid si accumbentes videas torrente voluptatis potari? Quid si Deum accinctum, ministrantem audias? Quali impetu in finem tendis?

Quanto desiderio illi mensæ assidere experis? Infinito, atque adeò impatientissimo. Siste, frustra conaris. Non videbis Deum in terra viventium. Quis me hîc ligatum tenet? Culpa. Quis huc me damnavit? Deus. Hic nònne est qui me procreavit? Ita. Cur igitur sic suam exagitat creaturam? Quia sua jam non est. Iam ego Dei non sum, nec penes Deum cura est de me? Nulla. Execror igitur summum bonum; odi Deum, & ab omnibus odio haberi cupio. Sic miseri illi tanquam canes firmissimè ligati, ad odorem cælestis convivii avidi, cum videant se invitos tanto cum impetu illic cohiberi, furore ac fame rabidi, contra Deum latrant, blasphemant, ululant. Cave; quia non paucis dum calix est in manu, vinum in labiis, cibus in gutture; dum eructant crudam & indigestam crapulam, repentè intercluditur spiritus & jam benè saturi, ac strenuè tumulenti, reperiunt sese inter ignes, ubi *famem patientur ut canes.*

Quàm illi mereantur intolerabile,

famis,

famis, & sitis tolerare tormentum; facile intelliget, qui illorum epulonum vitam brutæ pecudi, quam homini similiorem sibi ob oculos proponat. (a) Illam nobis proponit, quasi in tabulâ expressam D. Chrysostomus, qui certè illos voracissimos lurcones, ac bibacissimos helluones, tàm appositis coloribus depingit, ut nil illis ad veritatem exponendam nec addi, nec demi possit. *Cui non est onerosus homo, aqualiculum pinguissimum parans, & quasi bellua marina, trahendus? Non loquor de his, qui naturâ sunt tales; sed his, qui delicatâ vitâ, corpora sua effecerunt talia. Oritur sol, & claros ubique radios diffundit, excitat singulos ad opera. Agricola arrepto ligone properat; faber ferrarius suos folles apprehendit; & singuli opifices, quod sibi congruit; & invenies unumquemque sua instrumenta in manus sumere. Mulier, fusum & telam: Ille autem, quasi porcus statim à matutinis horis ad pascendum ventrem egreditur; quærens, ut men-*

(a) *In Acta. c. 6. Hom. 35.*

mensam sumptuosam instruat: tametsi hoc solùm sit brutorum primo mane pasci; quoniam ad nil utilia sunt, quam ut mactentur. Illa autem, quæ dorso gerunt, & operibus apta, ipsâ nocte ad opus egrediuntur. Hic etiam èlecto surgit, sole jam totum implente forum, & omnibus labore satiatis. Surgit autem sese distendens, sicut porcus, qui saginatur: optimâ diei parte, in tenebris consumptâ. Deinde sedet longo tempore in lecto, præ hesternâ crapulâ invenire vestes, & alia non valens, & consumptâ magnâ parte in illis; tum seipsum comit, & ornat, & procedit turpitudinis spectaculum; nil habens hominis, sed omnia, quæ sunt bestiæ, in humanâ formâ apparent. Oculi lippiunt; vinum, os olet: misera Anima, quasi in lectum conjecta, ob varietatem ciborum sine fine infusorum, pondus carnium circumferens, sicut elephas: tandem veniens, sedet in locis; dicit, facitque talia, ut melius esset, illum adhuc dormire, quam vigilem esse: si tristia narrentur, quâvis puellâ trepidior fit; sin læta, puello quovis lætior,

tior, ac mollior. Vultus ejus oscitationibus plenus est, omnibus adhæret, qui volunt malè agere. Quomodo non omnes, talem condemnabunt, & domestici, & amici, & cognati? Quis non justè dicet, onus hic est terræ? frustra advenit in mundum talis? imò non frustra, sed in malum sui capitis, in damnum proprium, in detrimentum aliorum? Vestro jam judicio; quis hominem hujusmodi, quem Chrysostomus cum porco, belluâ marinâ, elephanre, & cum quâlibet bestiâ meritò confert, dignum judicabit, qui ad nuptias Agni, qui ad Cænam illam magnam, qui ad illam mensam, cui Deus ipse administrat, qui denique in domum cœlestis convivii admittatur? Egregiè ventrosos illos gnatones, & patinarios parasitos sugillat idem, qui supra Christianus ille Demosthenes: (a) *Tempus belli, tempus certaminis est; tu autem sedes in delitiis! Tu impinguas teipsum, certaturus? stat adversarius stridens dentibus in te; tu autem effusus es, & mensæ*

(a) *In Acta. c, 13. Hom. 27.*

mensæ addictus? Christus præ fame tabescit: tu autem præ gulâ teipsum disrumpis? Nunquid sacrificandi sumus, quod impinguamus nos ipsos? Quid suppeditas vermibus tam splendidam mensam? Quid amplius facis, quam saniem? Cur fontes sudoris, & fæces, in te deponis? Cur defodis Animam? Cur crassum parietem, crassiorem facis? Cur magnum fumum, & nebulam? Nullus ergò speret post Bacchanalia, & saturnalia, cœleste convivium, sed timeat æternum jejunium.

VERMIS CONSCIENTIÆ.

V*Indicta carnis impii, ignis & vermis.* (a) Conspirans est Theologorum, quin & SS. Patrum opinio, damnatos veris torqueri vermibus: adeoque in Averno esse propè innumeros vermes horribiles, fœdissimos, immortales, æternos, qui peculiari præter ignem pœnâ,

(a) *Eccl. 7. 19.*

nâ, corpora scelestorum affligant, & acutissimum dolorem inferant, ipsi doloris expertes. Ita D. Basilius: (a) *In Inferno vermium innumerabilium genus venenosum ac carnivorum erit, esitans quidem, nec tamen se satians, intolerabiles dolores morsibus infligens.* S. Anselmus in Elucidario: *Tertia in inferno pœna est vermes immortales, id est, serpentes & dracones visu & sibilo horribiles, qui ut pisces in aqua, ita vivunt in flamma.* Itaque scaturiet undique per nares, oculos, aures, os, examen fœdissimorum verminum, qui perpetuis morsibus omnia intestina, & singula membra acerrimè vellicabunt. Quod tormentum eò erit intolerabilius, quòd cùm singuli ictus, ac morsus sint mortiferi, nullus tamen vitam auferat, etiam optantibus mori.

Alius ad hæc est vermis, qui non corpus, sed animum corrodit: nimirum quòd neglexerint per omnem vitam, oblatam occasionem salutis, ac temporis non

(a) *In Psalm. 33.*

ris non redituri irreparabilem jacturam fecerint. Docet id S. Humbertus è sancta D. Dominici familia vir undequaque magnus sequenti historia. Homo quidam religiosus piis aliquando precibus occupatus, seria futuri ævi consideratione distinebatur, cùm ecce tibi vocem lugubrem accipit, ignarus unde adlaberetur. Quæsiit ergo quis gemeret, quid etiam ploraret? Ad quem tristis iterum sonus: Sum unus ex damnatorum turba. Quid verò, inquit ille, tam luctuosè suspiras? quid defles tam calidè? Cui denuo querula vox: Noveris ô magne Numinis amice, me, cæterosque Averni incolas, nil acerbius lugere, nil amarius deplorare, quàm inter vanitates sæculi, brevesque illecebras, dilapidati temporis jacturam. Post hæc stygis umbra evanuit, suumque auditorem, metu non vano perplexum reliquit: Dum miseri illi cogitant sine ullo fructu transiisse sibi dies salutis, tempus acceptabile, tempus seminandi, nundinandi, placandi Deum, lucrandi cœlum,

lum, totos se dedunt lamentis, laxant omnes habenas lachrymis, effundunt se in fletum. O mortales sat temporis perditum, sat datum vanitati, sat Baccho, Cereri, Veneri. Quod reliquum est, Deo, Virtuti, cœlo, Æternitati consecremus. Audies brevi in domo æternitatis incola: (a) *Tempus non erit amplius.* Non erit amplius tempus seminandi, negotiandi, nundinandi: nullum amplius tempus agendæ pœnitentiæ, augendæ gratiæ, accumulandæ gloriæ, placandæ divinæ Justitiæ: (b) *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum.*

Non sinamus inter manus elabi illud tempus, quod nunc est acceptabile, postea erit irrevocabile, & ejus damnum irreparabile? Hoc tempus est super omne pretium inæstimabile: & tamen, quam parvi illud æstiment mortales, intelliges ex Innocentio Pontifice; ubi graphicè exprimit varia variorum hominum negotia, quibus expendunt dies salutis. (b) *Currunt, & discurrunt*

(a *Apoc.* 6.10. (b) *Gal.* 6.10. (c) *Cap.* 12.

runt mortales per sepes, & semitas; ascendunt montes, transcendunt colles, transvolant rupes, pervolant alpes; transgrediuntur foveas, ingrediuntur cavernas; rimantur viscera terræ, profunda maris; incerta fluminis, opaca nemoris: in viâ solitudinis exponunt se ventis, & ruinis, & præcipitiis, imbribus, tonitruis, fulminibus, fluctibus, & procellis: Metalla cudunt, & conflant; lapides sculpunt, & poliunt; ligna succidunt, & dolant; telas ordiuntur, & texunt; vestes incidunt, & consuunt; ædificant domos, plantant hortos, excolunt agros, pastinant vineas, succendunt clibanos, extruunt molendina; piscantur, venantur, & aucupantur: meditantur & cogitant; consiliantur, & ordinant; querelant, & litigant; diripiunt, & furantur; decipiunt, & mercantur; contendunt & præliantur, & innumera talia, ut opes congerant, ut quæstus multiplicent, ut lucra sectentur, ut honores acquirant, ut dignitates extollant, ut potestates extendant: & hæc quoque labor, & mentis afflictio. Sic miseris transeunt

dies

dies salutis, donec diem obeant; & dum illi sine fructu transeunt, isti sine fine pereunt.

IGNIS.

TAm erit vehemens ille ignis, ut nec omnes omnium hominum lachrymæ, nec omnes omnium rivorum, torrentium, lacuum, fontium, fluminum aquæ, nec omnes abyssi & maria, in unum conflata, nec omnes dæmones, vel Angeli exertis omnibus viribus possint vel unicam illius extinguere scintillam. Miraris vim flammæ? Desines, si causam ex Isaia consideres. (a) *Flatus Domini sicut torrens sulphuris succendit eum.* Quasi dicat: Indefessus Divini furoris halitus, quasi sulphureos evomet torrentes, efficietque, ut ignis ille nunquam langueat, nedum deficiat. Deinde, ignis corpora quidem comburit, non tamen consumit; unde ne unus quidem pilus inter tantos, totque flamma-

(a) *Cap.* 30.

marum crepitantium globos, totâ æternitate peribit. (a) Ex Cajetani mente, idem ignis damnatis ergaſtulum erit & vincula, quibus corpora conſtringantur in gehenna, nexus quo mens adigatur ad cogitandum acerbitatem ſupplicii, & voluntas cogatur ad impatientiam pœnæ, & inde orietur lugubris mœror, abſoni gemitus, luctus perennis, ejulatus impatiens, ſeræ lachrymæ, & inſanus furor. (b) Refert Granatenſis, virum quendam ſanctitate clarum illi dixiſſe, ſibi cauterium in aure inuſtum, ut â morbo quodam curaretur; dolorem verò brevi illo tempore tantum fuiſſe, ut ſi Deus ei optionem dediſſet alterutrum eligendi, aut ſecundum cauterium perferre, aut ordinem aliquem religioſum quamtumuis aſperum, & rigidum ingredi, ſe maluiſſe hunc ingredi, quàm novi cauterii cruciatum ſuſtinere, proh! ſi tantus eſt dolor, breviſſimâ temporis morâ pati in aure cauterium, quid erit toto cor-

(a) *In cap. Matt.* 25. (b) *Tom.* 3.

corpore per omnem æternitatem ſuſtinere voraciſſimum incendium? ubi ſingula corporis membra, quin & venæ, & arteriæ, & fibræ, & inteſtina, & viſcera, & oſſa, non ſecus quàm ſpongia in medio oceano aqua, ſic illa in ſtagno illo ardente igne replebuntur. (a) *Quis habitabit ex vobis, cum ardoribus ſempiternis?* Quis ex vobis, qui nil oletis niſi balſamum, & unguentum; nil calcatis niſi roſas, & violas; nil expetitis niſi delicias, & epulas? qui ducitis in bonis dies veſtros, in laſcivia noctes? Quomodo vos delicatuli troſſuli, quibus tormentum videtur intolerabile, ſummâ cute, momento uno, perferre minimam minimæ flammæ ſcintillulam; poteritis æternam noctem dormire in candenti lecto, in ardenti furno? Attendite, & expedite verba S. Auguſtini, ut evadatis flammas ardoris ſempiterni. (b) *Non erit iſte ignis, ſicut focus tuus, quò tamen ſi manum tuam mittere cogeres, facies quidquid voluerit, qui hæc minatur. Si dicat:*

(a) *Iſai.* 33. (b) *In Pſal.* 49.

dicat: Scribe contra caput patris tui, scribe contra caput filiorum tuorum; nam si non fecerit, manum tuam immittam in focum hunc; facies, ne ardeat manus tua: Minatur ergo inimicus tuus tam levi malum, & facis malum; minatur Deus æternum malum, & non facis bonum?

Intellexerat hoc æternum malum, ille D. Dominici magni Patriarchæ filius, vir morum integritate celebris. (a) Hic Rege Castellæ connivente, per quosdam ad flagitium pellectus fuit; qui pellicem adornarunt, quæ eum salaciter, & fallaciter invitaret ad scelus: ei locum, tempus, opportunitatem omnē condicit. (b) Adest illa, nocte concubia, à Monacho dum intromittitur: sed clam ipso, testes ex insidiis rei eventum operiebantur. Dum ecce, ut ad cubile venit, in medio pavimento, ex succensis carbonibus, ad mensuram corporis sui, flammeum stratum exhibet; nec mora, super illud se nudum conijcit, sic eam com-

(a) *Cantipratell. 2. 6. 3. n. 45.* (b) *Spinelius de Beatâ virg.*

compellans: veni, hic lectus dignus, ubi libidinem expleas. Accurrunt ex insidiis Proceres, hominem attollunt: sed citra adustionem, & ni hic intercessisset, ipsam pellicem igni addixissent, sed suffecerat sibi ignem ignibus extinxisse.

DE SPERATIO.

Clausa est janua. (a) Rex Balthasar cum in convivio vidisset tria arcana verba scribi in pariete, quasi à manu hominis. (b) *Mane, Thecel, Phares: facies commutata est, & cogitationes ejus conturbabant eum, & compages renum ejus solvebantur, & genua ejus ad se invicem collidebantur.* Ita nimirum inauspicati ominis tria illa verba erant, licèt nondum à Rege intellecta. Tria sunt verba quæ damnatos atrociter perturbant, ob quæ omnium genua ad se invicem colliduntur: nimirum, *Clausa est janua.* Primo momento quo infausti anima

 ingre-

(a) *Matth.* 15. (b) *Dan. cap.* 5.

ingreditur illud ferale ergaſtulum, omnis infelicitatis receptaculum, clauditur illi janua ſpei, miſericordiæ, quietis, felicitatis, gratiæ, pietatis, ſolatii, omnis boni. Omnes conſolationis aditus illi ſunt obſtructi, luctus ac mœroris omnes aperti, Adamantinis ſeris clauditur Infernus; clathris ferreis hic carcer munitur. Hinc deſperati ab omnibus tanquam rabidi canes, jugiter ululant contra cœlum, cœlites, Deiparam, Chriſtum, Deum: optarentque omnes ſecum damnari. Intellectus enim damnatorum, qui Deum non videt niſi in effectibus pernicioſiſſimis, flāmis ultricibus, pice liquatâ, ardenti ſulphure, horrenda ſocietate, plagiſque dæmonum, fœtenti, ac tenebricoſo carcere, aliiſque id genus malis, quibus accedit æternitatis incrementum, quo exigui temporis peccata vindicantur: Intellectus, inquam, damnatorum nil aliud videns, aut voluntati repræſentans, furioſo, atque implacabili odio in Deum feretur, à quo tota hæc vindicta proficiſci-

eiſcitur: & viciſſim ex deſperatione ardebit infinito vindictæ deſiderio, Deique (ſi fieri poſſet) conculcandi, atque exterminandi. Nihil igitur intellectui offeretur, quod vel minimum poſſit adferre ſolatium. Patet id exemplo Ariſtotelis, quem ajunt à morte cuidam ſuo apparuiſſe diſcipulo, ac dixiſſe: (a) *Omnia quæcumque ſciebam, oblitus ſum, ſolum mihi ſupereſt hoc ſcire, quod in æternum perierim.* Hoc ne æternùm cogites, hîc modi omnes excogitandi, ne pereas. Tunc ſerò ſeria voles; quia, ut ſcitè Epiphanius, (b) *poſt hominis mortem obſignata ſunt promptuaria, & impletum eſt tempus, & certamen perfectum eſt, evacuatum eſt ſtadium, & coronæ datæ ſunt, & qui decertarunt, quieſcunt, & qui non certarunt, non amplius adſunt, & qui in ſtadio victi ſunt, dejecti ſunt, & omnia palam conſummata ſunt, poſt factum hinc diſceſſum.* Hîc ergo antequam animam agis, agenda eſt pœniten-

(a) *Magalinus in Iudic. n.* 43. (b) *Hæreſi* 59. *lib.* 2.

nitentia, ne fatuus cum fatuis virginibus audias triſte illud, *Clauſa eſt janua.* (a) Quæ janua? Clauſa eſt janua omnis ſolatii; ô luctus! omnis gratiæ: ô jactura! omnis meriti: ô infelicitas! omnis miſericordiæ: ô miſeria! omnis ſpei; ô deſperatio! omnis boni: ô malum! Tibi ergo ipſe conſule, quia ſi momento illo, quo in ictu oculi clauduntur omnia, fuerit anima tua deſtituta gratiâ, æternùm audies: *Clauſa eſt janua.*

Memoriæ proditum eſt in faſtis Ordinis Ciſtercienſis, quendam, qui illius Ordinis intraverat familiam, & amplexatus fuerat inſtitutum, inchoatæ illic vitæ pœnituiſſe; (b) atque adeò, voluiſſe, unde pedem extulerat, & Ordinem deſerere. Quod, cùm jam firmiter ſecum decreverat, apparuêre illi, qui dudum fuerant mortui, parentes ejus, qui hoc ejus decretum damnabant; & ne exequeretur, diſſuadebant. Tandem, cùm

(a) *Matth.* 25. 10. (b) *Vincentius T.* 3. 818.

cùm nec sic à proposito,& quod animo agitabat consilio, posset revocari; mater mœsta penitus, denuo se spectabilem exhibuit; & ab,eo,cur Ordinem desere-re proposuisset,quærebat. Respondit is,non posse se tantam tam rigidi Ordinis sustinere asperitatem. Tum ad illum mater. Et amabo te, inquit, fili, Inferorum pœnas qui sustinebis: Cum reponeret alter, Ordinem hunc videri sibi ipsas Inferorum adæquare pœnas; cujus vigiliæ, quasi perpetuæ,silentium amarum, lectus ferreus,cibus insipidus, vestitus asper:intulit mater: Placet, ait, fili unum, sed modicum Inferni experiri tormentum; & cum alter placere sibi oppidò responderet. Audivit tàm horribilem porcorum grunnitum, ut nullum quantumcunque fragosum tonitru posset cum eo conferri: videbatur ei totum supra caput ejus scindi, & in partes findi cælum; & cum præ dolore, ac timore clamaret, & animo deficeret; mater deficientis animum confirmavit, & mox cessavit ille sonitus. Vel ille

clamor ſatis illi fuit, ut in arrepto vitæ inſtituto perſiſteret, & ad mortem uſque perſeveraret. Sed quales erunt deſperatorum querelæ, cujuſmodi ululatus, quid lamentando miſeri illi deplorabunt? Accipite mæſtas Damnatorum elegias, flebileſque nænias, ac lugubres leſſus ex D. Ephren. (a) *Tunc amariſſimè illachrymantes, ejulanteſque dicent: O quo pacto, in negligentiâ, atque torpore tempus noſtrum tranſegimus! O, quomodò illuſi ſumus! ò quomodò Divinam ſcripturam audientes, irridenteſque, nos ipſos irriſimus! Ibi Deus loquebatur nobis per ſcripturas; & non attendebamus: hîc nos jam clamamus; & ipſe ſuam à nobis faciem avertit. Quid nobis proderunt fines mundi? Vbinam, qui nos genuit pater? Vbi, quæ nos peperit Mater? Vbi filii? Vbi amici? Vbi divitiæ? Vbi ſubſtantiæ, atque poſſeſſiones? Vbi turbæ? Vbi convivia? Vbi varii & intempeſtivi curſus? Vbi Reges, atque Potentes! Quomodò à nullo*

Tract. de abrenuntiatione ſub finem Tom.

nullo eorum ſalvari modò poſſumus: neque vero nobis ipſi opem adferre. At penitus derelicti ſumus, & à Deo, & à ſancto ejus? Hæc erunt, quæ pangent Deſperati carmina.

ÆTERNITAS.

INter infinita tormentorum genera unum eſt quod damnatos acutiſſimè urit, quod ſibi dictum eſſe nimis verè illud Jeremiæ intelligant; *Perditus in æternum eris.* (a) Immane ſupplicium perferunt à cæca nocte, quam ſtygiæ tenebræ ſecum vehunt & excludendo ſolem, commune captivorum ſolatium. Neque tolerabilior eſt mephitis illa, quæ exhalatur ex inferorum cloaca, plena peſtilentiſſimi fœtoris. Augent dolorem multiplices lachrymæ, quæ ex oculis quaſi continuo fonte fluunt. Porrò miſeriam miſerrimorum apud Inferos civium accendit ignis ſtygius. Acerba hæc omnia. Sed nil his omni-

(a) *Cap. 51. 26.*

omnibus acerbius illo, quod singulis tormentis totâ mole incumbit, Æternitatis pondere. Hoc immensum pondus cum his momentis ponderasset salax quidam Juvenis (a) (de quo Granatensis,) sic ipse secum disserere. Non posset invenire homo aliquis in hoc mundo sani cerebri, qui totius mundi imperium vellet admittere eâ conditione, ut per annos 30. aut 40. in lectulo plumis molli, in culcitra rosis & liliis strata extensus jaceret. Quod si ita est, quæ mania, quæ phrenesis, quæ hominum dementia, velle pro re nihili amplecti lectum ardentem, in quo torreatur æternùm? Ea cogitatio sic hominẽ pupugit, ut ad frugem redierit, & tandem ob exquisitas, quibus pollebat, virtutes; in Antistitem fuerit adscitus. Penetraverat in ipsa Æternitatis adyta Eminentissimus Cardinalis Bellarminus, cùm illa verba Lovanii in D. Michaelis templo è suggestu proferret: (b) Tam

(a) *Dux pecc. l. 1. p. 1. c. 10.* (b) *Serm. de Infer.*

Tam horrenda res est, sine fine torqueri, ut licet unus tantum ex omnibus filiis Adæ tali supplicio esset mactandus, meritò omnibus pavendum ac trepidandum esset. Si ista non credimus; ubi est fides nostra? Si credimus, ubi judicium? Si sanæ mentis sumus, si Divinis oraculis, si Prophetarum vaticiniis, si Ecclesiæ, si Christo; si Deo fidem adhibemus, quo pacto tam horrendo periculo imminente dormimus? (a) O *Æternitas!* (exclamat non-nemo) *quem cui consideratio non movet, caret vel mente, vel fide.* O quæ calamitas! immersum esse in stagno sulphureo, velut victimam destinatam ad pœnas persolvendas, in igne excitato flatu iræ Divinæ: nil amplius circa videre, nisi terrifica dæmonum spectra, ad nihil superesse, nisi ad tormenta & cruciatus in toto corpore & anima perferendos: deprehendere gehennam in propria conscientia: aliam non habere vitam, quàm æternitatem pœnarum: imò momentis singulis

(a) *Pædag. Christ. p. 1. c. 8. §. 8.*

gulis cogitare, hoc omne & totum quod patior, in flamma, in sulphure, in pice, in fœtore, siti, & fame, sine fine, absque cessatione, sine interruptione minima, perpetuò esse patiendum. Hoc demum est terribilum omnium terribilissimum.

Conceperat illud terribile arcanum, quantum fas est homini, (a) Ægidius ille Religiosissimus, qui affirmabat: si unus tantum homo damnandus esset, cæterique omnes salvandi: ego totis viribus adniterer, ne unquàm peccarem, ne sic essem ille unus. Quid verò ad ista talia nobis animi est? imò, quis esse debet? opportunè Bernardus. (b) *Alterum è duobus eligamus, aut semper cruciari cum impiis, aut perpetuò lætari cum sanctis. Bonum siquidem & malum; vita & mors, ante nos sunt posita: ut ad quod voluerimus, manus extendamus.* Magni utrimque momenti sunt ea, quæ Christiano in deliberationem venire oportet.

(a) *A Lapid. in* 1. *petri* 1.10. (b) *l. de Animâ c.*3.

tet. Utrimque æternitas eſt; ſed altera beata; infortunata altera: ab hominis cujuſque electione pendet, utram admittat. Qui rectè, prudenterque vult eligere, neceſſè eſt, imitetur Davidem, cujus eſt illud: (a) *Cogitavi dies antiquos; annos æternos in mente habui; & mediatus ſum nocte cum corde meo.* Dignum planè exercitium, non infimis duntaxat mortalibus, & mediocribus, ſed ſummis etiam Capitibus, & coronatis verticibus, dies, noctesque cum ſecuturâ æternitate occupari, præſertim quando de eâdem, volucres ſibi aliiſque occinunt. Civis Erfordii, corvum olim habuit, domi ſuæ cicurem incolam: Advertit aliquando herus, quod avis triſtior ſederet, ſuiſque ſe plumis involveret, meditabundæ ſimilis: Ergò hortatur, quid mente coqueret, aut quæ ſeverior cogitatio animum exederet. Tum corvus quâ voce potuit: *Cogitavi*, inquit, *dies antiquos; & annos æternos in mente habui*: hæc ubi dixit, ſimul

(a) *Pſal.* 76.67.

ſimul ex oculis patris familias abiit; ut credibile ſit, ſub corvi ſchemate, ſpiritum aliquem latuiſſe, quem æternitatis memoria exercuerit. Neque tamen moror, ſpiritus hic fuerit,an veri nominis corvus? vellem, ut cum ipſo ſinguli quotidie, immò in momenta ſingula nobis occineremus de annis æternis tranſigendis: aut inter gaudia quondam Beatorum, aut inter Inferorum ſupplicia Denique, hæc pauca tecum identidem meditare: Neceſsè eſt,mihi ſit poſt ultimum halitum corpori, & Animæ, æternum benè,vel æternum malè. Elige, benè elegiſſe, erit eligenti æternum bonum; malè, æternum malum.

Vt quæ legiſti effugias,hæc pauca expendas.

QUid gravius quàm ſemper velle quod nunquam erit,& ſemper nolle quod nunquam erit? In æternum peccator non aſſequetur quod vult, & quod

quod non vult ; nihilominus in æternum cogetur pati. Clarius orat. 12.

Quid (inquit quidam Sanctus) tristius & durius, quam dici semper NON, ad ea quæ petuntur : & semper dici ITA, ad hæc quæ maximè odisti? Ad districti judicii justitiam pertinet, ut numquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato, & nullus detur iniquo terminus ultionis, quia quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis; S. Gregor. in Moral.

Tunc videbit impius quòd Deus cuncta conspiciat, cùm viderit se pro occultis damnari; aperiet oculos in pœna, quos clausit in culpa. Idem 25. Moral. cap. 3.

Cruciatur, & non extinguitur; moritur, & vivit; deficit, & subsistit; finitur, & sine fine est. Idem lib. 9. Moral, cap. 40.

EXEMPLUM.

Jordanus Generalis Ordinis S. Domini-

minici, filium cujusdam Comitis laſcivum ac ſalacem, inferorum objectis pœnis ad frugem convertit. Multa illi ſuggeſſerat pia conſilia, & ſalubria monita, ſed ſurdo canebat, cæco prælucebat. Tandem cùm videret eum formâ decorum, vultu ſpecioſum, aſpectu gratum, his illum aggreditur verbis: O Juvenis ſpecioſiſſime, unum te rogo, ut quando reſpicies tui ipſius formam & formæ ſuſpicies venuſtatem, quando pulcherrima illa intuebere membra, cogita, ſed ſeriò. Nunquid dolendum foret, ſi contingeret formoſa hæc formoſiſſimi corporis membra, fieri æterni incendii fomenta, perennium flammarum pabula? ſi illi limpidi oculi, aurea cæſaries, eburnea frons, roſeæ genæ, corallina labra, nivea cervix, lactea colla, hoc tam affabre concinnatum corpus, deberet obduci fuligine, involvi ſulphure, fumare inter crepitantium flammarum globos? Non caruit hoc conſilium ſucceſſu: ſæpiùs hæc Juvenis ille ſecum perpendere, ſæpiùs in mentem revocare:

re: nec fructu pœnitendo. Nam perspectâ tandem rerum omnium vanitate, mundum jussit res suas habere, eique renuntians, ad religiosam se contulit familiam, malens ibi brevi tempore corpus affligere pœnitentiis, quàm æternis affligi suppliciis.

Juvenis quidam in quasvis sese effundebat delicias. Interdiu ambulabat inter rosas, noctu cubabat inter plumas; omne tempus terebat inter delitias. Hic die quodam hæc secum cogitare: illam quam duceret vitam, esse viam ad mortem: incumbere sibi necessitatem semel patiendi vel hîc parva, vel postea summa: nemini fas esse transire à delitiis ad delitias; toto corpore, totâ æternitate ardere; non tantum esse grave, sed intolerabile Ergo patiamur, ne patiamur: hîc ad momentum, ne posteà in æternum. His ita expensis, ad D. Dominici sese contulit asceterium. Cum in sacra illa Pietatis palæstra, corpus suum inflictis per cilicia, & flagella pœnis, gnaviter exerceret; parentes conscii, virum gra-

vem,

vem ad eum delegant, qui ſuaderet, priuſquam votis ſe Deo obſtringeret, à ſtatione diſcederet, Ordinem deſereret. Quia, inquit, naturæ complexione nimis es delicatus, non poteris tam rigidi ordinis ſuſtinere aſperitatem; ad quem Juvenis; Itàne verò? Ideo mihi ad mundum ſuades reditum, quia delicatus ſum? At hæc ipſa unica fuit, cur mundum deſerui, cauſa: cùm enim non neſcirem me adeò eſſe delicatum, ut nec pulicis in ſumma cute poſſim perferre aculeum, nec unius noctis febriculam, nec unius ſcintillæ ardorem, quin præ dolore exclamem: Æternos, eoſque acerbiſſimos, per ſingula totius corporis membra, quî potero ſuſtinere cruciatus? Itaque cùm alterutrum ſit eligendum, elegi potiùs pœnitentiæ aſperitatem in hoc Ordine, quàm pœnarum acerbitatem in illo loco, ubi nullus eſt ordo.

O homo qui deſideras regnum Dei poſſidere, cur feciſti malum? Dum potes, emenda: dum tempus habes, clama ad omnipotentem Deum; dum datur ſpa-

ſpatium, luge: dum licentia eſt, pœniteas: feſtina dum potes, dum anima verſatur in corpore, dum adhuc vivis, futurum remediũ require tibi, priuſquam te in profundo abſorbeat pelagus, & priuſquam te malignus rapiat infernus, ubi nulla datur indulgentia, ubi nullus regreditur ad veniam. S. Aug. ſerm. 40. de Sanct.

Si haberes (ut ait S. Hieronymus) ſapientiam Salomonis, pulchritudinem, & formam Abſalonis, fortitudinem Samſonis, annos, & vitæ tempora Enoch, Crœſi divitias, Octaviani potentiam, quid hæc omnia in fine vitæ profuerint, ſi corpus vermibus, anima diabolis cedat, ut cum divite Epulone æternis tormentis torqueatur?

Expiatura erit illic inextinguibilis concrematio, quidquid hîc non ſtuduerit ſanare correptio. Ardens inferni puteus aperietur, deſcenſus erit, reditus non erit. Illic denudati, & corporaliter mortui perpetuum demergentur, deijciendi in tenebras exteriores infeliciter excluſi,

exclusi, infeliciùs includendi. De hoc puteo Propheta dicit: *Neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.* Psal. 68. Ideò dicit, *Neque urgeat super me puteus os suum*: quia cum susceperit reos, claudetur sursum, & aperietur deorsum, dilatabitur in profundum, nullum spiramen, nullus liber anhelitus claustris desuper urgentibus relinquetur, detrudentur illic valedicentes rerum naturæ, ultrà nescientur à Deo, qui Deum scire noluerunt, morituri vitæ & morti sine fine victuri. Eusebius Gall.

* * *
* *

DE

Tot afflues bonis si fueris bonus.

DE COELO,

PROOEMIUM

HActenus lustravimus illa tetra, & formidabilia draconum cubilia, peragravimus subterranea illius regionis, quæ operta est mortis caligine, cavernosus specus, percepimus naribus illam pestilentissimam mephitim, quæ ex illo sulphureo vaporario exhalatur; excepimus auribus luctuosissimos illos ejulatus, stridores dentium, ac flebiles elegias damnatorum, enatavimus per ardens illud stagnum picei, & sulphure; jam tandem exemplo Christi, qui prius, descendit ad Inferos, postea ascendit ad cœlos, emergamus ex hoc tartareo luto, & leteo flumine, & oculos attollamus in altum, contemplemur perspicacissima mentis acie pictum illud, & fulgentibus stellis, ut-

ut sapphiris, chrysolitisque radians summi Numinis palatium, ubi electi ævo sempiterno læti, coronatique fruuntur. Et hoc proprium est hominis, qui hic velut in exilio peregrinatur à Domino, cœlum velut Patriam contueri. Cur enim existimat is Deum, os hominis, oculosque in altum erexisse? cur ut & bruta pecora lutum, solumque spectamus? Accipite responsum à Divo Bernardo. (a) Propterea Deus rectum fecit hominem, etiam corpore ipso, & os hominis sublime dedit, cùm prona utique spectent animantia cetera terram, & attollens ad sidera vultus illicò suspiret, ubi tam beatam, & perennem conspicit mansionem: mane piè, & fideliter nobis eam intuentibus, vehementissimum quoddam incentivum amoris, & provocatio flagrantissimi desiderii & visio ipsa illius lucidissimæ regionis? non sunt stellæ cœli similes glebis terræ, inter splendorem solis, & caliginem terræ hujus, non parva distantia est; forte tamen in terra nonnulla pul-

(a) *Serm. S. de Martino.*

la pulchra videntur, & hæc ipſa undique mixta non pulchris, & aurum in luto, gemma in pulvere, lilium inter ſpinas, tota pulchra es, patria mea, & macula non eſt in te: tota pulchra, es, abſque eo, quod intrinſecus latet: non ſine cauſa cœlum dicitur plane eximinum, neſcio quid celatur in eo; videmus patriam, ſed à longe ſalutamus, adoramus illas delicias, ſed non guſtamus. Ita *S.Bernardus*. *Nunc igitur & ſurſum aſcendamus vos adhortor, duabus iſtis voculis, quas toties in ſacroſancto Chriſti ſacrificio auditis.* Surſum corda. *Hactenus corda veſtra fuerunt deorſum in regione mortis, in tartarorum altiſſimo barathro, in centro terræ; nunc ſurſum corda, ſurſum ſupra terram, & terrarum palatia, ac divitum pavimenta: ac quidquid ex terra concretum eſt: ſurſum ſuper omnia ſublunaria, & aeris regionem, & planetarum domicilia, ac ſphæram ignis; ſurſum ſuper omnes ſtellas, & ſolem, & orbes cœleſtes, & firmamentum; intrate in gaudium domini, in illud gaudium quod nemo tol-*

mo tollet à vobis, state ut viri illi Galilæi, aspicientes in cœlum, & ut verbis utar S. Bernardi. Visitate singulos ordines Angelorum, Patriarcharum numerum, & cuneos Prophetarum, & Apostolorum senatum: (a) suspicite Martyrum coronas purpureis floribus rutilantes, redolentes liliis choros Virginum admiramini, & ad mellifluum novi cantici sonum, quantum prævalet infirmitas cordis, erigite aures.

CAPUT I.

Homo novus despicit magna terræ, expensâ magnitudine cœli.

IMmensum propè est, ut spatii intervallum, sic & conditionis discrimen, inter hæc tria tri loca, cœlos, terras, Inferos. Cum enim mundus hic medius sit inter cœlum, & Infernum, in quo ea quæ supra in cœlo, & infra in orco continentur, inveniuntur; ex amore eorum,

(a) *Serm. 4. de Ascens. Dom.*

quæ homo amplectitur, ejus felicitatis, vel miseriæ augurium capitur. In cœlesti illa gloria, vita absque morte reperitur, in Inferno autem mors absque vita: medius utriusque mundus, morte, & vita constat. In cœlo sanitas est absque morbo: in Inferno infirmitas absque sanitate: in mundo, & sanitas, & infirmitas. In cœlo gloria abque miseria regnat; In Inferno miseria sine gloria dominatur: in terris, utrumque invenitur. In cœlo pax absque bello, in inferno bellum sine pace. In mundo, utrumque videre est: denique in cœlo sunt omnia bona sine malis; In Inferno, omnia mala sine ullo bono, in hoc mundo, bona, & mala inter se mixta.

Nunc autem nostri est arbitrii quamdiu sol intelligentiæ lucet supra horizontem Animæ nostræ, quæ placet eligere, vel bona æterna ubi nulla sunt mala, vel mala æterna, ubi nulla sunt bona. Sed ne in horum electione erremus errorem irreparabilem, quem tota nec corriget æternitas, postquam timore

timore vos perculi proponendo æterna in orco mala, jam contendam desiderio accendere, obtinendi æterna quæ in cœlo sunt bona. Illic interim fixa sint nostra & corda, & lumina, ubi vera sunt bona, & gaudia. Priusquam tibi infinitos cœlestis gloriæ thesauros aperiam, locum ipsum in quo hi thesauri absconditi sunt, proponam, & quantus ille sit mole, quam altus, longus, latus, exponam. Magnitudinem cœli facile quis conjiciet ex altitudine, altitudinem ejus demonstrant Astronomi primo ex sole. Prodeat ergo in theatrum vas illud magnum, fons omnium luminum sol, cujus aspectu quotidie perfundimur, cujus aspectu quotidie fruimur, cujus speciem quotidie intuemur. Is nostris oculis non videtur major globo aliquo communi sphaerico. Quantæ putatis solem esse molis? superat totius terræ ambitum centies, & sexagesies; hæc non est unius, sed omnium plane, nullo excepto, Astronomorum conspirans sententia. Itaque sunt in *sole*, 160. quasi

mundi. Et tamen quam exiguæ apparet nobis ſol molis ? Jam vero quantum putaris diſtare ſolem à terra ? neceſſe enim eſt immenſo quodam ſpatii intervallo à nobis diſtare, cum tam vaſtum corpus, nobis appareat tam puſillum. Audite & obſtupeſcite. Diſtat ſol à terra 4. millionibus milliarium (millionem voco decies centena millia)& amplius. Unde ſequitur tantam eſſe pe-riphersam, & vaſtitatem Cœli ſolaris, ut ſol 24. (a)horis ſuum circulum peragens, una hora percurrat unum millionem & 140. millia milliarium : quod tantundem eſt, ac ſi terræ ambitum, & gyrum circumcurreret quinquageſies. Ambitus enim convexi cœli ſolis continet 27. milliones & 360. millia milliariorum. O liceat hic clamare. (b) *O Iſrael quam magna eſt domus Dei &c.* O Reges! ac terrarum Principes! Quid pro digitali terræ glebula tam atrocia bella geritis ! Quid pro arena una totum orbem cædibus funeſtatis, & tam cruen-

(a) 3. (b) *Baruch* 3. 24.

cruenta prælia præliamini? cœlum aſpicite; & ſuſpicite. Quale regnum vertici veſtro incumbit, pro illo pugnate, donec expugnetis. Nullum pro eo bellum non juſtum eſt. Sed relicto ſole, altius animo aſcendamus, & quam puſillum ſit, quidquid in terra videtur magnum, intelligamus. Aſcendamus à cœlo ſolis ad ipſum firmamentum. Quantum putatis firmamentum diſtare à terra? Docebunt nos ijdem illi Aſtronomi. Probant illi, & convincent terram à concavo firmamenti, ſive cœli octavi, & ſtellati, diſtare octoginta millionibus milliarium cum dimidio, ſpiſſitudinem vero firmamenti eſſe eandem. Quanta ergo debet eſſe diſtantia, ſpiſſitudo, & amplitudo cœli noni, decimi, & undecimi ſiqui ſint alijs ſuperiores, ac maxime cœli empyrei? Inde jam deducunt, ſi lapis molaris inciperet cadere à convexo firmamenti verſus terram, antequam terram attingeret, opus eſſet 92. annis ut decideret. Deus immortalis, videtur id humana

 fide

fide majus. Vos proponite vobis lapidem molarem, ingentem, quam vastum, summi ponderis; quo majoris est ponderis, eo celeriori impetu deorsum fertur: fingite talem lapidem cadere ex altissima quam unquam vidistis turri, dicetis momento prope esse in terra: omnes qui sunt circa turrim fugiunt, dum vident ex alto moveri. Fingite Angelum revelare vobis jam nunc ex firmamento devolvi lapidem hujusmodi recta super vestra capita. Non est quod quis hinc fugiet, ut interitum effugiat, maneat quisque securus sine metu: si sit adolescens, fiet juvenis, fiet vir, fiet decrepitus & depontanus senex, toto incanescet capite, antequam lapis is tangat caput: cum inceperit agere annum 90 tum tempus est fugiat, & sibi prospiciat. Ex hac ergo cœli, à terra distantia, constat, quanta sit cœli altitudo. Sed firmemus in firmamento adhuc gradum, & quanta sit stellæ magnitudo, inquiramus. Docent Astronomi, nullam esse stellam quæ non decies

octies

octies major ſit toto globo terræ, & tamen ſtellæ prope ſunt innumeræ. Quælibet autem ſtella in æquinoctiali poſita ſingulis horis conficit plus quam 42. milliones milliarium; ſi ergo in ſtella aliqua, & multo magis ſi in cœlo empyreo conſiſteremus, & deſpiceremus hunc terræ globulum, an non exclamaremus cum Seneca. (a) *Hoc eſt punctum quod inter gentes ferro, & igni dividitur! ô quam ridiculi ſunt hominum termini. Punctum eſt in quo navigatis, in quo bellatis, in quo regna diſponitis, ſurſum ingentia ſpatia ſunt.* Deinde cum formicis homines conferens, *Cum te, ait, in iſta vere magna ſuſtuleris, quoties videbis exercitus ſubjectis ire vexillis, dices, it nigrum campis agmen, formicarum eſt diſcurſus iſte, in anguſto laborantium.* Videte nunc quam ſint omnia quæ hic videntur magna, riſu, & contemptu digna. Poëtæ ſi quando quempiam parvi volunt facere, ac vilipendere; donum ejus, aut prædium, aut fun-

(a) *L. 1. Natur, in proœmi.*

dum, aut agrum parvum esse ajunt; itaque comtemptim describunt, ut cum ipsa domo Dominum contemnere & palam ridere videantur. (a) Hoc pacto inter Græcos Lucilius scripsit, Monophanis agrum tam parvum extitisse, uti se suspendere in illo, propter famen non potuerit, neque mortuus sepeliri. (b) Alius quidam Lupo gratias agens, affirmat se prandium ab illo, quam prædium accipere maluisse. Nam pensilem præ fenestra hortum suum in florum testa, rure illo esse majorem: cum ruta unica totum illud rus occupet, cum unius cicadæ ala rus totum tegat: cum uno die formica totum rus absumat: cum clausæ rosæ folium, rus totum coronet. O miseri Monophanes, qui agros tam angustos, qui fundos tam breves, qui domos tam exiguas, qui prædia tam contracta, qui atomos, qui unius rutæ spatium, qui locum ab ala cicadæ tegendum, pratum à formica de-

ca de-

(a) *L.2. Antholog.* (b) *Martial. l. 11. epig. 19.*

ca devorandum , hortum à roſæ nc
dum apertæ folio coronandum, cap
ciſſimo cœlo, vaſtiſſimo palatio, im-
menſo Deo antefertis. Beſtiæ deorſum
ſpectant, porci lutum verſant, talpæ
terram in delitiis habent, ſorex fodit, &
rimatur glebas, ſcarabæus ſtercora am-
plexatur, ſic peccatores, ſic infideles, ſic
hæretici, ſic athei, quia neque animum,
neque oculos ad cœlum attollere poſ-
ſunt, toti terrenis inhiant, ad lumen
noctuæ, ad tenebras aquilæ. Aliter filii
Dei, qui patrē ſuum non in rebus par-
vis, ſed magnis, non in imis, ſed ſum-
mis, quærunt: quia ſpem, fidemque ha-
bent æternitatis: oculos in ſtellas conij-
ciunt , animum ad cœlum attollunt,
mentem in Deo defigunt: hinc tam læ-
ti alacreſque caduca relinquunt,
terrena contemnunt, vilia
calcant.

* * *
* *

CA-

CAPUT II.

Novus homo spretis terræ angustiis, meditatur ampla ex cœli amplitudine.

UT in hoc argumento de cœlesti gloria, quod & jucundissimum est auditu, & utilissimum fructu, ordinatè, sine confusione procedamus; hunc ordinem observemus, ut primò, locum ipsum, qui est cœlum empyreum depingamus, deinde dotes & gaudia omnia quæ in corpus, tum quæ in animam redundabunt, exponamus, Prius conatus fui ad oculum demonstrare cœli immensam magnitudinem ex magnitudine solis, stellarum ac firmamenti, ejusque à terris distantia, modò à firmamento ad cœlum ipsum empyreum, Beatorum felicissimum domicilium, gradum faciamus. Ut cœli amplitudo ab

ab omnibus intelligatur, notandum est, undecim esse cœlos, qui his nominibus ab Astrologis insigniuntur, cœlum Lunæ, Mercurii, Veneris, Solis, Martis, Jovis, Saturni, firmamentum, primum mobile, cœlum crystallinum, & Empyreum: quod est regnum Beatorum. Hic est ergo cœlorum ordo. Jam ut reliquis omissis de cœlo Empyreo disseramus, quantæ sit illud capacitatis, accipite ex Astronomis. Dixi antea, firmamentum distare à terra 80. millionibus milliarium cum medio, & amplius; quantum putatis ergo distare ipsum cœlum empyreum? Ex mente omnium Astronomorum, cœlum Empyreum, quoad concavam sui partem, distat à centro terræ mille 295. millionibus, & 9. millibus milliarium. Jam si secundùm eorum principia, tantundem spissitudinis illi tribuas, pars ejus convexa distabit à centro terræ bis mille 590. millionibus, & 159. millibus milliarium, & hæc tantum semidiametrum faciunt. Integer ergo diameter

per

per centrum terræ, uſque ad convexam ejus partem continebit 5.mille, & 180. milliones, & 318. millia milliarium. Tota vero circumferentia convexæ ejus patis, quæ ter diametrum continet, & paulo amplius, illud amplius relinquendo, complectetur 15. millia milliarium, & 540. milliones & 954. millia milliarium. Quæ certe altitudo, & latitudo immenſa eſt, & vaſtitas incomprehenſibilis: quæ licet fidem humanam ſuperare videatur, tamen ſcripturæ loca varia non exhaurit: cum dicat locum cœli eſſe immenſum, nec habere finem. Et Eccleſiaſtes. (a) *Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, quis dimenſus eſt?* Quaſi dicat. Nemo Geometra poteſt metiri: quia eſt tantum non immenſum. Quis hæc cogitans tam amens ſit, & ſtolidus, ut inique punctum ex hoc puncto, videlicet, agrum, domum, aut rem aliam, proximo, per vim aut fraudem ſurripere, itaque ſe immenſis orbium ſupernorum ſpatiis excludere velit?

(a) *Cap. 3.*

velit? Quis punctum terræ præferat cœlorum immensitati; Quis particulâ terræ rubræ, vel albæ (nec enim aliud est aurum, vel argentum) vendat vastissima stellarum palatia? Et tamen quot litibus contenditur; quot advocati, causidici sese fatigant, pro uno prædiolo, pro jugero terræ? Vere Boetius, terram universam non solum punctum, sed punctum puncti appellat, sic enim loquitur. (a) *In hoc ergo minimo quodam puncti puncto conclusi, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis?* Tam parvus est vicus orbis terrarum, si cœlo conferatur. Illic ergo conversi sint semper nostri oculi, ubi æterni sunt thesauri. Ita S. Symphorianus, adolescens, cum ab Aureliano Imperatore ad martyrium raperetur, mater eum hisce verbis animavit. *Nate, nate, memento æternæ vitæ, cœlum suspice, & ibi regnantem intuere, tibi enim vita non eripitur sed in melius commutatur.* Cœlum, suspexit, & tormenta omnia despexit ob-

(a) *L. 2. de consid.*

lataque fortiter cervice carnifici; cœlum mox fuit ingressus, quod paulo ante fuerat intuitus. Quisquis hic afligeris infirmitate, angeris dolore, obrueris tristitia, involveris ærumnis, cœlum suspice. Si post gravissimas multorum annorum lites, causâ cecideris, si ereptæ tibi sint opes, si læsa est fama, si passus es bonorum jacturam, si deturbatus es de gradu dignitatis, si excideris gratia Principis, si hostis agros vastavit, horrea incendit, domum expilavit, omnibus te fortunis exuit; Cupis contra hos morbos amuletum, quæris in tot ærumnis perfugium, exoptas contra omnia hæc mala certissimum præsidium? cœlum suspice. Inter omnia circa se ruentia, stabit semper erecto animo, quisquis convertit erectos ad sidera vultus. Interim quot sunt, qui ob digitale tuguriolum, ob pedale prædiolum, ob exiguum agellum, litibus acerrimè contendent, amicitiam violabunt, contra fas & nefas aliena iniquè tollent, altercabuntur, vociferabuntur, & tantum

non se mutuò, si non dentibus, saltem contumeliis, & dicteriis lacerabunt. Audite hic loquentem Augustinum. (a) *Vtere mundo, & non te capiat mundus. Quo intrasti? Iter agis, exiturus venisti. Iter agis, hospitium est hac vita.* Quid hic ergo immortalia opera cogitas mortalis? Brevi migrandum est ex hospitio in domicilium, ex hoc exilio ad patriam, ex hoc carcere in regnum; soluta semel vinculis corporis Anima, non diu hærebit in itinere, licet immenso quodam spatii intervallo dissitum sit cœlum à terra. Sed, si cœlesti gloria digna fuerit, ad summum illud cœlum in momento quasi demigrabit: sicut cogitatio nostra in instanti excurrit, quocumque vult, & subitò est in oriente, occidente, Græcia, Hispania, Indiis. Et sicut oculus noster, quam primum nocte serena illum aperimus, & ad cœlum attolimus, statim videt cœlum stellatum, & omnes stellas; Ita Anima nostra soluta corpore, statim erit in cœlo Empyreo, tot licet milliarium mil-

(a) *Trac. 40. in Ioa.*

millionibus à nobis diſſito. Hac itineris ad cœlum brevitate, ſeſe ſolabatur, noſtro ſeculo matrona illa generoſa, fidei cauſâ in Anglia ad mortẽ damnata, horrendum viſu, ac perpeſſu, ut ſcilicet ſaxo acuto incubans, ſuperne impoſito gravi pondere permeretur, dum vita ei, & Anima exprimeretur, aliis horrentibus, ipſa læta cygneum canens. (a) *Tam brevis, ait, vita eſt quæ ducit ad cœlum: poſt ſex horas ſuper ſolem, & lunam euehar; aſtra pedibus premam, empyreum inibo.* O quantus nobis omnibus letitiæ campus aperitur cogitantibus, poſt 6. fors dies, poſt ſex menſes, poſt ſex annos, certe poſt 60. annos, hæc omnia quæ legimus miranda, ſpectabimus, efferemus nos ſuper aerem, & ſphæram ignis & lunam, ſtabimus ſuper planetas, & ſolem, & firmamentum, calcabimus omnes quæ vertici noſtro imminent ſtellas. Cur ad illa excelſiſſima ſpatia cogitationes noſtras non efferimus, dum adverſis deprimimur? Hic fre-

(a) *A lapide, in Penta. 52.*

frequens Animi per cogitationes ad cœlum ascensus, suppeditaret invictum contra omnes vitæ ærumnas robur. Ita S. Vincentius mente in cœlum se librans, vicit, imo risit omnia Daciani tormenta: cumque in equulio sublatus, ab eo per ludibrium quæreret Dacianus Tyrannus, ubi nam esset? *In sublimi*, ait, *unde te potestate terrena tumentem alte, despicio*. Graviora minitanti: *Non minari mihi, videris*, respondit, *sed quod votis omnibus concupieram, afferre*. Igitur cum ungulas, faces, prunas, toto corpore dilacerato constanter exciperet, ait. (a) *Frustra fatigaris Daciane; non potes tam horrenda cogitare tormenta, quæ ipse paratus sum sustinere. Carcer, ungulæ, candentes laminæ, morsque ipsa, ludus, jocusque Christianis sunt, non tormenta*: cœlum enim cogitant. Sicut igitur qui cœlum sæpe suspicit, non tam oculis illis crassioribus corporis, quam acutioribus fidei, despicit omnia

(a) *Alapide Prop. M. 914.*

nia corporis tormenta, ita & contemnet omnia vitæ oblectamenta.

CAPUT III.

Homo novus erigit se è cœlo ad cœlum, dum contemplatur venustatem Cœli.

(a) Stetimus nuper in atriis domus Dei, in suburbiis cœlestis Jerusalem, in vestibulo magni illius palatii: modò subeamus tecta: ingrediamur ipsum palatium, non ex auro, ebore, & electro, sed è nobiliori materiâ ædificatum: inferamus pedem in illam Civitatem, de quâ Propheta loquitur: (b) *Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei*; hæc est Civitas immortalium civium, Principum, & filiorum Dei; qui unâ cum Angelis politiâ, singulari voluntate,

(a) *Cœli venustas, ornatus, elegantia.*
(b) *Psal. 86. 3.*

tate,amore invicto, & inflammato,Dei legibus perfecté ſeſe ſubmittunt. Hæc Civitas,eſt patria noſtra; illic ampliſſima ſunt fundamenta, altiſſimi muri, plateæ prolixiſſimæ, quæ gemmato pavimento,teſſelato emblemate, electo lapide undique collucent. Miratur poſteritas opus illud prodigioſum Dionyſii,qui cum magnis, multiſque præliis Indiam ſibi ſubjugaſſet; poſteà in trophæum, templum ſibi conſtruxit adeò magnificum, ut in eo 365.gradus, quaſi ex ſaphiro purpureo continerentur, teſte Epiphanio. (a)Hoc Templum collatum cum immenſo illo Cœli palatio, minus eſt, quam doliolum Diogenis, collatum cum toto hoc mundo. Sed fruſtrà conamur explicare inexplicabilem loci illius amplitudinem, & magnificentiam, multò minus inæſtimabiles,quæ illic reconditæ latent,divitias, & delitas. Non poſſunt eas, neque Arithmetici calculis numerare, neque Geometræ calamo metiri, neque Oratores,

(a) *L.12.de gemmis c.5.*

tores, neque Dialectici, neque Grammatici Oratione explicare. Sed quia hic potissimum agimus de loci duntaxat pulchritudine, ac splendore: quantus is sit, vel hinc licet arguere. Proponamus nobis finem, cur Deus cœlum procreavit; ob quam causam? quid per hoc intendit? Non aliam ob causam, cœlum condidit, quàm ut quanta sit ejus Potentia, Sapientia, Bonitas, Majestas, Magnificentia; omnibus, & Angelis, & hominibus, totique rerum universitati, palàm non tantùm ostenderet, sed ostentaret. Quod si igitur voluerit Deus opus illud condere; ut in eo, velut in clarissimo theatro Potentiam suam manifestaret, vos & jam concipite, quanta illa sit? Tanta est illa; ut quemadmodum hunc mundum unico pollentis voluntatis nutu fabricatus est: ita infinitos, ut sic loquar, eodem nutu, verbo uno & procreare, & procreatos possit in nihilum redigere. Dein quidquid facit, nullo conatu, & labore facit; eâdem facilitate, quâ

pro-

producit arenam ; poteſt producere cœlum : non plus laborat Deus,ut producat Seraphinum , qùam formicam; Angelum,qùam muſcam : non plus laboravit Deus, cùm produxit omnium Angelorum primatem Luciferum, qùam infimum terræ vermiculum. Neque ſub operis majori pondere gemit, & ſudat ; nec minori relevatur , & reſpirat:omnia,quæ vult,poteſt;facitque, quidquid vult, ſolo arbitrio , & voluntate. Nunc ergò hoc modo nobiſcum ratiocinemur : tanta eſt Dei Potentia, quantam jam oſtendi , tantaque ejus gloria : quale erit illud opus, quo voluit illam,& potentiam , & gloriam manifeſtare ? Quid enim deerit, quo minus ex omni parte ſit abſolutum ? Non artificis manus,aut induſtria; potentiæ eſt immenſæ : Non prudentia; ſcientiæ eſt infinitæ : non voluntas;ſumme bonus eſt : non opes, aut divitiæ:ab illo uno, omnes illæ procedunt. Quale opus,ex illâ officinâ prodibit ! ubi ſunt tales architecti, Omnipotentia Patris, Sapien-

pientia Filii, Bonitas Spiritus Sancti? ubi Bonitas vult, & imperat; ſapientia ordinat, & diſponit? Omnipotentia poteſt; quidquid vult immenſa Bonitas, & concipit ac ordinat infinita Sapientia. Verè ergò de illâ immensâ Civitate dixit David: *Glorioſa dicta ſunt de te, &c.* Et D. proſper: (a) *Illa Civitas, quæ eſt ſanctorum, Angelorum, omniumque Electorum congregatione beata, meritis fulgentibus micat, ubi æterna ſalus exuberat, veritas regnat; ubi nec fallit quiſpiam, nec fallitur: undè nullus beatus eijcitur; ubi nullus miſer admittitur. Eſt ibi certa ſecuritas, ſecura tranquillitas, felix æternitas, æterna felicitas. Eſt ibi amor perfectus, timor nullus, dies æternus, alacer motus, & unus omnium ſpiritus.* De immensâ quoque felicitate incolentium illam Civitatem, ſuaviter more ſuo D. Bernardus: (b) *Videbit Beatus, Deum ad voluntatem, habebit ad voluptatem, fruetur ad jucunditatem. In æternitate*

(a) *L. 4. de vitâ contemplativa.* (b) *De proem. cœleſt patriæ.*

nitate vigebit, in veritate fulgebit, in bonitate gaudebit. Sicut habebit permanendi æternitatem; sic cognoſcendi facilitatem, requieſcendi felicitatem. Sed quod feliciſſimam reddit illam, de quâ loquimur, Dei Civitatem, eſt jugis illa, ac perennis pax; de quâ loquitur David, agens de cœleſti Jeruſalem: (a) *Qui poſuit fines tuos, pacem.* Quis fando explicet, quanta erit geſtientis Animæ jam beatæ lætitia; dum ingreſſa jam illam Civitatem, cujus *fines*, Deus *poſuit pacem*, Deo jam unita, & in centro ſuo collocata, dicet cum Davide: (b) *In pace, in idipſum dormiam, & requieſcam.* Vocat S. Propheta, *pacem, in idipſum*: id eſt, immutabilem, ut vult Caſſiodorus, pacem eodem modo ſemper ſe habentem, pacem nunquam interruptam, duraturam in omnem æternitatem. Tum pax erit æterna, & imperturbabilis quies, cùm ad centrum omnis boni dabitur introitus, & exuti mortalitatis exuviis, arctè cum Principio no-

(a) *Pſal.* 137. 14. (b) *Pſal.* 4.

ſtro conjungemur. Hujuſmodi pleniſſimam pacem ſtruſtrà in mundo, atque in hujus vitæ curriculo expectes, ſupra cœlos omnes tutum ſibi, nec mutationibus obnoxium, domicilium conſecuta eſt. Totus hic mundus, ut è contrariis qualitatibus eſt compoſitus, & compactus; ſic turbulentæ perturbationis materiam continuo ſuggerit, quâ mortalium vita propè obruitur. Quot tamen ſunt, qui malunt incolere hanc luteam caſam, quàm cœleſtem Aulam? Tune illum ſapere contendes, qui cùm univerſam domum, optimâ inſtructam ſuppellectili; horrea frugibus completa; generoſos in ſtabulis equos, armenta, greges, in prædam Vulcano cedere, flammiſque conſumi, ſiccis oculis ſpectaſſet: ut primum clauſa vili caveâ rediit in memoriam philomela, etiam igne ſublata, cantu ſuo herum oblectare ſolita; tum demum illachrymari cœpit, & aviculæ jacturam deplorare. Inſipientem dubio procul pronuntiabis. Nam etſi aures oblectet ſuavis philo-

philomelæ cantus; magnarum tamen opum possessionem, quis non pluris æstimet? sed omnes propè eandem insaniunt insaniam. Eadem multi sunt mentis hebetudine, quâ Honorium fuisse narrant: Hic post longam urbis obsidionem; cùm intraret quidam, qui illi nuntiaret periisse Romam, jam ab hoste occupatam; aversâ cogitatione à tantâ Reginæ urbium clade, ingemuit morti unius caniculæ, quam Romam appellabat, & mortuam credebat annuntiari. Ridebat ad jacturam potentissimæ urbis: gemebat ad mortem abjectissimæ canis. Sic plurimi ejulant, suspirant, mærent, copiosissimè lachrymantur; dum illis eripitur aurum, comburitur tuguriolum, aufertur pallium: verbo ut clarius dicam, dum privantur cæno; exultant, gestiunt, epulantur, tripudiant, dum privantur cœlo. (a) Videntur non pauci malè feriati insanire non tantùm cum Honorio, sed cum Gallieno. Hic enim turpissi-

(a) *Fisoa paradoxum fol. 68.*

murr omnis luxuriæ mancipium, cùm Romanum teneret imperium, ita libidini serviebat, ut cæteta omnia posthaberet, *Cùm* enim (ait Trebellius Pollio) *ei nuntiatum esset, Ægyptum descivisse; dixisse fertur. Quid? sine lino Ægyptio esse non possumus? Cùm autem vastatam Asiam, & elementorum concussionibus, & Schytarum incursionibus comperirisset. Quid*, inquit, *sine Apphronitis esse non possumus? Perditâ totâ Galliâ, arrisisse, ac dixisse perhibetur: Non sine trabeatis sagis tuta Respublica est?* Heu multos, hæc ætas habet Gallienos; eoque etiam turpiores, quo terrâ, cœlum præstantius est. Unus hic opes; ille delitias, alius dignitates, aut aliud pro libidine, & prætera nil cogitat. Oblectat hoc unicum; fastidio cætera sunt: & offendis, si de vitâ quondam in cœlis agendâ; vel de via, quâ illuc tenditur, vel verbulum. Una propè omnium vox est: *Cœlum, cœli Domino; terram autem dedit filiis hominum.* Malunt luteum in terris gurgustiolum, quàm auratum in cœlis

cœlis palatium. Digni, vel ideò æternùm cœlis excludi; quia ipsi omnem de cœlo cogitationem animo excludunt. Præcedat noſtrum ad cœlum deſiderium, antequam eo inferatur Anima: ad illud Regnum prius avidi anhelemus, quàm beati intremus: ut illud, quod tantâ cupiditate deſideramus, totâ æternitate poſſideamus.

CAPUT IV.

Homo novus, dum ſuſpicit dotes glorioſi corporis, deſpicit ſuum corpus.

(a) HActenus Cœli Empyrei amænitatem, magnitudinem, ſplendorem fuimus contemplati; ſupereſt modò, ut ad ipſos cœlites, qui locum illum æternum incolent, ſermonem convertamus. Sumemus exordium à corpore Beato-

(a) *Quatuor dotes corporis.*

Beatorum: deindè gradum faciemus ad Animam. Quemadmodum ex duabus partibus conflatus est homo: alter, quâ nihil humilius corpore; altera, quâ nil dignius Animâ: ita utraque gloriam in cœlo, gaudiumque suum participabit, Sed quid commercii fætidæ, & putidæ carni, & in stercoribus desideriorum suorum conputrescenti, cum sanctuario cœlorum? Caro, quæ in stabulo palo alligari debebat; ecce quomodò inter Angelos Dei invenitur? sine, O Domine, pulverem in pulvere; non enim decet sanctuarium tuum, terram super cœlos elevari. Sed qui dixit: (a) *Benedicam Ismaeli; augebo, & multiplicabo eum valdè; etiamsi filius ancillæ sit*; Idem quoque volet ostendere benevolentiam, & favorem suum erga corpora sanctorum, propter communionem quam habent cum Animabus. Voluit enim, ut quæ jugum pariter cum Animabus portârunt; gloriam quoque, & felicitatem participent. Hoc est, quod innuit per Pro-

(a) *Gen. 17. 20.*

Prophetam: (a) *Duplicia possidebunt in terrâ suâ*; gloriam scilicet corporis, & Animæ. Ibi enim denarius dabitur mercenario; stipendium militi; torques victori; bravium comprehensori; amico dona: hæreditas filio; sponso nuptialia. Hæc inter erunt quatuor corporis dotes; claritas, impassibilitas, agilitas, subtilitas. Ordiamur à primâ. Hîc observandum, ut dotem illam probè intelligamus; duplici sensu aliquid dici clarum; vel quia pervium est: ita vitrum dicitur clarum, & aqua; aut quia lucidum: sic stella dicitur clara. Corpora Beatorum utroque modo erunt clara; id est, pervia, & lucida. Pervia; sicut ait Gregorius: *Beatorum civium corpora sibi invicem, & claritate fulgent, & puritate translucent; ita quod uniuscujusque mentem ab alterius oculis, membrorum corpulentia non abscondet; sed patebit omnium oculis, ipsa etiam corporis harmonia. Sicque unusquisque erit conspicabilis alteri; sicut nunc non potest esse conspicabilis sibi*

(a) *Psal.* 61.7.

lis sibi ipsi: sic ipse. Itaque præterquam quod exterior pulchritudo corporis rara, & eximia futura sit; ipsa interior, multis hanc partibus superabit, utque ab omnibus conspiciatur, corpus erit diaphanum; sic ut nulla sit futura in corpore vena, nervus, arteria, cartilago, tendo, fibra nulla: cujus pulchritudo, & symmetria singulorum oculis non sit futura conspicua, & spectabilis. Secundo, erunt non tantùm pervia, sed lucida, & clara. Patet id clarissimè è verbis Christi: (a) *fulgebunt Iusti, sicut sol in regno Patris mei.* Illa autem claritas ab Animæ gloriâ promanabit, quæ in corpus ipsum redundabit; adeò ut ipsum lucidum, splendidum, & rutilans redditurum sit. Ecquid erit illud gaudium, tot soles uno in loco collectos intueri? si enim vel unius sol, tanto intervallo à terrâ remotus, & nunquàm quiescens, tantoperè hominum & recreet oculos, & exhilaret animos, dum splendorem emittit; quantum Deus bone, gaudium erit,

(a) *Marc.* 13.

erit, millenos, & decies millenos soles, oculis vicinos contueri! Tanta erit hæc corporum Gloriosorum claritas, ut quidam Theologi dicere non sint veriti; unius tantum corporis Gloriosi splendore, si de cœlis in terram descenderet, solem, & stellas offuscandas, lumenque amissuras. Hæc claritas erit veluti vestis toti corpori: sed vestis, quam nec Seres texunt, nec Tiry inficiunt: vestis, quovis auro intexto, & bombycino elaborato elegantior. Si corporis gloriosi oculis vestris, vel tenuis aspectus occurreret: mihi credite, tantam amoris flammam illa pulchritudo excitaret, ut nil aliud, vel agere, vel spectare liberet, toti præ gaudio, & stupore in eo spectaculo defixi teneremini? una esset omnium vox, quæ Petri in monte Thabor: *Bonum est nos hic esse.* Secunda dos, est immortalis impassibilitas, vel impassibilis immortalitas. Itaque corpus gloriosum erit immune ab omni malo quantùm ad actum, & quantùm ad potentiam. Quantùm ad

actum;

actum; quia nulla corruptio, nulla deformiras, nulla infirmitas, debilitas, vel defectus remanebit in eis. Quantum ad potentiam; quia non poterunt aliquid pati, quod sit eis molestum, vel quod in minimo eos possit lædere. Nam fortior non patitur ab imbecilliori. Jam verò nulla sanctorum corporibus fortiora, aut violentiora reperire est: ergò nec minimum quid patientur. De horum autem robore, hoc Apostoli ad Corinthios habemus testimonium: *Sanabitur in corruptione; resurget in incorruptione.* (a) Item illud B. Anselmi, qui ait; *Sanctos in cœlo robore Hercules, & Sampsones superaturos*; (b) tantumque eorũ robur & virtutem fore; ut horum minimus, universam hanc mundi machinam concutere, & instar pilæ, loco movere posset. Gloriabatur olim Archimedes se, si pedem extra mundi limites ponere posset; altero terram, quasi globum propulsaturum. Inanis hæc quædam præsumptio fuit: in sanctis

(a) 1. *Cor.* 15. (b) *l. de similib.*

ctis tamen hoc locum habet, quibus vaſta hæc orbis machina inſtar pilæ ſit. Cùm igitur tanta ſanctorum corporum vis ſit & potentia; quid illis nocere queat? ſi nil illis nocere poteſt: ergo impoſſibilia ſunt. (a) Itaque *non amplius eſurient, neque ſitient; neque cadet ſuper eos ſol, nec ullus æſtus.* Et rurſus: *Non erit luctus, neque clamor; ſed nec ullus dolor, quia priora tranſiêrunt.* Imò mediis in flammis non ardebunt; in aquis non mergentur; nulla machæra Carnificis poterit illis caput tollere: nulla manus Tyranni poterit vel pilum capiti eripere: Nullam amplius habet poteſtatem in pedes podagra, in manus chiragra, in pectus aſthma, in ventrem cholica: Vigor corporis nullo unquam morbo marceſcet; ſanitas erit integra, & perfecta; pulchritudo ſemper florida, & vivida, nulli corruptioni obnoxia. Præter impaſſibilitatem hanc, & ab omni mutatione exemptionem, pollebunt corpora ſubtilitate quâdam incredibili; cujus

(a) *Apoc.* 6. (b) *Cap.* 7.

jus ope, & adminiculo, quocunque locorum ingredientur, & egredientur; quin & januas violenter, sine ullâ tamen vi, perfringent, muros penetrabunt, cœlos pertransibunt, nulloque impediente instar spirituum, radiorumque solarium, vitreas fenestras perradiantium, per omnia sese ingerent. Patet id ex verbis Pauli: *Seminatur corpus animale; surget corpus spiritale*; quia à spiritibus & Angelis, quo ad subtilitatem nil differet. Ultima dos est, quæ communi nomine agilitas appellatur: per quam tantâ in corpus Anima potestate donabitur, ut illud ab uno loco, in alium movere; imò uno momento è cœlo, in terram descendere; ab uno mundi cardine discurrere in alterum possint sine ullâ defatigatione, aut labore. Elici hoc è verbis D. Pauli potest: *seminantur in infirmitate: surgent in virtute*: Et ratio planè convincit, fore hujusmodi corpora; Nam tarditas, & mora inimica sunt spiritui; atqui gloriosa corpora, quasi spiritus erunt: ac ideo agilia,

agilia, & levia. Pluribus, hæc cæleritas è sacræ scripturæ locis adstrui potest; quæ Animarum motum rebus levissimis, & moveri facillimis comparat. Sapiens eam scintillis comparat: (a) *Sicut scintillæ in aurundineto discurrent.* (b) Ezechiel, fulguri; idque in ænigmate rotæ, quæ à spiritu impellitur: *Ibant, & revertebantur instar fulguris.* Isaias, avibus, per aëra volantibus: (c) *Assument pennas, sicut aquilæ; current, & non laborabunt; volabunt, & non deficient.* O delitias incredibiles! ignem celeritate, aves velocitate, fulminis alas levitate antevertere. At ne hoc vobis incredibile videatur; similitudine quâdam notius faciam: si enim Cursores illi cælestes, quos Aristoteles intelligentias, nos sanctiori nomine Angelos appellamus: ad planetarum, orbiumque cœlestium motum, directionemque destinati, viginti quatuor horarum spatio totum orbem obambulent; adeò ut singulis horis, viginti sex passuum millia conficiant;

(a) *Sap.* 3. (b) *Ezech.* 1. (c) *Isa.* 40.

ciant ; an non credemus gloriosas illas animas, naturales illas, & internas corporum suorum motrices, celeriorem adhuc ipsis motum impressuras ? Ab uno, scilicet, polo, in alterum, eadem transferendo ; uniquoque momento ab uno mundi cardine, in alium devehendo ? Angelus, qui Abacuc Prophetam in Babylonem (a) è Judæâ, quæ quingentorum passuum millibus à se invicem distabant, cæsarie apprehensum, unico momento transvexit, hujusce meæ sententiæ testis, & suffragator erit. Si enim hoc ipse in alterius corpore ; quid non Animam in proprium, facturam credendum est ? si in corpore adhuc mortali, spisso, crasso, patibili, hoc ille potuit ; quid porrò hæc Angelis par in gloriâ, in proprio, & quidem glorioso, beato, spirituali, Divino, faciet ? Longius adhuc procedit Augustinus, ait namque tantam horum corporum agilitatem fore; ut ipsum Animæ velle, & cogitationem quodammodò præventura

tura

(a) *Dan.* 14.

tura sit: (a) *Ubi volet spiritus; ibi erit & corpus.* At tamen celeres spiritus, & Animæ motus sunt; ut unico instanti, & desiderio cœlum adeat, & Inferos; cogitatione Antipodes; spe quoq; & ambitione ad columnas usque Herculeas pertingat; & ubique locorum imaginando peregrinetur. Cùm igitur corpus, eâdem quâ spiritus celeritate, movendum sit; ut Augustinus sensit: credere profectò oportet, magnam ejus celeritatem, & agilitatem fore. Hæc erunt illa exquisita Beatorum decora, quibus corpus donabitur. Quis hæc animo voluens, corpus suum volet impudicitiâ contaminare? quis ei lenocinabitur indulgendo? Quis non viriliter omnia carnis blandimenta respuat, si cogitet idem aliquando ad tantam gloriam evehendum? ut loco putredinis, claritas; loco cinerum, gemmæ; loco ægritudinum, sanitas; loco brevissimi temporis, æternitas; loco tenebrarum, splendor; loco calamitatum & ærumnarum, feli-

Q citas,

(a) *L. 22. de civit.*

ritas, & gloria, veraque beatitudo successura sint? O beata conditio! quæ adumbrari quidem, non plenè exprimi, aut repræsentari aliquâ, quæ in terris habetur, excellentiâ possit! O nimia filiorum Adam, & filiarum Evæ cæcitas! qui ad rerum periturarum comparationem, acquisitionemque, ad botrum uvarum, honoris cujusdam perfectioné, mulieris venustatem, domorum magnitudinem, commodorum desideriū, urbium opulentiam, provinciarum ubertatem animantur: adeò verò negligentes, tepidi, atque inertes sunt, ut inclytas illas, de quibus disseruimus, corporis dotes acquirant. Hirundines, ajunt, nidum suum numquam ponere in pariete caduco, aut domo ruinam minitante; & homines tam stolidi sunt, ut ibi & nidum, & quietem suam collocent, ubi cernunt omnia labefactanda, & repentino casu deijcienda, ut amatores suos opprimant, & involvant? Quàm longè aliter facerent, si fabribam illam corporis sui, tot dotibus honestandam, solidis

ſolidis virtutibus firmarent. Nemo, ut plumbum poſſideat, aurum perdit. Nemo mavult arundine niti, quàm ſcipione eburneo. Nemo carbones eligit, & theſaurum contemnit. Nemo potius umbram captat, quàm prædam. Nemo optat magis venari ventos, quam cervos. Nemo Regiam, marmoreamque domum negligit, ut poſſit habere caſam, puerili ludo ex arenis ædificatam. Denique nemo pluris æſtimat ſtillam, quam fontem; guttam, quàm fluvium; granum, quam acervum; punctum, quam circulum. Et nos plumbeas has voluptates aureis illis deliciis; umbras has vaniſſimorum honorum, illis veris titulis, ventos iſtos, caſas has, iſtas arenas, ſtillas, guttas, grana, puncta, certis illis, æterniſque gaudiis, quæ ex corporis ſolius beatitudine, hauriemus, anteferemus? O, ſi & vana iſta, & vera illa; iſta fluxa, illa æterna ſeriò perpenderemus! perſpicuè profectò cerneremus, quam exigui momenti ſint omnia, quæ in terris tam ambitiosè amamus: imò

quàm prorſus nihili facienda, ſi cum cœlo, rebuſque ſempiternis comparentur. Quippe, quidquid fluxum eſt, tranſit; quidquid autem tranſit, poſtquàm tranſiit, perindè eſt, ac ſi nunquam extitiſſet. Idem enim reſtat poſt finem, quod fuit ante initium; Ante initium nondum erat; poſt finem non amplius erit: Nil ergò erit. Eat igitur aliquis cum Salomone, & dicat: (a) *Vadam, & affluam deliciis, & fruar bonis.* Mox alteram ejus cantionem uſurpabit, dicens: *Et vidi, quod hoc quoque eſſet vanitas.* Quare, etiamſi quis omnibus mundi voluptatibus perfundatur; & ſi cum Sardanapalo, in delitiis natet; cum Cleopatrâ, in roſis & gemmis cœnet, etſi omnibus titulis ſalutetur; omnibus honoribus afficiatur; omni gloriâ colatur: omnium vocibus, & ſermonibus celebretur; ſupra omne Imperium, & ſolium evehatur, idque longo tempore, plurimiſque annis: ſi tamen poſtea vel caſu, vel fraude, aut violentiâ hoſtium, vel ipsâ morte cogatur hæc omnia de- ſerere;

(a) *Eccl.* 2. 1.

ferere; nil supererit ex omnibus, quod eum delectet, aut quod sit loco emolumenti. Quæ cogitatio, Bononiæ, in primis ferè Dominicani Ordinis initiis, Virum magnum, clarumque doctrinâ mirè perculit. (a) Cùm enim Reginaldus, unus ex-præcipuis illius familiæ, magno hominum concursu, & approbatione, Verbum Dei prædicaret; Monetus (sic enim ipse appellabatur) de industriâ illius congressum, & sermonem fugere consueverat, multum sibi ab eo metuens, tamen in Srephani Martyris natali, ad ejus concionem, comitum importunitate pertractus, primus statim verbis captus est, cùm illam vocem exponeret: *Ecce video cœlos apertos.* Ita enim disserebat; nunc quidem cœli portas ad beatitudinem patere, ita ut quivis ingredi posset; qui autem negligentes essent, & Deo cor suum clauderent, iis vicissim cælos claudi, ut deindè intrare non possint, nec pluribus opus fuit: statim enim corde immutato, qui ad eam horam

(a) *Platus l. 3. c. 38.*

horam tam alienus fuerat à Religione, Religionis voluntatem concepit: finitâ concione Reginaldum adiit, animum suum exposuit, eumque voti etiam vinculo confirmavit. Ecce, quisquis hæc legis, & ipse nunc dicere cum Protomartyre potes: *Ecce video cœlos.* Video non oculis illis crassioribus corporis, sed acutioribus mentis: fide, quæ infusa est in fonte Baptismatis; *video cœlos apertos.* Cuilibet jam cœlum patet; nullus, dum spirat, spe intrandi excluditur. Contendite omnes intrare, antequam claudatur. Non intratur in Regnum gloriæ, nisi per januam pænitentiæ. Non tenditur ad illud Regnum per viam latam superbiæ, luxuriæ, invidiæ, socordiæ; (a) sed per angustam Humilitatis, Paupertatis, Pudicitiæ. Festinate, quoniam tempus breve est. Erit, quando cœlum, quod nunc tibi patet, claudetur, nisi festines intrare, dum patet: audies, quod fatuæ illæ virgines: *Clausa est janua.* Tunc dices, non ut Stephanus: *Ecce, video cœlos apertos*; sed Ecce video cœlos clau-

(a) *Matt.* 25.

clausos. Primo momẽto, quo mors tibi claudit oculos, si Dei fueris inimicus, clauditur tibi cœlum: frustra tunc ex averni antro pulsabis suspiriis, gemitibus, ejulatibus ad fores cœli: audies triste illud; *Clausa est janua*. Pulsa iterum post mille annorum myriades, post infinita sœculorum curricula; iterum audies: *Clausa est janua*. Claudo & ego cum D. Bernardo: (a) *Quid ergo istud est negligentiæ? quid pigritiæ? imò, quid vecordiæ est, ut non crebris suspiriis & ferventissimâ affectione abrumpere hinc, & in illa tam felicia agmina jaculari animos studeamus?*

CAPUT V.

Homo novus, dum convertit oculos, ut videat Beatorum oculorum voluptatem, avertit oculos, ne videat vanitatem.

EXposuimus partem beatitudinis, quæ ex animâ redundat in corpus; dum

(a) *Serm. 5. de omnibus His.*

dum quatuor ejus dotes exquisitissimas, quibus pollebit, explicavimus: nunc de gaudiis, quibus quinque sensus redundabunt, differemus. Ab oculis ducemus principium, quia inter sensus tenent principatum. Tantæ erunt perfectionis oculi, ut nihil eorum organum vel in minimo possit perturbare. Hæ porrò, erunt visus perfectionis. (a) Primò, Corpora omnia videndo penetrabit Beatus quilibet, seque etiam interius æque facilè, atque exterius usque ad ipsam totius corporis harmoniam, perspiciet. Secundò, eâdem facilitate videbit remotissima quæque ac proxima; minima uti maxima; se ipsum sicut cætera. Tertio, eodem corporis situ permanente, æque videbit retrò, quam ante se; non vertendo se, vel semel movendo: imo videbit, quæ sunt supra se, non levando oculos; quæ sunt infra, non declinando eos. Quartò, videbit diversa objecta, & quasi infinitos radios, tanquam unum, vel quasi unitos. Et

(a *Busto serm. T. 2. 503.*

Et quod est præ omnibus admirandum, æquè videbit oculis clausis, atque apertis. Si enim oculi Beatorum visuri sint ultra densissimos parietes, aheneos muros, & vastissimos montes; omnia corpora quantumvis densa, & opaca penetraturi; multò minus palpebræ, seu membrana illa tenuis, quæ oculis oppanditur, quæ etiam ipsa gloria donabitur, impediet oculos, quo minus omnia videat. Hæc de facilitate, & modo, quo videbit; jam objecta ipsa, in quæ videndo tendet, & tendendo delectabitur, in lucem proferamus. In primis, supra modum oculos oblectabit incredibilis ille ornatus, splendidissima illa magnificentia loci, quem incolunt, nimirum, ipsum Cœlum Empyreum. Itaque, ut jam compendio perstringamus omnia objecta, quibus oculi delectabuntur; Videbit Beatus oculis corporis fluvium illum vitæ electro puriorem, atque instar crystalli pellucidum; gyros pulcherrimos, ac mæandros in vastâ illâ cœlorum planitie facien-

cientem, fonteſque hinc indè ſalientes. Videbit totum orbem inferioren; nam licet convexum ſui cœli Empyrei, quod calcat, ingentis, ac propè immenſæ ſit ſpiſſitudinis, & ſolidiſſimum, eſt tamen ſummè transparens. Videbit totam terram, & omnia, quæ in eâ geruntur, cognoſcet, præter cogitationes hominum liberas. Videbit Infernum, omneſque damnatos; deniq; totius terræ finum, & à centro emergens, videbit Antipodes, & quidquid in altero Hemiſpherio, uſque ad Empyreum inferior orbis continet. Sed quale concipient gaudium ex aſpectu propè innumerabilium Angelorum? Eſt admodum veroſimile, Angelos aſſumpturos corpora ſpecioſiſſima ex aëre, quibus paſcant oculos Beatorum; ut ab iis videri, & cum iis colloqui poſſint: quæ ſententia eſt D. Anſelmi in ſuo Elucidario, & aliorum. Jam vel unius Angeli pulchritudo ſuperat omnem omnium hominum, qui unquam fuerunt, vel erunt pulchritudines ſimul conflatas. Sed ex

te aliâ nullâ, plus gaudii & voluptatis percipient, quàm ex gloriosissimo, & ter-adorando Christi Corpore. In illud omnium oculi, atque ora potissimum convertentur. (a) Et si verum est, quod quidam existimant; Crucem Christi Domini in cœlis totâ æternitate conservandam; imò, ut aliis placet; omnia signa Passionis Christi Domini; quantum Divina illa spectacula, & præclarissima Redemptionis nostræ instrumenta, oculos omnium recreabunt! sed quid volo, dicendo prosequi, oblectamenta oculorum, quæ oculus non vidit? O verè. (b) *Beati oculi, qui vident, quæ Vos videtis!* Quis, ut illa aliquando videat, quæ hîc à Beatis videnda proposuimus, nolit quævis hîc & facere, & pati? plenæ sunt gentium historiæ admirandis in omni malorum tolerantiâ pro honore, pro aurâ populari, pro auro, pro impudicis amoribus. Igitur, (ut optimè argumẽtatur Tertullianus) (c) *Si*

tanti

(a) *Fabri T.* 3. 773. (b) *Luc.* 10. 23. (c) *L. ad Martyr.*

tanti vitrum; quanti verum margaritum. Quis non libentissimè tantùm pro vero habeat erogare, quantum alii pro falso? Confundemur, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem, quæ alii affectaverunt pro vanitate in perditionem. Scilicet lutei, & sordidi, lutum, & cœnum; cœlo, & Deo præferimus. Egregiè ad rem nostram Augustinus: (a) *Secari & uri se sinunt homines; ut dolores non æterni, sed aliquanto diuturnioris ulceris, acriorum dolorum pretio redimantur. Immanissimis bellis miles atteritur; pluribus fortasse annis in laboribus inquietus; quàm in otio quietus. Quibus tempestatibus, & procellis, quàm horribili, & tremendâ sævitiâ cœli & maris, impleti sunt mercatores, ut divitias ventosas, & perituras acquirant, majoribus quàm, quibus acquisitæ sunt periculis, & tempestatibus plenas? Quos æstus, quæ frigora, quæ pericula ab equis, à fossis, & præcipitiis, â fluminibus, & à feris perferunt Venatores? Quem laborem esuriendi, & sitiendi,*

(a) *Tom. 10. serm. 9.*

tiendi, ut feram capiant? Quantis, & jam in scholis vigilarium, & abstinentiæ molestiis exercentur; non propter discendam sapientiam, sed propter opes, honoresq; vanitatis: qui hæc amant, non gravia pati videntur; omnia enim sæva & immania prorsus, facilia, & propè nulla facit amor. Quantò ergò facilius, ac certius ad veram beatitudinem Charitas facit, quod ad miseriam cupiditas fecit? Quàm facilè toleratur quævis adversitas temporalis; ut æterna pœna vitetur, ut æterna requies comparetur: Hæc Augustinus. Certùm id est, non tantùm laboris à nobis exigere Deum pro cœlo, quantùm dæmon pro orco. Plus citra comparationem laborant impii, ut pereant, & salute excidant, quàm Justi, ut salutem consequantur. Reperiuntur, qui plus operæ impendunt, ut excolant suum fundum, agrum, hortum, quàm ut obtineant cœlum. Imò sunt, qui ita immersi sunt hisce fluxis, ac caducis rebus; ut parati sint cedere omni jure, quod habent ad cœlum, si modò velit Deus illis perpe-

tuò indulgere usuram rerum peritura-rum. Talis repertus est nostro sæculo in Italiâ nobilis quidam, qui juxta Florentiam hortum habebat suburbanum, perquam amœnum, tàm fœcundum fructibus, quam jucundum floribus; diceres Floram ipsam, illic sedem collocasse. Eò Nobilis hic animi relaxandi causâ, fessus curarum, ex urbe, tanquam è fluctibus ad portum sese conferebat. Hic cùm die quodam cum uno è Patribus nostris per virentes horti ridentis semitas lætus, & alacer obambularet: Pater, ex loci amænitate mentionem injecit cælestis Paradisi, (a) cumque ei conaretur suadere, illum locum citra ullam comparationem esse & jucundiorem oculis, & gratiorem animis, plusque deliciarum uno momento, quàm pluribus sæculis ex horto suo, illic eum percepturum. Itane verò, inquit alter, siccinè de cœlesti paradiso sentis? cœcæ hæ sunt tuæ conjecturæ: cœcus de coloribus judicas, dum hæc de cœlo pro-

(a) *Le eetit Miroir sans flater 23.*

pronuntias. Quod ad me attinet, si Deus pro mercede omnium bonorum operum, quæ unquam præstiti, vel præstabo olim, velit mihi totâ æternitate indulgere hunc meum, quo fruor, hortum; næ ego libens concederem ipsi suum cœlum, & renuntiarem omnibus cœli delitiis. Has blasphemas, & incæsto ore prolatas voces, Pater acriter reprehendit, eumque impietatis in loquendo insimulavit. Sed non tardus fuit in vindicando Deus. Nam cùm paulò post ex horto ad palatium se conferret; ecce tibi è ponte, ubi transibat, præceps corruit; fractâque cervice, miserè expiravit, sine ullo animi dolentis argumento. Ita miser, & hortum amisit, nec cœlum acquisivit. O curvas in terram animas, & cœlestium inanes! Rem acu tetigit, dum hæc verba protulit D Gregorius: (a) *Omnes*, ait, *hujus sæculi dilectores, in terrenis rebus fortes sunt, in cœlestibus autem debiles: nam pro temporalia glori desudare usque ad mortem appetunt, & pro perpetuâ, nec parum* qui-

(a) *Dist. c. omnes.*

quidem in labore subsistunt: pro terrenis lucris, quaslibet tolerant injurias; & pro cœlesti mercede vel tenuissimi verbi contumelias ferre recusant. Terreno judici, toto etiam die assistere, fortes sunt: in oratione verò coram Domino, vel unius horæ momento lassantur. Sæpè nuditatem, dejectionem, famemq́ pro acquirendis divitiis, atque honoribus tolerant: superna autem laboriosè tantò magis quærere dissimulant, quantò ea tribui tardius putant. Hæc ille. Contra verò, qui oculos defigunt in cœlum; terrena ad tempus negligunt possidere, ut valeant cœlestibus sine fine gaudere: non curant hîc omnibus tormentis affici, ut possint ibi Divinâ visione refici. Omnia patienter tolerant, quia cœlum impatienter desiderant. Homo igitur patiatur, ut tali gloriâ potiatur: ferat, ut ad illam se conferat: subeat tormenta, ut transeat ad oblectamenta. Undè Augustinus ad unumquemque nostrum. (a)*Tolera, quod non vis, ut assequaris, quod vis.* Satius enim est hîc modicâ miseriâ emere æter-

(a) *In Psal. 79.*

ternam felicitatem; quàm modicâ felicitate, voluptate præſenti emere æternam miſeriam.

CAPUT VI.

Homo novus, dum reliquas cogitat Beatorum voluptates ex reliquis ſenſibus, cenſet ſe fuiſſe hactenus inſenſatum.

DE oculis, ſive de ſenſu viſus, abundè dictum eſt in priori capite. Expediamus reliquorum ſenſuum ſingulares, quibus perfundentur voluptates. Trahit me in odorem unguentorum ſuorum cœleſtis paradiſus, quem indubiè exhalabunt, in illis Eliſiis hortis, lilia, roſæ, violæ, narciſci. Itaque, quod attinet ad olfactum, perfundetur abſque dubio fragrantiſſimis odoribus, quos corpora Beatorum ſuaviſſimè ſpirabunt; ac præſertim ſacratiſſimæ humanitatis Chriſti, & Beatæ Virginis; utpotè, quæ in ipſo ſuo in cœlum aſcenſu, ambroſiâ ſuaviſſimi odoris complevit totum cœlum: undè ſtupefacti

cœlestes genii tantâ odoris perfusi fragrantiâ clamabant: (a) *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & universi pulveris pigmentarii?* Quod si corpora sanctorum in sepulchris inventa, summam exhalaverint odoris suavitatem, nondum glorificata vel immutata; qualem odorem effundent, excocta jam solis increati ardore, omni putredine? si tantum corpora; quantum Animæ ex se effundent odorem? (b) Meritò de ijs dictum est ab Oseâ: *Sancti tui, Domine, florebunt ut lilium; & sicut odor balsami erunt ante te.* Si tam gratus fusus sit odor Beatorum; qualis erit ipsius Christi? qui de se ipso dicit: (c) *sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans, odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris.* Similiter & gustus erit plenus incredibili sapore, & dulcedine, & satietate quâdam, & refectione cœlesti oblectabitur: idque ob qualitatē quandam inhærentem, quæ non selectissimo-

(a) *Cant.* 3. (b) *C.* 14. (c) *Eccl.* 24.

morum modò ciborum ; ſed & omnium, quæ fingi, cogitari, credique poſſunt, rerum ſaporem continebit. Hîc ergò ſenſus guſtandi ſuam habebit voluptatem non in perceptione cibi , & potus ; ſed humoris cujuſdam ſuaviſſimi, qui linguam, palatum , & interiora imbuet. Hic humor proveniet, partim ex optimo temperamento: ſi enim homo boni temperamenti & planè ſanus, ſuaviter afficitur linguâ & plato, etiam jejunus ; quantò ſuavius ibi afficietur, ubi temperamentum erit perfectiſſimum ? partim ex aliquo fortè cœleſti liquore divinitus infuſo: quem credibile eſt etiam per ſtomachum , cæteraque interiora, diffundendum. Neque enim fruſtrà de Beatis canit David : (a) *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ ; & torrente voluptatis potabis eos.* Senſus tangendi , ſuam voluptatem percipiet; tum ex aurâ cœleſti , & cœleſtis corporis atractu, tum ex intimo ſenſu optimi temperamenti : homo enim perfectè ſanus , ipſam corporis bonam conſtitu-

(a) *Pſal* 35.

tionem in se suaviter sentit. Hujus voluptas erit longè maxima; quia cum tactus sit toto corpore diffusus, purissimis quoque, sanctissimisq; delitiis circumfluet. Imò ex mente celeberrimi scriptoris Granatensis: Tactus in mutuo pacis osculo, ipsius Dei Incarnati, & sanctorum, summè delectabitur. Prô nimia cæcitas non credentium, vel credere nolentium, majores Deum sibi, & Electis non reservasse delitias ac voluptates, quàm animalibus reservârit. Sciant porro tantum inter cœlestes, & omnes simul terrenas voluptates, tàm præsentes, præteritas, quàm futuras discrimen esse, quantum inter Animam, & corpus, naturam, & gratiam; brutum pecus, & Seraphinum; tempus, & æternitatem. Superest ultimus sensus, Auditus. Itaque aures sine intermissione audient ineffabilis illius musicæ concentum, & harmoniam; cujus vox una satis est ad omnium hominum animos incredibili voluptate perfundendos. Sonant enim ibi semper, ut ait B. Augusti-

nus, mellifiua hymnorũ organa. Tunc complebitur illud, quod ſcribit S. Joannes. (a) *Poſt hæc, audivi quaſi vocem turbarum multarum in cœlo dicentium Alleluja: Laudem dicite Deo noſtro omnes ſancti ejus; & qui timetis Deum; puſilli & magni. Et audivi vocem quaſi tubæ magnæ: & ſicut vocem aquarum multarum; & ſicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium Alleluja; quoniam regnavit Dominus Deus noſter Omnipotens; gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei; quia venerunt nuptiæ Agni.* Illic (ut docent quidam Theologi) (b) *quilibet ſanctus cantabit propriâ, & ſingulari voce; quæ ab omnibus & ſingulis audietur, & diſcernetur.* Innuit id David: (c) *Exultabunt ſancti in gloriâ, lætabuntur in cubilibus ſuis; exaltationes Dei in gutture eorum. Exaltationes Dei*, vocat laudes, quibus Deum extollent, immenſam ejus excellentiam, omniaque opera magnifica commemorando.

R 5 Has,

(a) *Apoc.* 19. 6. (b) *BuſtoT.* 2. *ſerm.* 504. (c) *Pſal.* 149.

Has, ait, fore *in gutture eorum*: non ergo ſolum in animo, nec ſolum cogitatione Deum laudabunt ; ſed & voce. (a)Itaque dubitandum non eſt, fore ibi cantum vocalem: Ita Leſſius. Quia cum homo corpore, & animo conſtet; oportet, ut non ſolum animo, ſed & corpore ſerviat. Servitus autem Dei conſiſtit in laude, & gratiarum actione; preſertim in patriâ, ubi omnia opera pœnitentiæ, & miſericordiæ ceſſant. Accedit, quod ex magno amore, & intenſo gaudio homo naturaliter incitatur ad cantandum, ut experientiâ conſtat. Interna enim ſuavitas mentis, dum ex parte ſuperiore redundat in inferiorem, etiam per corporis inſtrumenta ſe prodit foris. Quare cum ſancti ſint Divino amore inflammati, & gaudio undequaque pleniſſimi, impenſiſſimè ab intrinſeco ad Divinas laudes cãtu celebrandas incitantur. Undè S. Gregorius explicans verſiculum illũ, c. 8. Job: (b)*Donec impleа-*

(a) *De ſummo bono l. 3. c. 8. fol.* 524.
(b)*L. 8. Moral. c.* 31. 1.

pleatur os tuum. Benè os risu impleri dicitur, & labia jubilo: quia in illâ æterna patriâ, cum Iustorum mens in exultationem rapitur, lingua in cantum laudis elevatur. De eâdem re D. Augustinus: *Omne opus eorum, laus Dei, sine fine, sine defectione, sine labore.* Felix ego, & verè in æternum felix! *si post resolutionem hujus corpusculi audire meruero illa Cantica cœlestis melodiæ, quæ cantantur ad laudem Regis æterni, ab illis supernæ patriæ civibus, Beatorumque spirituum agminibus? fortunatus ego, nimiumq; beatus! si & ego ipse meruero cantare ea, & assistere Regi meo, Deo meo?* Quisque ibi canit laudes Divinas modo sibi accomodato: Angeli, voce spirituali; homines etiam corporali. Quanta vero futura sit voluptas cœlestis illius musicæ, ex humani cantus suavitate proclivè est conijcere; quæ interdum tanta est, (ut cùm excellens aliqua vox conjungitur cytharæ, aut testudini) animum quasi â corpore abducat; & homo vix ferre possit ob nimiam cordis delectationem. Ars

musica, dulce laborum solamen, quantum humanas afficiat mentes? illi maximè experiuntur, qui sonos ingeniosè attemperatos, aurium delitias norunt æstimare. Sed ausim dicere; si phonasci hic omnes, & quotquot in terris scientes sunt musices, conferantur ad cœlestes Aulædos, stridulæ cicadæ, raucum aliquid & insulsum murmurantes videbuntur. Fingete, modulatas avium voces audire; eæ omnes ad illam cœlestis musicæ suavitatem sordebunt. Puta nervos, chordasque testudinum sonare, plorabunt. Cogita liquidi gutturis, artisque musicam promitti: huic qualicumque musicæ, simul ac alteram illam tu opposueris; ocius, & Bysthoniam testudinem cessare, & Lesbiam cytharam facessere, & pertæsus tacere Amphionis lyram jubebis, Digni erunt cœlestis illius concentus musicam percipere, quorum aures apertæ sunt, & largissime patent audiendo verbo Dei, Spiritus sancti afflatibus ac instinctibus, Angeli tutelaris inspirationibus, piis monitis

monitis, salubribus consiliis: clausæ verò sunt, dum cum Atheniensibus aliqui, de umbrâ asini, & puerilibus nugis, & anilibus fabulis, offutiis, & affaniis longos sermones texunt; sunt aliqui eo impietatis prolapsi, ut frustrà illis inter vitia sua, & delitias sepultis, loquatur Ecclesiastes, in Templo; Angelus, in conscientia; Deus, in mente; surdi sunt. Lubet rem hanc planius exponere, fusiusque. Cosmographi tradunt quosdam Nili accolas, planè surdos esse, propter continuum fragorem, & vehementem impetum, quo fluvius ille de altissimis montibus se præcipitat: obtusæ semper magno strepitu aures, denique surdescunt. Et mundus iste, nunquid torrens est? Nunquid impetuoso Nilo simile flumen? Nunquid & procellosum est mare? O quanti in hoc pelago fluctus curarum! quot undæ sollicitudinum? quanti strepitus affectuum! quanti clamores, & vociferationes plorantium, cachinnantium, negotiantium, fabricantium, ludentium, bacchantium!

tium! atque hæc cauſa eſt, cur impius quiſque, ac ſceleratus de altero mundo, alterâque vitâ, aut non audiat, aut non fructu percipiat; quia totus ejus abſorptus eſt animus, in re familiari benè administrandâ, in ſanitate conſervandâ, in lucro faciendo, in locupletandis liberis, & ſexcentis aliis hujus ſæculi negotiis? Demum hic mundi ſtrepitus eſt? quo multorum inter flagitia ſua, ita aures obtunduntur, ut ſurdi fiant, nec admittant amplius pia, & ſalubria ſuadentium conſilia: ſic non pauci ſurdi fiunt ex conſceleratis hominibus, ad conſcientiæ ſuæ domeſticas exprobrationes, ad clamores Eccleſiæ, ad ſevera Numina ipſius, & frequentata monita. Aiunt quidem, pro pallio continuandæ impietatis affirmant; cùm olim ad extrema ventum fuerit, ſe utramque aurem latiſſimè aperturos, ſalutaria dicturis, conſcientiæ, ſacerdoti, Deo: falluntur illi plerique, qui multo tempore, multiſque annis inter vitia, & cupiditates ſuas obſurduêrunt; etiam ſub mor-

mortem, nullis cohortationibus ad resipiscentiam possunt promoveri. Non est, ut sperent illi, se audituros, illud Divinum in cælesti Odeo, Alleluja. Quod, ut percipiatis audite nunc Verbum Dei; auditum observate: *Beati enim, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.*

CAPUT VII.

Exuberans gaudiorum copia, ex mutuo Beatorum aspectu & gloriâ.

SI quis expetat in hâc valle lachrymarum habere spongiam, quâ abstergat ab oculis suis omnem lachrymam, is hodie mecum oculos non in altum attollat ad sublime coeli Amphitheatrum; sed convertat ad nobile illud patientiæ theatrum, ad Jobi sterquilinium. Si rectè expendas, quæ audies verba in hoc sterquilinio, terrena

(a) *Luc.* 12. 28.

na omnia cum Paulo, arbitraberis ut ſtercora. Job verè monſtrum patientiæ: cum jaceret in olido fimeto, tanquam ſpectaculum humanæ miſeriæ, velletque ſuum in extremis ærumnis lenire mærorem, quin & aliorum omnium in quavis calamitate mittigare dolorem; voluit verba quædam arcana exprimere, quæ ad omnem omnium ſæculorum memoriam perennarent. Audite loquentem: *Quis mihi tribuat, ut ſcribantur ſermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte ſculpantur in ſilice? Quis mihi tribuat*, inquit? ſed quid vis tibi tribui? Quæ eſt petitio tua? *ut ſcribantur ſermones mei.* Ad eam inopiam redactus ſum, ut etiam tegula, in quâ ſcribam, mihi non ſuppetat; contorti digiti, compreſſæ manus, frigore tremulæ, & ulceribus plenæ. Optarem tamen ad ſolatium breves ſermones litteris commendare. Aderit utique, qui ſcribat. Quid ſupereſt

(b) *Iob.* 19. 23.

supereſt ? papyrus. Ecce charta papyracea, ſed parcite quæſo: deferatur membrana, pergamena? nam charta papyracea deletur facilè, & frangitur. *Exarentur in libro.* Concedimus perlubenter, cedo librum: ſcribe, quæ lubet. Abſit, nollem tanti momenti verba, & digna cedro, exarare in libro, qui putrefactioni, & tinearum edacitati obnoxius eſt. Erit fortaſſe plumbum extenſum per modum pergamenæ, cui verba mea perenniter imprimantur? Aderit: *ſtylo ferreo, & plumbi lamina.* Verùm, nec plumbum mihi placet, quia poteſt igne ſolvi, & liquefieri. Aliud poſco, quod ſit ære perennius. Ecce ſilicem? placet: *Vel celte ſculpantur in ſilice.* Habes ad manum ſilicem, ſilemus, ut verba à te exaranda percipiamus: *ſcio*, inquit, *quod Redemptor meus vivit; & in noviſſimo die de terrâ reſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle meâ; & in carne meâ videbo Deum Salvatorem meum, &c, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinuo meo.* Quaſi dicat:

cat: Hæc ſpes ſola videndi aliquando oculis meis Salvatorem meum? jam nunc & animum extremè afflictum, & corpus tot ulceribus plenum, tanto undequaque perfundit gaudio; ut omnis mihi calamitas vertatur in ſolatium; omnis afflictio, in lætitiam: multoque mihi acceptius ſit, jacere in hoc ſterquilinio; quàm ſedere in ſolio. Hîc ergò Vos jam paucis expendite: ſi ſpes adhuc tenuis, & obſcura illius gloriæ, quam à longè proſpexit Job mille retrò annis, tolerabilia, imò facilia; ne dicam, jucunda reddiderit, nuditatem, morbos, ulcus peſſimum, ignem ſacrum, lepram, ſcabiem, elephantiaſim, dolorem articularem, viſcera putrida, apoſtema, gravem halitum, uxorem ſtultam, dæmonem, infamiam, probrum, & ſterquilinium, in paradiſi ſpeciem converterit; ſi, inquam, tantùm potuerit ſola ſpes Chriſtum videndi? quid erit re ipsâ, & illius conſpectu frui; & totâ, quæ infinita eſt, beatitudine potiri? (a) *Vbi erit* (ait Gregorius) *lux, ſine defectu; gaudium,*

(a) *In Pſal.* 7.

ſine

sine gemitu; desiderium, sine pœnâ; amor, sine tristitiâ; satietas, sine fastidio; sospitas, sine vitio; vita, sine morte; salus, sine languore. Vbi (ait Augustinus) *Rex, est veritas; lex, charitas; dignitas, æquitas; pax, felicitas; vita, æternitas? Vbi* (ait S. Bernardus) (a) *præmium est videre Deum, vivere cum Deo, vivere de Deo; esse cum Deo, esse in Deo, qui erit omnia in omnibus.* Nos more nostro, ex immenso illo deliciarum Oceano, stillas aliquas delibemus; expendendo quantum futurum sit gaudium, ex beatissimà illâ Beatorum omnium tum hominum, tum Angelorum societate. Plurimum confert ad solatium, plurimos esse, qui solatii suppeditent argumentum. Nunc autem quanta sit futura Beatorum se invicem, summo cum gaudio contuentium multitudo, expendamus, Inchoamus ab Angelis. Proditur 4. lib. Revelat. S. Brigittæ, Deiparam dixisse D. Brigittæ, tantum esse numerum Beatorum spirituum Angelicorum; ut si compu-

(a) *De præmio papa cœlest.*

putarentur omnes homines, ab Adam, usque ad ultimum in fine mundi nasciturum, possent vnicuîcuiq; homini deputari ad minus decem Angeli. (a) D. Dionysius Areopagita dicit *tantum esse numerum Angelorum, ut soli Deo sit cognitus.* (b) S. Ambosius dicit, *homines esse centesimam tantum partem numeri Angelorum; & quatuor sueperiores Ordines, Dominationes, Thronos, Cherubinos & Seraphinos, longè esse numerosiores quinq; Ordinibus inferioribus.* (c) Suares dicit, *numerum Angelorum, respectu hominum dici posse infinitum, & innumerabilẽ.* Albertinus dicit, Archangelos eodem excessu superare Angelos, quo ipsi superant homines: Ergo cum teste D. Brigittâ, (cujus Revelationem maximi æstimat Vasques) pro uno homine, decem Angeli dari possint; eodem excessu, dabuntur pro uno homine centum Ar-

(a) *Celest Hierar. cap.* 13. & 14. (b) *Ambros. in Luc. cap.* 15. (c) *Suar. l. de Angel. nat. cap.* 11. *n.* 3.

Archangeli, mille Principes, decem millia Potestatum, centum millia Virtutũ, millio Dominationũ, decem milliones Thronorum, centum milliones Cherubinorum, mille milliones Seraphinorum. Quod & S. Thoma, apertè docet, dicens, tantò magis in unoquoque Ordine multiplicari Angelorum numerũ; quantò Ordo ipse altior est, & præstantior. Undè meritò interrogat Job: (a) *Nunquid est numerus militum ejus?* quasi dicat innumerabiles esse. Jam verò est valdè credibile, quod docent gravissimi Auctores, (b) *Angelos omnes in cœlo assumpturos corpora speciosa ex æthere, quibus pascant oculos Beatorum; ut ab illis videri, & ore ad os loqui possint.* Hoc enim videtur poscere amicitia, & arctissima unio, & communicatio; quæ erit inter Angelos, & homines Beatos, quasi concives cœli: aliàs etiam sensus Beatorum, nullũ ex Angelis reciperent gaudiũ; imò in nullâ re cum illis communicarent: itaq; inter Angelos, & Beatos tantũ esset

(a) *cap.* 25. (b) *A Lapide prop. Major.* 289.

esset communicatio quoad mentem, non quoad corpus. Quod si ita est, Deus immortalis! quale erit gaudium, tot immensæ pulchritudinis spiritus intueri, alloqui, cum illis conversari? Refert Serarius, de quodam Architecto, (a) *qui cum Erfordiæ erigeret Chartusiam, Angelum specie juvenis conspexisse, tantâ elegantiâ, & pulchritudine; ut diceret se alterius oculi jacturam libenter facturum, si eum iteratò semel duntaxat conspicari posset.* Siquis posset vel Angelum videre unum; cum eo loqui; audire illum de arcanis: & sublimibus rebus magnificè disserentem; intueri illius vultum pulchritudine mirabili formosum: vim mentis penetrare, & acervos perfectionum, magnaque illa Intellectus, ac voluntatis ejus decora, sanctimoniamque augustam, quantis gaudiis colliquesceret? Et dubitemus, quin Beatus splendidissimo illo theatro omnium Angelorum incredibiliter capiatur? sanè, cùm oculos conijcient in il-

lam

(a) *l. Rerum Mogunt.*

lam tam illustrem Beatorum societatem, in quâ, ut à S. Basilio verba mutuer: (a) *Sunt Angelorum mijriades; festi primorum parentum consessus; Apostolorum throni; honorati Prophetarum conventus; Regia Patriarcharum sceptra; coronæ Martyrum; Iustorum omnium laudes in commune triumphantium*; Vix tenere se poterunt, quin exclament, atque gestiant. Socrates, brevi moriturus, singulari gaudio afficiebatur; cum se diceret pergere ad Heroas, ad semi Deos; ad optimos viros antiquitatis, cum quibus in æternum agitatutum se ævum ajebat. Quod si cuilibet arbitrarium esset, cum quibus vellet colloqui, indubiè quisque suæ artis Actorem, vel in eâ maximè præcellentem vellet alloqui? Philosophi, Aristotelem; Mathematici, Archimedem; Oratores, Tullium; Pictores, Apellem; Medici, Hipocratem; Jurisperiti, Justinianum; Milites, Alexandrum, aut Cæsarem; & optarent videre & cuperent alloqui: maxi-

(a) *Exhort. ad Bapt.*

maximâ afficerentur voluptate, posse eorum frui & conspectu, & societate. Quale ergò erit gaudium posse familiarissimè sermocinari cum magnis illis antiquæ Legis Heroibus, Adamo, Noë, Abraham, Jacob, Joseph? cum illis, Divino spiritu olim afflatis vatibus, Jsaiâ, Jeremiâ, Ezechiële, David, &c. cum inclytis Regibus, Davide, Ezechiâ, Josaphato, Manasse: cum honorato Apostolorũ senatu, cum Petro, Paulo, Joanne: cum Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, Gregorio; quorum, & sanctimoniam veneratur, & scientiam admiratur tota posteritas. Nec tantùm gaudebunt mutuo conspectu; sed & colloquio. Hîc jam magna est controversia in scholis Theologorum; quo idiomate Beati se mutuo alloquentur, an Latino? an Græco? an Syriaco? Memini, me aliquando legisse in quodam impertinenti Thesium Theologicarum, usuros Betos in cœlo idiomate Hiberno: sed nemo miretur impertinentia poni in impertinenti. Sunt, qui existimant, quẽque

que locuturũ suo idiomate, sibì vernaculo; ut omnium gentium linguis Deus laudetur. Rem prodigio simillimã, quæ sententiam nostram confirmat, refert S. Gregorius: (a) *Puer quidam armentarius, hâc vitâ prius defunctus, deindè eidẽ restitutus, Dominum suum vocari jussit; cui ait: Ego in cœlo fui, & qui de hâc domo morituri sunt, agnovi: Ille, ille, atq; ille, morituri sunt, &c. Vt autẽ scias, quod me in cœlo fuisse verũ fateor; Ecce accepi illic ut linguis omniũ loquar. Nunquid tibi incognitũ fuit, quod Græcam linguam omninò non nossem, & tamen Græce loquar; ut cognoscatis, an verùm sit, quod me omnes linguas accepisse testificor.* Cui tunc Græcè Dominus suus locutus est; atq; ita ille in eâdẽ linguâ respondit; ut cuncti, qui aderant, mirarentur. In eâdem domo habitabat quidam Bulgarus; qui ad hunc puerũ deductus, Bulgaricâ linguâ locutus est. Sed ita puer ille, cùm esse Italus natione, Bulgaricâ locutione respõdit, ac si natione fuisset Bulgaricus? Ex duarum

(a) *l. 4. Dialog. c. 26.*

duarum ergò linguarum experimento crediderunt eum, uti fatebatur, fuisse in cœlo: ita D. Gregorius. Tametsi non constet ex Divinis oraculis, quo idiomate, Beati se invicem, ut plurimùm sint allocuturi; tamen rationi conformius videtur, (quæ est & D. Hieronymi opinio) futurum illud idioma, quod primo homini Adamo à Deo fuit infusum, nimirum Hebræum: Nam Deus ipse, Hebræâ linguâ Adamo fuit locutus in paradiso, Et ipse filius Dei jam Incarnatus, eàdem linguâ usus est plerumque, & eâ arcana omnia fidei mysteria, & Evangelia exposuit. Colloquia autem, quæ illic instituent, erunt, qualia olim fuerunt Apostolorum; cùm repleti jam spiritu sancto, in solemnitate Pentecostes, loquebantur variis linguis. Et quid loquebantur? (a) *Magnalia Dei?* sic illi inter sese jucundissimè disserent de immensis Dei perfectionibus; de ejus ineffabili sapientiâ, potentiâ, Bonitate,

(a) *Actor. 2.*

pitate, Misericordiâ, Justitiâ; & potissimum admirabili illâ Providentiæ ejus œconomiâ, circa propriam suam salutem. Quam ocultis callibus, & arcanis modis eos ad salutem promoverit? quoties suâ gratiâ prævenerit? Divinis instinctibus ad virtutem permoverit; in gravissimis dæmonis insultibus adfuerit; è præsentibus periculis eripuerit; ab æterno ex singulari favore eos ad gloriam elegerit? O quanto exultantis animi gaudio unus alteri, post enarrata salutis, quæ adiêre pericula, repetent illud sacrum Regii Vatis acroama! (a) *Nisi quia Dominus adjuvit me; paulò minus habitasset in Inferno anima mea.* Quàm jucundum erit audire ex ore Magni illius Pauli, quomodò cùm ipse in campo Damasci spirans irarum, & cædis in discipulos Christi, voce è cœlo lapsâ, & fulgenti lucè circumfusus, fuerit repentè ex Ecclesiæ persecutore, redditus ejusdem Apostolus. Ex ore Petri, quo pacto, cum ille ter

(a) *Psal.* 93. 17.

tei Christum negasset, ejusdem oculis in se conversis, illicò amarè fleverit. Quibus verbis efferet Christi erga se beneficentiam Magdalena; cui post vitam obscænissimè in lupanaribus actam, remissa subitò fuêre omnia peccata. Quoties narrabit ultimum, quo propè naufragium passus est, animæ periculum David; dum & iniquissimum commisit homicidum, & turpissimum patravit adulterium? Non tunc amplius canet tristem illam Næniam: (a) *Miserere mei Deus*; sed *Misericordias Domini in æternum cantabo.* Deindè alii disserent de arcanis fidei Mysteriis; de Christi Incarnatione, Nativitate; vitæ ejus normâ: de illius cruciatibus, Resurrectione, Ascensione ad cœlum, de Sacramentis. Singuli præsertim Religiosi narrabunt, quibus Dei afflatibus, ex mundi fluctibus erepti, ad religiosæ vitæ portum fuerint promoti: aliàs æternum perituri. Sic quilibet totius vitæ gesta, & pericula, & Divinæ circa se Providentiæ dispositio-

(a) *Psal.* 50. 88. 2.

ſitionem, ac ſeriem, ſummâ cum, animi triumphantis præ gaudio, exultatione enarrabit. In hac magnâ Dei Baſilicâ non reſonabunt, nec audientur illorum voces, quibus in hâc vitâ, lingua, nobile illud hominis ornamentum, non eſt aliud, quàm ad Deum offendendum inſtrumentum. Illos non admittendos in ſacrum illud cœleſtium Oratorum Concilium; patet ex D. Paulo, qui dicit: (a) *Neque maledicos, neq; rapaces, Regnum Dei poſſeſſuros.* Quiſquis ergò es candidatus Regni cœleſtis; cave, ne cenſearis in cathalogo maledicorum. Qui ſunt maledici? Qui, ũt ſanniones inverecundi turpicula, è trivio, & fæce populari petita ſemper in ore habent: qui, teſte Ambroſio, (b) *velut pleni rimarum, huc atq; illuc effluunt*; & temerè, putidè, ac indecorè omnia effundũt; qui, quidquid eſt, vel acrimoniæ in ſatyris, vel ſeveritatis in jambis, vel obſcænitatis in elegiis, plenis buccis deblaterant. Sciant ergò detractores, nullũ ſe reperturos

(a) 1. *Corin.* 6. 10. (b) *In Pſal.* 118.

turos locum inter illos, qui summâ charitate, & cocordiâ sunt copulati. Oraculum enim est Pauli: *Neque maledici Regnum Dei possidebunt.* Quid deinde? Audiamus Empyreæ domus secretarium D. Joannem? (a) *Qui non inventus est in libro vitæ; missus est in stagnum ignis.* In hoc stagno, inquam, fluctuantis, & unnantis ignis: conscelerati detractores, maledici, audaces, & infandi, cœlo exclusi, ut ranæ informes, ut monstrosi pisces, ut marini dracones, squamis hirti, ore fædi, & edentuli natabunt, & in tempus sempiternum cruciabuntur. Jam quis nescit, ut maris, ac fluviorum, sic stagnorum pisces, propriè dici mutos, sic illis detractoribus, Deus in stagno illo fluitantibus, vocem, & sermonem demet, quo nefariè sunt abusi. Nec canent illud lætum Alleluja, sed triste, & lamentabile væ, væ. Væ ergò maledicis! quoniam Regnum Dei non possidebunt.

CAPUT

(a) *Apoc.* 20. 25.

CAPUT VIII.

Ingens Beatis est lætitiæ materia, singulorum inter se concordia, & amor.

(a) CHristus, ut electos suos in mundi jam deficientis occasu consolaretur, eorumque animos inter tot turbidas cœli, terræque tumultuantis tempestates erigeret; his illos verbis adhortatur. (b) *His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra.* Non vult illos despicere terras, sed respicere cœlos: *Levate capita vestra*, id est, mentis atque intelligentiæ aciem attollite; abite, & affectu, & re etiam ipsâ à terra, mundumque hunc aspectabilem contemnite. Opportuno planè consilio; quia ut rectè Galfridus:

(a) *Gaudium ex societate sanctorum & eorum amor.* (b) *Luc.* 22. 28.

Non expectemus, ut mundus nos obruat; qui necesse est, ut ruat. Et vos ex mediis hujus turbulenti mundi fluctibus, quibus involvimini, levate capita vestra ad portum. Ex hoc cœno, luto, & fæcibus, quibus volutamini, levate capita vestra ad paradisum. Ex hoc luctuoso carcere, ex hoc mæsto exilio, ex hâc valle lachrymarum, levate capita vestra ad illud regnum, ad patriam, ad montem Domini, cœlestem Jerusalem. Ad hoc ipsum, piissimis nos verborum aculeis stimulat Regius Propheta: (a) *filii hominum usque quo gravi corde; ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? filii hominum,* quorum origo cœlestis, sator Deus, forma Divina, Anima immortalis, corpus erectum; *filii hominum,* quibus patria, est cœlum; merces, Dei possessio; vestis, gratia; expectatio, æterna gloria. *Usque quo gravi corde?* Animi vestri, cum sint spiritus, subtiles sunt, cœlos penetrant, comparantur Angelis, Deum

(a) *Psal.* 4.3.

Deum imitantur; cur humi cor defigitis, per solum repitis, infra terram abjicitis? *filii hominum*, si filii belluarum, aut brutarum pecudum essetis, non mirum esset, vos pronos spectare terram, & prono affectu ferri ad terrena. Verum, *filii hominum*, rationis participes, totius universi Principes; quorum Animæ è cœlo satæ, in cœlum aspirant: quorum oculi in supremo capite collocati, quasi supernorum speculatores; quorum mens tendit in verum, voluntas rapitur ad bonum. *Vsque quo?* Non sat temporis, vanitati consecratum? non sat esset, semel, & iterum in veterem vilitatem degenerasse? *Vsque quo?* Abiit futilis infantia; expiravit fatua pueritia; evanuit insana juventus; præteriit virilis ætas, properat segnis senectus; instat mors, imminet æternitas. Vos ergò, qui hactenus fuistis gravi corde, levate capita vestra illic, ubi est merces vestra: & quam illa copiosa futura sit, ex copiosissimo gaudio, quo Beati perfunduntur,

tur ob gloriosam cœlitum societatem, mutuum amorem, summam concordiam, intelligite. Homines in hoc mundo sunt tanquam in itinere viatores, in diversorio hospites, in exilio advenæ: at verò, ubi ad patriam pervenerint; tunc demum audiunt ex ore Magni illlus Patri familias: (a) *Iam non estis hospites, & advenæ; sed estis cives sanctorum, & domestici Dei?* Modò dispiciamus, quales sint, qui admittuntur illic & cives, & domestici. Quærit Regius Vates: (b) *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Respondet Deus: *Qui ingreditur sine maculâ, & operatur Iustitiam.* Itaque nemo unus illic est cum minimâ vel in Animâ labe, vel in fronte rugâ, vel in vultu nævo, vel in veste maculâ. Illic nil intrat coinquinatum. Apud Veteres, Templa habebant fontes, quibus ante ingressum quilibet diluebatur: Inde & templa hujusmodi, delubra, à diluendo,

(a) *Ephe.* 2. (b) *Psal.* 14. 1.

endo, vocabantur, teste S. Isidoro. (a) Sic antequam ingredimur magnum illud Templum veri illius Salomonis; necesse est, labes omnes eluere: quia nil coinquinatum intrabit in Regnum cœlorum. (b) *Ipsa verò Civitas*, (ait S. Joannes) ***aurum mundum simile vitro mundo.*** Non est vel minimus illic pulvisculus; multò minus in plateis cœnum, aut lutum, aut fæx. Illic sunt lilia, sed sine lolio; rosæ, sine spinis; aurum, sine scoriâ; uvæ, sine labruscis; granum sine palea; frumentum, sine zizanio. Hoc innuit Isaias, his verbis: (c) *Hierusalem civitas sancta, non adijciet ultra, ut pertranseat per te incircumcisus, & immundus*, scriptum est: (d) *foris canes*. In illâ patriâ, nullus est cum Abele Cain, qui occidat: in illo Regno, nullus cum Davide, qui persequatur Saul in illâ familiâ, nullus cum Jacob Esau, qui oderit: in illâ domo, nullus cum Isaaco, qui pugnet Ismaël:

in

(a) 15. *Etymol. c.* 5. (b) *Apoc.* 21. (c) *Isa.* 51. (d) *Appoc.* 22.

in illo Collegio, nullus est cum Apostolis, qui prodat, Judas. Nulli ibi claudi, manci, lusci, loripedes, gibbosi; sed omnes staturâ corporis æquales, colore candidi, corpore integri, formâ speciosissimi; omnes innocentes, sapientes, nobiles, affabiles. Deinde, si juxta tritum adagium: In omni re, varietas delectat: hujus profectò delectationis copiosissima erit materia, quia maxima erit in tanta societate varietas. Primò erit varietas sexuum, viri, fæminæ, & neutri Angeli, in quibus, tres Hierarchiæ; in quâlibet, tres Chori. Secundò, varietas nationum: (a) *ex omnibus Tribubus, linguis, nationibus, populis*, ut loquitur S. Joannes, qui tamen omnes se mutuò intelligent, quia quilibet omnibus linguis loqui poterit. Tertiò, erit varietas statuum; alii Patriarchæ, alii Prophetæ, Apostoli, Martyres, Episcopi, Doctores, Monachi, Eremitæ, Virgines, Viduæ, Conjugati. Quartò, diversitas meritorum

(a) *Apoc. 5. 9.*

torum in quovis Ordine : ſicut enim ſtella differt à ſtellâ in claritate ; & alia eſt claritas ſolis, alia lunæ : ita & in ſanctis erit varietas gloriæ. Jam, ſi varietas ſtellarum in cœlo ; varietas florum, in horto ; varietas herbarum, in prato, arborum in ſilvâ, avium in aëre, ciborum in menſâ, nationum in terrâ; varietas pennarũ, in pavone, piſciũ in mari, vel expreſſa tantũ in libris, aut tabulis adeò delectet; quæ erit delectatio, videre in tantâ multitudinẽ tantã varietatem? Quale gaudium erit, illic vivos, præſenteſque ſpectare in cœlo ; quorum nunc oſſa veneramur in ſepulchro. Magni pendimus in thecâ aliquâ argenteâ geſtare ad collum, illorum vel cineres, vel partem veſtis : deindè, multorum dierum conficimus itinera ; ut vel loca, ubi ſepulti ſunt, luſtremus ; illorum favillas & cineres, proni corporis reverentiâ colimus, & diſſuaviando oſculamur ; quid erit, videre illorum corpora, quorum hîc veneamur vel oſſa ? Quanti æſtimamus Auguſtini

 ſcripta,

scripta, Chrysostomi Homilias, Gregorii Libros, Thomæ Doctrinam? quid erit, Magnos illos Heroes audire loquentes in cœlis, quorum scripta sic admiramur in terris? Quanta erit voluptas, eorum consuetudine familiariter uti? quos tametsi nunquam viderimus, eorum tamen memoriam, festis diebus, cæremoniis, rituque solenni celebramus. Sed præcipuum gaudium, quod percipiunt Beati, est ex tantâ illâ Cœlitum omnium inter se concordiâ. Nullæ enim in tam numerosâ cœlestium Civiũ turbâ, erunt turbæ. Adeò enim arcto charitatis, & sinceræ amicitiæ vinculo copulantur; ut nõ ita firmis compagibus membra membris adhæreant. Nulla enim ibi contradictio, oppositio, altercatio, ambitio, æmulatio. Omnes idem volunt, idem nolunt; quia omnes unam, & eandem habent, & observant regulam, Dei voluntatem; cui refragari amplius non possunt. Majores illic gloriâ impensissimè diligunt se inferiores: hi contra officiosissimè

ſimè colunt, & venerantur eos, qui ſibi gloriâ præcellunt; & de gratiis in eos collatis maximoperè, & collætantur, & congratulantur. Bonum unius, bonum eſt omnium, & omnium uniuſcujuſque ſigillatim: quiſque namque bonum ejus, quem diligit, tanquam proprium ſibi adſcribit; quin tantum, ne dicam amplius gaudet quiſque de bono alterius, ac de proprio, idque per exuberantis charitatis exceſſum. Omnes eidem menſæ aſſident Divinitatis: omnes eodem bibunt è calice; omnes ex eodem fonte hauriunt. Deus ſiquidem in omnibus, & omnes in Deo; ipſe illis omnia. Ac proindè nulli afficiuntur, niſi ipſi; adeò ut illos ſibi uniens, illos & invicem uniat, & connectat, juxta vulgatũ illud Philoſophiæ axioma: *Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe.* O Beatam ſocietatem! in qua multitudo ſine confuſione; magnitudo, ſine ambitione; varietas, ſine contentione: inæqualitas, ſine diſcordiâ; æterna, ſine diminutione Cha-

ritas reperitur. Unde S. Augustinus, exponens illa verba; *Laudate Dominum in sanctis ejus*, (a) ait, sanctos ipsosmet esse tubam, Psalterium, cytharam, tympanum, & chorum, chordas, organum, & cymbola benè sonantia, quibus ibi dicuntur laudare Deum. Ipsi siquidem, etsi diversa sint instrumenta, & diversos reddant sonos, & tonorum differentias, uti in musicâ: omnes tamen aptissimè consonant, & hâc differentiarum consonantiâ Deum concordissimè laudant. Illic ergò, cùm futura sit perfectissima Charitas, illa faciet quoque omnia communia. Pro hâc impetrandâ orabat olim Christus Patrem, cùm diceret: *Rogo te Pater, ut illi unum sint*, per amorem, scilicet, (b) *Sicut Nos unum sumus*, per naturam. Itaque omnes & Angeli, & Beati homines unum sunt, magis, quàm membra unius, ejusdemque corporis; quia omnes parcipant de eodem spiritu, qui dat omnibus unum esse,

(a) *In Psal. ulti.* (b) *Ioan.* 17, 20.

esse,& unam beatã vitam. Undè quæso, membra unius corporis tantam inter se habent unitatem, & concordiam? Causa est; quia omnes de unâ, eâdemque formâ communicant, quæ est una, eademque Anima: quæ dat unicuique esse unum, & vitam unam. Si anima, seu spiritus humanus tantæ sit virtutis, ut possit inter membra tàm longè inter se, & naturâ, & officio differentia, ut sunt pedes, & caput, tantam unitatem conciliare: quantò magis poterit spiritus Divinus, per quem vivunt omnes Electi, tantam, & multò perfectiorem unitatem facere inter ipsos cœlorum cives, & incolas. Jam verò, si hoc modo unitas, & amor omnia communia faciat, tàm bona, quàm mala; quantam lætitiam unus Electus ex gloria capit omnium aliorum, dum quemlibet, & singulos amat sicut seipsum? Nam (ut D. Gregorius loquitur) hæreditas cœlestis pro toto exercitu Sanctorum est una; & pro uno illorum, tota: singuli enim de

de gaudio omnium tantam percipiant lætitiam, quantam perciperent, si ipsi omnium possiderent. Quid jam hinc sequitur, nisi, quemadmodum Electorum infinitus quasi est numerus; ita & singulorum gaudium futurum sit infinitum? Ut autem cœlo potiamur, hanc prudentiæ regulam sectemur: videlicet ut nō rarò totius vitæ nostræ rationes ob oculos nobis subijciamus, eamque accuratè ad hanc amussim componamus? An vita hæc mea, quam hoc modo duco, cœlo sit digna? Quidquid Christus prohibet, facio; quidquid faciendum præcipit, reijcio: sperno ejus consilia; non audio ejus monita; despicio mandata; violo ejus leges; non obtempero ejus instinctibus: sicne itur ad astra? Deinde vehementer conducet, ut singulas sæpè actiones respiciam, meipsum interrogando: Estne hæc actio consentanea vocationi meæ? atque adeo ducitne hæc actio ad cœlum? Estne talis, ut mercedem indè, & bravium à cœlesti

Age-

Agenothetâ expectare liceat? si non eo spectat; imprudens sim, si exequar illam, undead æterna bona mihi aditus vel intercipitur, vel impeditior redditur. Hâc regula opera sua omnia metiebatur S. Ludovicus Galliarum Rex, qui sceptrum ad modum obelisci artificiose elaboratum in annulo inclusum gerebat, cum hoc symbolo: *Volo solidum, perenne*; quasi dicat, omnia dicta, facta, cogitata volo, ut cœlum, & æternitatem spectent. Sed mentes hominum fascinat amor terræ. Hostis offert pomum, ut rapiat Paradisum: terram cum auro suo ingerit, ut subtrahat cœlum; voluptates fluxas obtrudit, ut auferat æternas; honoris fumum venalem offert, ut adimat immortalitatis gemmam. Concludò cũ D. Bernardo (a) *O vere miser homo, ut miserum pascas corpus, & vestias, & carnis voluptatibus, quæ post paucos dies à vermibus devorabitur, satisfacias, sollicitus laboras; discurris, vigilas,*

(a) *Serm. de miseriâ hominis.*

las, & somnum non capis, ut repleas ventrem: & pro Animâ tuâ, quæ Deo præsentanda est, cur non solicitus fatigaris, ut ipsam pascas bonis operibus, & induas virtutibus, ne appareat nuditas ejus? Væ tibi est! & væ tibi erit! quia reddes, quæ sunt Cæsaris Cæsari; & non quæ sunt Dei, Deo. Vide miser, quia totum, est vanitas; totum, est stultitia; totum, dementia, quidquid facies in hoc mundo, præter id solum, quod in Deum, & propter Deum, & honorem Dei facies.

CAPUT IX.

Deus clarè visus, est tota hominis salus.

(a) ISaias plenus jam cœlesti instinctu, ac Divino afflatu, cum vellet prædicando vaticinari, & exponere felicissimam hominis Justi jam demortui con-

(a) *Divisione Dei.*

conditionem; multa, imò omnia his paucis complexus est verbis: *Dicite Iusto, quoniam benè.* (a) Sub unicâ illâ voculâ Benè, totam comprehendit Beati felicitatem; quasi dicat, si benè est peregrino, dum pervenit in patriam; si benè est nautæ, dum subiit portum; si benè est militi, dum fruitur pace; si benè est rei cuicumque, dum quiescit in centro: dicite Justo, quoniam benè; quia dum Deum videt, jam quiescit in centro: jam factus est in pace locus ejus; jam fruitur portu, jam habitat in patriâ. Deus confirmaturus animum Moysis, & induraturus contra omnes, quæ illi impendebant calamitates, dicit: *Ostendam tibi omne bonum;* (b) quasi dicat: Noli animo dejici, nec frangaris adversitate, tibi ipsi consta in ærumnis: sint, licet graves, quos exantlas, labores; dura, quæ pateris, incommoda; magna, quæ subis, pericula; multæ, quas toleras, molestiæ; major tamen his omnibus erit merces

(a *Isa.*3. (b) *Exod.*33.

tua: *Ostendam tibi omne bonum.* Tria sunt bonorum genera: honestum, utile, jucundum: hæc omnia bona tibi ostendam. Ad hæc, alia sunt animi bona: sapientia scilicet, scientia, virtutes: alia, corporis pulchritudo, sanitas, robur: alia verò externa, divitiæ, voluptates, gloria. Hæc omnia ostendam, cùm Unum bonum ostendam: sed quale bonum ostendes? Omnis boni bonũ, cui nil potest addi. Hîc semper bono aliquid additur: dicitur enim bonꝰ homo, bonus ager, bona domus. Quoties dicis bonum, semper aliquid adjicis: sed bonum simplex, bonum, quo cuncta sunt bona, est Visio Dei. De hâc Visione Dei, quæ est ipsa totius Beatitudinis essentia: sine qua, licet omnia bona adessent, nemo esset Beatus, disseremus. Hactenus, quæ de cœlo diximus magna, multa, mira, non modò pauca, parva, communia, sed propè nulla censebuntur, si consideremus è solio Dei emicantes radios infinitæ sapientiæ, amorisq; immensi, qui sua luce

Beati mentem illuſtrabunt; & torrentes voluptatis indè manantes, quibus animus, & omnis illius affectio obruetur. (a)Cum olim Trajanus Imperator in ſenatum veniſſet, vultumque illum ſuum exhibuiſſet, pulchritudine & divina moderatione auguſtum, ac Majeſtate ſuſpiciendum: communi omniũ ſenatorum voce acclamatum eſt: *O nos felices!* Quam ſe felices exclamabunt Beati omnes, cùm Magnus ille Rex Regum amabilem illum vultum ſuum aperiet: quẽ prius obvolutũ, atq; in hac vita per ſpeculũ, perq; ænigma videbamus: in quo intuendo, & amando, & fruendo, ſumma & abſoluta eſt felicitas. Ibi tandem aliquando cor illud, quod in mortali hac peregrinatione, *inquietũ* ſemper eſt, ut ajebat Auguſtinus, cor quod ad Deũ unũ perrenni motu ferebatur, ſuaviſſimè conquieſcit? (b)*Vniverſa ceſſant, deſinuntq; moveri, cùm venerint ſuũ in locũ*, ait Ariſtoteles. Sic, cũ Deus ſit boni centrũ, & totius Beatitudinis cõplexio;

(a)*Plin. in panegyr.* (b) *Ariſt. l. 1. de cœlo c. 9*

qui perfectè illum possidet, nil aliud est, cujus desiderio capi, & teneri queat, Ibi quiescet appetitus intellectus nostri, nec amplius sapere quidquam expetet, habebit enim in conspectu suo omnia, quæ sciri possunt. Quiescet hîc cupiditas voluntatis: amabit enim bonum illud, in quo uno, bona sunt omnia: extra quod, nullum bonum reperitur. Ibi appetitus omnis edendi, bibendique satiabitur abundantiâ cœlestium epularum? Ibi tres illæ virtutes, fides, spes, & Charitas, quibus hâc in vitâ potissimum colitur Deus, liberalissimum recipient præmium? fides, visionem; spes, possessionem; Charitas imperfecta, ultimam perfectionem. Itaque non mirum, si tot bonis circumfluens anima, quæ toto mundo sic expleri non potuit, ut non longius, latiusque sinum immensæ cupiditatis extenderet, jam beatam satietatem experiatur, juxta Davidis vaticinium: *satiabor, cùm apparuerit gloria tua.* (a)

Vel,

(a) *Psal. 16. 15.*

Vel, ut vertit Hieronymus: *Implebor*, pro ſatiabor. Illa eſt glorioſa expletio, quæ nil vacuum, & inane dimittit; nil, quod prætereà poſſit animus appetere, & proſequi. Beata ſaturitas, ſine nauſeâ; voluptas, ſine faſtidio; perennium voluptatum uſus, abſque mollitie; & continua, ſine labore, felicitas. Quantum ergò neceſſe eſt eſſe illam pulchritudinem, quæ ſola conſpecta tam Electos omnes reddit felices, ut non poſſint eſſe feliciores. Sed quid mirum eſt, ſi tantæ pulchritudinis viſio beatos faciat Angelos omnes, juxta ac homines; cum beatum reddat ipſum etiam Deum, qui non habet aliam Beatitudinem; quam ut videat propriam ſuam pulchritudinem, eâque fruatur? Ad hujus rei cognitionem, etiam in cæca illa gentilitatis caligine, pervenit Ethnicus ille Philoſophus, imo Philoſophorum Princeps Ariſtoteles, hoc inductus argumento: ſummum illud bonum, ait, cum vi-

tam habeat, necesse est, in aliqua re se exerceat: sed non dormit, cum liberum sit ab omnibus operibus humanis; qualia sunt edere, bibere, & similia: oportet igitur in alio nullo se exerceat, quam in contemplatione. Quam igitur rem contemplabitur? An aliquid extra se, cujus contemplatione beatus sit? Nequaquam: nam si tale quid esset, id melius esset, atque nobilius illo: ejus enim visio, beatum faceret illud summum Bonum: & per consequens hoc Deus esset, non illud. Rectè igitur concluditur: si exercitium summi Boni sit contemplari, & contemplando beatum esse; nil autem contempletur extra se: sequitur quod seipsum semper contempletur, & proindè infinitè beatus sit. Qualis igitur erit illa pulchritudo? si intueri illam, & contemplari duntaxat beatum faciat etiam ipsum Deum, impleatque sinum illum immensum, & capacitatē felicitatis infinitæ infinitā? Qualis erit illa pulchri-

tudo,

tudo, quã Dominus ille ab æterno contemplatur, & in æternum contemplabitur, ſine ullo tædio, vel fatigatione? unde & tantam, tamq́ue inexplicabilem concipit voluptatem, ut quidquid unquam creavit, vel creare poſſit, nil eſſe videatur, ſi cũ illâ voluptate conferatur. Quomodò natabit homo in hoc tantæ magnitudinis pelago, cùm ipſa Dei magnitudo in hoc natare valeat? Ah pulcherrime pulchritudinis Auctor, aperiantur oculi mei, ut videant hanc ſpeciem, & cæteris rebus omnibus claudantur! ſint mihi Domine, omnes creaturæ, ſpeculum, in quo te contemplari: imago, in qua te videre: ſcala, qua ad te aſcendere: liber, in quo tuas perfectiones legere poſſim Non miro dixiſſe dæmonem aliquando ex ore obſeſſi: ſi totũ cœlum eſſet pergamenũ, & totum mare atramentum, & omnes ſtellæ magiſtri Pariſienſes, & omnia ſtramina calami: hi omnes magiſtri, & cæteri nec exprimere ſcribendo, nec exponere loquendo

quendo possent minimum gaudium, quod percipiunt sancti ex vultu Dei. Itaque in Deo videbitur decor, & venustas omnium rerum creatarum, & creabilium. Illic videbimus varietatem, & pulchritudinem omnium temporum, jucunditatem Veris, claritatem Æstatis, abundantiam Autumni, & Hyemis quietem. Illic sapientiâ Salomonis, videbitur ignorantia: illic pulchritudo Absolonis, deformitas: illic fortitudo Sampsonis, imbecillitas. Tanta est autem delectatio, quæ percipitur ex visione Dei, ut licet quis omnes omnium Martyrum cruciatus sustinuisset à primo mundi die, usque ad extremum; abunde Deus illi satisfaceret, & merita illa omnia compensaret, si se illi videndum exhiberet unico momento. Effugit enimverò omnem intellectum, quanta futura sit delectatio intueri, & intelligere; quomodò Deus sit invisibilis, omnia videns; immutabilis, omnia mutans; immotus,

omnia

movens; semper agens, & semper quiescens; colligens, & non egens; omnia portans sine onere, omnia implens sine inclusione. Quomodò, cum sibimet ipsi non dissimilis sit, dissimiliter tamen agat dissimilia? Quomodò, qui ubique semper est, & tamen vix inveniri potest: quem stantem sequimur, & apprehendere non valemus. Quâ lætitiâ ergò Beatus non perfundetur? Quo gaudio extra se non efferetur? Itaque videre Deum, est præmium vitæ æternæ, gloria spirituum, lætitia sempiterna, corona decoris, bravium felicitatis, pulchritudo pacis. Ipse præmium, & merces expectationis: *Ero*, inquit Moysi, *merces tua magna nimis*? Magnum enim magna decent. Verè tu Deus magnus es; & merces tua magna nimis. Neque enim magnus es tu; & parva merces tua: sed ut magnus es: ita magna merces tua. Quoniam non aliud es tu; & aliud merces tua. Sed tu ipse magnus nimis; tu ipse

magna

magna merces nimis. Tu corona, & Coronator; Tu Promissor, & promissio, Tu Remunerator, & munus. Piè de hâc visione Laurentius Justinianus. (a) *Divinis splendoribus, & perpetuâ claritate fulgebit rationalis potentiæ; incomprehensibili lumine, veritate perspicua, serenitate lucidissima, & jucunda visione lustrabitur: Nam fæcunda Dei verbo, & clara visione ei inhærens, inscrutabilia secretorum Dei judicia, & ineffabilia sapientiæ ipsius arcana, vero percipiet cognititionis intuitu: videbit Deum in seipso; videbit se in Deo, & Deum in se: videbit Deum in creaturis, & creaturas in Deo; sicque ineffabili luce decorabitur; lumine namque gloriæ circumfusa, Æternum ab æterno æternaliter genitum contuebitur; atque meridiano splendore illustrata, sine differente, vel obnubilante medio, Dei essentiam contemplabitur.* Et paulo post: *Ab immensitate decoris, à perennitate gloriæ, à suavitate*

(a) *De disciplin, & perfect. monast.*

vitate ſpiritus, â liberalitate infuſionis, à continuatione gaudii, ab inhæſione dilecti totaliter comprehenſi, omnes circumfuſi quodam irreverabili intuitu, & donati imperturbabili pace, Dei beatiſſimâ fruentur eſſentiâ: ſicque totus rationabilis ſpiritus Dei inſignitus Imagine, in ſuum ſe transformabit Auctorem; nullâ deinceps polluendus labe, nullo timore turbandus: ſic ipſe. Verè dixit Auguſtinus: (a) *Quod Deus præparavit diligentibus ſe, fide non capitur, ſpe non attingitur, charitate non apprehenditur, deſideria, & vota transgreditur; acquiri poteſt, æſtimari non poteſt.* Sed melius cœlorum gaudia exprimet idem Auguſtinus, admiranda quadam quam ipſe deſcribit viſione, quàm verbis: ipſis ejus verbis hiſtoriam contexam: (b) *Eâdem die; & horâ quâ obiit Hieronymus, eram Hippone in cellulâ meâ quieſcens, avidè cogitans, qualis ineſſet animis Beatorum gloria, & lætitiarum quantitas; cupiens inde*

(a) *l.22. De Civit.* (b) *Epiſt.205.*

inde ex hâc materiâ brevem componere tractatum, &c. Chartâ, calamo, pugillariq; in manibus susceptis, ut brevem scriberem Epistolam sanctissimo Hieronymo destinandam; ut quidquid ex hoc sentiret, responderet: Cumque jam scribens salutationis exordium, Hieronymo prænotarem; ineffabile subitò lumen, nostris invisum temporibus, nostrisque minimè linguis declarandum, cum ineffabili, inauditâque omnium odorum fragrantia cellulam, in quâ stabam, intravit: quo à me viso, stupore, admirationeq; commotus, animi & membrorum virtutes repentè amisi. Nesciebat enim, quod tunc Dextra mirabilis Dei exaltasset servum suum. Itaque, quia talem nunquam oculi mei perspexerant lucem, olfactus meus odorem non senserat: tàm novis, tàm inauditis miris obstupescebam. Inter hæc, de luce hâc dicens verba, vox emicuit: Augustine, quid quæris? putasne brevi immittere vasculo mare totum? brevi pugillo intercludere terrarum

rum orbem? cœlum firmare, ne usitatos exerceat motus? Quæ oculus nullius hominis videre potuit, tuus videbit? quæ auris nulla per sonum hausit, audiet tua? quæ cor humanum nullatenus intellexit, nec etiam cogitavit, existimas te posse intelligere? Infinitæ rei, quis erit finis? Immensa, quâ mensurâ metieris? Potius totum mare in arctissimo claudetur vasculo; potius terrarum orbem parvulus teneret pugillus: potius cœlum à motu continuo desisteret: quàm gaudiorum, & gloriæ, quibus Beatorum Animæ sine fine potiuntur, minorem intelligas particulam. Impossibilia facere ne coneris. Hîc non quæres, quæ non alibi, nisi quo tàm faciliter properas, inveniri possunt. Hoc satage, talia exerce opera, ut ea, quæ hîc aliqualiter intelligere cupis, in æternum habeas: Hæc de se Augustinus. Cur ad tanta, & tàm certò nobis promissa bona; inter tot, quæ nos hîc premunt, mala, mentem non erigimus? Cur Danielem, in Babylone captivum non imita-

miramur? *Is,* (a) ait scriptura, *ingressus est domum suam; & fenestris apertis in cænaculo suo contra Ierusalem, tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat.* Ipse ergò è tristi Babylonis captivitate, eminus salutabat Patriam suam Jerusalem: non aperiebat fenestras, quæ ad Babylonem spectabant; sed quæ ad Jerusalem. Claudite hîc oculos, est Babylon, nil occurret hîc dignum visu: aperite, ut sursum suspiciatis, ibi est Jerusalem, visio pacis. Habemus in nobis metipsis domum, cujus pars inferior, est corpus; superior, Anima: binæ illic sunt fenestræ; Intellectus, Voluntas: fertur Intellectus in omne verum, Voluntas in omne bonum: utrumque nusquam verè, ac plenè invenitur, nisi in Jerusalem. Per has geminas fenestras saluta, & respice Jerusalem Patriam tuam. Flii Adam, hæc Patria vestra. Oves Christi, hoc est vestrum ovile, hæc pascua vestra; colm-

(a) *Dan.* 6.

columbæ seductæ non habentes cor, hic vester nidus, hæc requies vestra. Quid agitis? quo curritis? quid persequimini? Cur tantum bonum vobis tam leviter eripi sinitis? Cur non fortiter tanto proposito stipendio dimicatis? cur celeriter tanto promisso bravio non curritis. Hîc tempus certaminis est, illic triumphi. Hic sementem facere: illic metere oportet. Cur uvas colligitis, antequam maturescunt? Cur otio, & voluptatibus ante tempus vacatis? Vacate nunc contemplandæ cœlesti Jerusalem, ut illic ingressi, aliquando audiatis. (a) *Vacate, & videte, quoniam suavis est Dominus.*

(a) *Psal. 45. 1.*

* *
* * * *

CA-

CAPUT X.

Vltimus hominis finis, est bonorum omnium æternitas, sine fine.

(a) HOc capite finem imponemus materiæ illius Regni, cujus nullus est finis; ostendemusque, uberrimam Beatis omnibus accrescere lætitiæ segetem ex bonorum omnium, quæ possident, æternitate. Bona omnia temporalia, perpetuas vicissitudines subire, continuâ vertigine circumagi, jugi instabilitate, pernicissimâque fugacitate in suum præcipitare occasum, quotidiana docet experientia; sola, quæ in cœlis sunt, bona sunt solida, stabilia, firma, immobilia, æterna.

(a) *Æternitas omnium bonorum in cœlo.*

na. Hinc rectè exclamat S. Augustinus: (a) *O regnum Beatitudinis sempiternæ! ubi juventus nunquam senescit: ubi decor nunquam pallescit: ubi amor nunquam tepescit: ubi sanitas nunquam marlescit? ubi gaudium nunquam decrescit: ubi vita, terminum nescit.* Sic ipse: de illo Regno ita loquitur Isaias: (b) *Regnum tuum, regnum omnium sæculorum.* Felix Regnum, cujus quot sunt habitatores, tot sunt possessores; quot cives, tot Reges; felix, iterumque felix Regnum! cujus opulentia, infinitas; cujus amplitudo, immensitas; cujus duratio, æternitas; cujus dignitas, divinitas. Sed acturi de hujus Regni æternitate; de ipsâ prius agamus æternitate. Viri Divino spiritu afflati, ajunt solum Deum æternum esse, temporis Dominum; cujus regnum, sit regnum omnium sæculorum: alia omnia labi, & fluere, & pondere suo tendere in nihilum. Nam tametsi Animæ, & Beatæ

V men-

(a) *Soliloq. c. 35.* (b) *Isa. 57. 11.*

mentes dicantur æternæ ; non tamen semper fuerunt, nec nisi alieno beneficio sunt futuræ : ita ut quodammodò fœneratitiam æternitatem, & precariam perpetuitatem habere videantur. Cæterùm clarè Divina Oracula pronuntiant solum Deum esse propriè æternum. Quam ob causam, *Rex sæculorum* nuncupatur à D. Paulo. *Antiquus dierum* à Daniele. (a) Ab Isaia; *Excelsus, & sublimis, habitans æternitatem.* A Siriis, *Gigas sæculorum*, ob magnitudinem potentiæ, & majestatem æternitatis : solus ergò Deus eternitate suâ tutus, & totus est, nusquam variabilis ; qui omnem temporis fluxum, & sæculorum commutationem idem exuperat. Sicut enim immensitas Dei, totam Dei magnitudinem, quæ absque termino quaquaversum super cœlos in immensum diffunditur, colligit in punctum, ut non minus habeat in puncto loci, quàm in spatio infinito: ita æternitas durationem, & quasi ætatem

(a) *Timot.* 1. *Dan.* 7. 9. *Isa.* 57. 15.

tem Dei, quæ infinito tempori coextenditur, colligit in momentum; ita ut totum poſſideat in inſtanti, ſive in puncto. Sicut enim ſe habet immenſitas ad punctum loci, ita æternitas ſe habet ad punctum temporis. Talem, aut hominibus, aut Angelis, æternitatem non tranſcribimus: ſolus enim Deus eſt, (a) *Excelſus & ſublimis, habitans æternitatem, & Gigas ſæculorum.* Ut tamen ei, quâ fieri poterat, etiam in duratione ſimiles fieremus; (b) ſicut *ille eſt vivens in ſœcula ſæculorum, & vivens in ſempiternum:* (c) ita voluit & nos, qui ab æterno quidem nec fuimus, nec eſſe potuimus; ſaltē poſthac in ſæcula ſæculorum, & in ſempiternum vivere. Hæc etſi non ſit propriè dicta, & adæquata, ſed quodammodò dimidiata; eſt tamen à Deo participata, & in futurum infinitè extenſa, veraque æternitas, divinæ æternitati diſſimilis quidem duratione retro infinita; ſimilis tamen duratione in futurum infinita, & in-

(a) *Iſ.* 57. 15. (b) *Apoc.* 10. 6. (c) *Dan.* 4. 31

inexhausta. Qualis ergò in illis existere debet, & exuberans in omnem partem lætitiæ copia? ubi bona omnia sunt simul congesta, & singula æterna? possessio boni infiniti, & æterni: æterna lux, æternum convivium, æterna lætitia, æterna laus, æterna jubilatio, æternus triumphus, æternus pulcherrimi Dei aspectus, & quidquid bonorum optari potest. Verè ergò sunt Beati. Quia, *Beatitudo* (teste Boëtio) *est status omnium bonorum aggregatione perfectus.* (a) Beatitudo ergo est status, id est bonum quoddam permanens; quod fortunæ lusibus non subest, neque enim novit fortunæ rotam volubilem, clavum enim apposuit ei: quare bonum illud immensum, occasum ignorat, & vicissitudinem. Hinc D. Augustinus dubitans, quomodo post diem Judicii, misericordia Dei dicatur æterna, cùm in cœlo non sunt Beati indigentes misericordiâ: & ait (b) *Rectè*

(a) 3. *de Consol. Philosoph.* 2. (b) *Expo-sit. Psal.* 135. *Confitemini. &c.*

Recte in æternum futuram misericordiam ejus dicimus: non quia in æternum miseri erunt, & ideò in æternum ejus misericordia indigebunt; sed quia ipsa Beatitudo, quam misericorditer miseris præstat, ut esse miseri desinant, & esse Beati incipiant, non habebit finem; & ideò in æternum misericordia ejus: quod enim Iusti erimus, ex iniquis, sani, ex infirmis, vivi, ex mortuis: immortales, ex mortalibus: & Beati, ex miseris, misericordia ejus est: hoc autem quod ita erimus, in æternum erit: ideo misericordia est in æternum, quia benefactum, quod nobis misericorditer præstat, in æternum est. Est ergo status, & quidem omnium bonorum aggregatione perfectus: nullum enim bonum non ibi, Plato beatum illum dixit, cui nil boni deest. Et D. Bernardus: (a) *Beatitudo est, ubi nil sit, quod nolis: & ubi totum sit, quod velis:* sic ille. Nil ibi, quod nolis; non fames, non sitis, non nuditas, non paupertas,

(a) *Serm. de triplici genere bonorum.*

non laſſitudo, non dolor, non timor, non labor, non inimicus, non morbus, non mors: nullum ibi malum, nec pœnæ, nec culpæ. Nil ibi, quod non velis: ſed totum ibi, quod tu velis; delitiæ, divitiæ, honores, amici, ſalus, vita. Extollit mirificè ex hoc capite, Beatorum ſtatum S. Auguſtinus: (a) *Quanta erit illa felicitas, ubi nullum erit malum, nullum latebit bonum? vocabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus. Quia tunc non erit ulla neceſſitas: ſed plena, certa, ſecura, ſempiterna felicitas. Ipſe finis erit deſideriorum noſtrorum: qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur. O verè maximum ſabbathum, non habens veſperum! Ibi vacabimus, & videbimus: videbimus, & amabimus, amabimus, & laudabimus? Ecce, quid erit in fine, ſine fine? Nam quis alius noſter eſt finis, niſi pervenire ad regnum, cujus nullus eſt finis? Hæc eſt requies ſempiterna, ſine fine erit requies iſta, ſine fine erit gaudium hoc, ſine fine erit*

(a) *L.22. de civit. cap. 30.*

erit incorruptio. Vitam æternam habebis: requiem, quæ non habet finem. Quanto labore digna est requies, quæ non habet finem? ſed finem imponamus huic Regno, cujus nullus eſt finis, probando illud regnum cum infinitis quos continet theſauris; cum immenſis, quæ complectitur bonis, poſſe emi, & quidem exiguo pretio. Accipite ex D. Auguſtino ejus pretium, & accendite ad emendum, veſtrum deſiderium. (a) *Venale eſt, venale eſt, quod habeo,* dicit tibi Deus. *Eme illud? Quid habes venale? Requiem,* ait, *venalem habeo; eme illam.* Dicis ei: *Quantum valet? Pretium ejus, labor eſt. Quanto labore digna eſt quies, quæ nõ habet finẽ! ſi verùm vis comparare & verũ judicare; æterna requies, æterno labore recte emitur: Verum hoc eſt; ſed noli timere; miſericors eſt Deus. Si enim haberes æternũ laborem, nunquam pervenires ad æternã quietem. Ergò ut aliquando pervenias ad id quod emis, non in æternum laborandũ eſt: non*

(a) *In Pſal. 93. poſt. medium.*

est: non quod non valeat tanti, sed ut possideatur, quod emitur. Digna est quidem emi labore perpetuo; sed necesse est, ut labore temporali ematur. Decies centena millia annorum habent finem: quod tibi dabo, dicit Dominus, *non habet finem. Qualis misericordia Dei? non dicit decies centena millia annorum labora; non dicit, vel mille annis labora; non dicit, quingentis annis labora: sed cum vivis, inquit, labora, in paucis annis. Indè jam requies erit: & finem non habebit*, &c. *Ecce quantum pretium damus: quodammodò unam siliquam, ad accipiendum thesauros sempiternos:* sic ipse. Sed fors erunt, qui se labore cœlum emere posse negabunt: quia sunt viribus infirmi, conditione debiles, naturâ delicatuli. Idcircò, ut & hanc ansam tibi eriperet Augustinus, aliud adhuc, & longè vilius pretium emendi cœli propoit. Cum multa simul conglobasset in laudem cœli, tandem concludit: (a) *facilius invenie-*

(a) *De verbis Domini serm. 64. c. 2.*

veniemus, quid ibi non sit, quàm, quid ibi sit? Et tamen venale est. Eme, si vis. Nec multum æstues, de re magna, propter magnitudinem pretii. Tantum valet; quantùm habes. Noli quærere, quid habeas, sed qualis sis. Res ista te valet, tantùm valet, quantùm es tu, Te da, & habebis illam. Quid exæstuas, quid turbaris? Nunquid quæsiturus es te; aut empturus te? Ecce tu qui es, qualis es, da te illi, & habebis illam. Sed malus sum, inquies, & fortè me non accipit: dando te illi, bonus eris; sic ille, Hæc, cùm ita se habeant, cùm in cœlo sint omnia æterna; & æterna comparari possint tàm exiguo pretio, labore momentaneo, nos, ut Regnum illud omnium sæculorum emamus, in rebus omnibus omittendis, & agendis, præcipùe semper spectandum, quid expostulent rationes æternæ; sive, ut explicatius dicam, quid extremus vitæ nostræ finis exigat; quid summum bonum, quo sunt omnia referenda; quid Deus ipse,

qui

qui ſummum bonum eſt, finis noſter. Quid poſtulet major Dei gloria, cum noſtrâ ſemper ſalute conjuncta. Quid ſuper eâ re dictet, conſulta fides? quid ſacra Scriptura? quid diſciplina Chriſtiana? Non quid ſenſibus arrideat: quid natura vitiata requirat: quid in præſenti maximè ſit gratum, facile, jucundum. Aſſumat igitur, æternitatis trutinam, & ad eam omnia dicta, facta, cogitata diligenter expendat. Ita faciebat olim S. Franciſcus; undè, cum frater ejus, homo arroganter inſolens, ab illo ſemi nudo, & algente, amariore joco, quam deceret fratrem, rogaſſet, ſudoris guttam ſibi drachmâ venderet; letiſſimus reſpondit; ſe jam pridem totum Domino vendidiſſe, & quidem ingenti pretio ſempiternæ vitæ. Idem, poſt aliquot annos, graviſſimis doloribus exagitatus; & novis inſuper moleſtiis à dæmone divexatus, ut jam humanæ vires, ferendo vix eſſent: audiit è cœlo; ſibi verè gaudendum; quod

per eas tribulationes tantùm ſibi theſaurum acquireret, cui nullus in terrâ comparari poſſet; licet tota terra in aurum; omnes lapides in gemmas; omnes aquæ in balſamum verterentur: quâ voce cœleſti ſic eſt recreatus, ut jam non ſentiret dolorem; ſtatimque advocatis præ gaudio fratribus, narraret, quod è cœlo ſolatium accipiſſet. Vere ergò, (a) *Beati, qui habitant in domo tuâ Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Æternitas, ſæculum unum eſt; annus unus eſt, dies unus; imò punctum unum, propter indiviſibilem unitatem infiniti: Tamen dies ſunt infiniti, anni infiniti, infinita ſæcula, propter immenſitatem. (b) *Dies Domini.* Non eſt alia ætas digna Deo, quàm æternitas, nec alio digna æternitas, quàm Deo. Et nos æternitate fruentes in cœlo, erimus Divini, pleni Deo, filii Dei; vivemus cum Deo, erimus quaſi Dii.

(a) *Pſal.* 83. (b) 2. *Cor.* 3.

Dii. O æternitas! Magnitudo Dei, est immensitas; Natura Dei, est bonitas; virtus Dei, est infinitas; voluntas Dei, est æquitas: lex Dei, est sanctitas: vita Dei, est felicitas: ætas Dei, est æternitas. O admirabilem ætatem! Ætas, quæ nec transit, nec venit, nec in circulum revertitur: sed commensurata, (si dicere liceat) & adæquata Deo. Sicut enim ille immobilis est, & omnia movet: sic æternitas stat semper immota, ut centrum, & axis; voluit tamen tempus, & mundum, ut rotam, vel sphæram. Ideoque æternitas omne tempus includit; præteritum, quia erat; præsens, quia est: futurum, quia erit. Non sic erat, ut transierit, uti dies hesternus, quia fuit, & non est: non est, quomodò præsentis temporis instans, quod in ictu oculi currens est, & non est. Non erit, quia quod erit, nunc non est, sed futurum expectatnr. Sicut dies crastinus: sed erat, sine principio, & sine medio, & erit sine termino.

mino. O ætas incomprehensibilis! ætas antiquissima, & prima! ætas novissima, & ultima! imò nec prima, nec ultima! ætas unica, & sola! Dies unus: (a) *Melior est dies una in atriis tuis super millia.* Quis te poterit laudare, ô beata æternitas? Tu es antiqua, & nova; non prius antiqua, quàm nova; non prius nova, quàm antiqua: imò ideo antiqua, quia nova: ideò nova, quia antiqua. Antiqua es, O æternitas! quia semper fuisti: Nova es, quia semper eadem es: Non deficit unquam. O beata æternitas! non mutaris unquam; quotidiè reflorescis, & renovas omnia inferiora, cùm semper stes immobilis. Æternitas regnat, æternitas vincit, æternitas imperat, æternitati laudes, æternitati gratias, æternitati triumphales honores. Ad hanc æternitatem vos invito: hanc æternitatem vobis opto, hanc æternitatem precor & spero.

(a) *Psal.* 83.

X IN-

INDEX CAPITUM,

PROOEMIUM DE MORTE.

CA-

CAPUT III.

CAPUT IV.

CAPUT V.

CAPUT VI.

CAPUT VII.

CAPUT VIII.

CAPUT I.

CAPUT II.

CAPUT III.

CAPUT IV.

CAPUT V.

PROOEMIUM.

DE INFERNO,

FINIS.

Privilegium Cæsareum & Facultas R. P. Provincialis Provinciæ inferioris Rheni.

EGo infrascriptus Societatis Iesu per Provinciam Rheni inferioris propositus Provincialis, potestate mihi à patre N.P. Ioanne Paulo Olivâ Societatis nostræ præposito Generali, ad id facta, concedo Hermanno Demen Bibliopolæ Coloniensi facultatem recudendi opera P. Guilhelmi Stanihurstii legitimè antehac censa probataque, quæ inscribuntur Tessera Christiani Militis, Historia Passionis, & Tractatus de 4. Novissimis, eidemq; jus Cæsarei Privilegii usurpandi eatenus indulgeo, ut ipso invito, librum hunc nemo deinceps recudere nemo intra S. R Imperii fines, & hæreditarias S. Cæs. Majest: Provincias importaren aut venum exponere audeat, in cujus rei fidem has litteras manu nostra subscriptas & Sigillo munitas dedimus Coloniæ 23. Martii 1674.

(L.S.)

Winandus Weidenfelt.

APPRO-

APPROBATIO.

HÆc veteris hominis Metamorphosis, & Novi Genesis, Auctore R. P. Guilielmo Stanihursto *Societatis* JESU, *cùm sit ad veterem hominem exuendum, & novum hominem induendum quasi paraenesis, censeo dignum qui fiat publici juris.*

Actum 31. *Martii*, 1661.

C. VOCCHTS, *Canonicus* S.T.L. & *Archidiaconus Antverpiensis lib. Censor.*

TIO.

homini
ssis , &
Auctore
o Stani-
s JESU,
em homi-
& no-
induen-
ssis , cen-
fiat publi-

Canonicus
rchidiaconus
lib. Censor.